

การเลี้ยวจุดเด็กปฐมวัย : บทบาทของสถานเลี้ยงเด็ก

รศ.ดร.มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ

ชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กของประเทศไทย

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย : บทบาทของสถานเลี้ยงดูเด็ก

รศ.ดร.มานี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ

ชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

มิถุนายน 2543

บทสรุปสำคัญ

การวิจัยเรื่อง การดูแลเด็กปฐมวัย บทบาทสถานเลี้ยงดูเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยสถานเลี้ยงดูเด็ก ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ศึกษากระบวนการ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐและเอกชนในปัจจุบัน ศึกษา รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย และศึกษาอันตามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้เกี่ยวข้อง ทุกๆ ด้าน ด้วยเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและการทบทวนเอกสาร การอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 จากบิดามารดา คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเติบโตของสมองที่มีผลต่อสติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุด คือ ประมาณ 80 % ของผู้ใหญ่ปกติ การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้อจะเป็นรากฐานที่ดีในการเจริญเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี เฉลียวฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข มากกว่าการปลูกฝังสร้างเสริมในช่วงอื่น ดังนั้นครอบครัวและกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพของสมอง จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัย

ในประเทศไทยตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เด็กปฐมวัยจะได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา และเครือญาติที่รวมกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ เด็กจะได้รับการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การปฏิบัติของพ่อแม่ที่ให้ต่อเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ จนคลอดออกมาเป็นทารก และกระทั่งเจริญวัยตามลำดับ การปฏิบัติมีทั้งการให้ความช่วยเหลือเมื่อเป็นทารกไม่สามารถช่วยตัวเองได้โดยการให้อาหาร ช่วยทำความสะอาดดูแลสุขภาพ เมื่อเติบโตขึ้นพ่อแม่ก็เพิ่มการฝึกอบรมสั่งสอน ให้เด็กเรียนรู้สิ่งถูกผิดในการดำเนินชีวิต สอนทักษะทางสังคมให้เด็กสามารถช่วยตนเองได้ ระดับการปฏิบัติของพ่อแม่จะเพิ่มไปตามวัยของเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กมีอิทธิพลพัฒนาการของเด็กทุกด้าน การอบรมเลี้ยงดู ที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรจำแนกตามลักษณะดังนี้

1 การยอมรับ-ปฏิเสธ (acceptance-rejection) และควบคุม-ตามใจ (restrictiveness - permissiveness) (Musses et al 1984)

2 บรรยายการอบรมเลี้ยงดูที่เกิดขึ้นภายในบ้านแบบอบอุ่น - เย็นชา (warmth - coldness) หรือรัก - โกรธ (love - hostility) กับให้อิสระ - ควบคุม (autonomy - control) หรือตามใจ เข้มงวด (permissiveness - restrictive) (Schaefer 1959 cited by Levin 1983)

การปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรออกมาเป็น 4 ลักษณะ คือ การตามใจบุตร การควบคุมบุตร การยอมรับบุตร และการปฏิเสธบุตร

ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่า พ่อแม่เป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของลูกดังที่ เชิดศักดิ์ ไชวาสินธุ์ (2542) ได้ทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ สังกัดกรมการศาสนา พบว่า บุมไรนด์ (Baumrind Et al 1968, 1972 cited by Hall, Lamb & Pulmutte 1982) ศึกษา รูปแบบของการเลี้ยงดูของบิดามารดาของเด็กปฐมวัยและบุคลิกภาพของเด็กพบว่า มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ คือ แบบใช้อำนาจควบคุม (authoritarian) แบบรักตามใจ (permissive) แบบไม่แน่นอน (nonconformist) และแบบควบคุม (authoritative)

การที่พ่อแม่ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในครอบครัว ทำให้เด็กมีโอกาสสังเกตและเลียนแบบการกระทำต่างๆ เป็นการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมให้แก่เด็กในทางอ้อม พ่อแม่จึงเป็นต้นแบบของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง จากการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมต่อไปของเด็ก พ่อแม่จึงเป็นบุคคลสำคัญในการเสริมสร้างบุคลิกภาพของเด็กในทางที่ถูกที่ควร เช่น ระเบียบ วินัย ความรับผิดชอบ ความรัก ความเมตตากรุณา

เซียร์ และเลวิน (Sear and Levin. 1957 490) ศึกษาวิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยสัมภาษณ์แม่ของเด็กอนุบาลอายุ 5 ขวบ จำนวน 739 คน มารดาเหล่านี้มี อายุตั้งแต่ 24 - 50 ปี มีฐานะทางเศรษฐกิจทุกระดับ พบว่า แม่อบรมเลี้ยงดูโดยยอมรับพัฒนาการระดับต่างๆ ของลูกเต็มใจยอมรับลูกในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่น และให้อิสระในการตัดสินใจ รวมทั้งให้โอกาสแก่เด็กในการฝึกหัดระเบียบวินัย โดยมีความรักเป็นพื้นฐาน

การได้รับการยอมรับจากครอบครัวทำให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดเรื่องการนับถือตนเองการมีความรับผิดชอบและแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Breckenridge 1955 480)

บ้านหรือครอบครัวนั้น แม้จะเล็ก แคบ ไม่หรูหราโอ่อ่า ก็เป็นครอบครัวที่มีความสุข เพราะมีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี ลูกหลานจึงมีพื้นฐานทางจิตใจที่ดีตามไปด้วย แต่ในปัจจุบันพบว่า เด็กปฐมวัยส่วนหนึ่ง ต้องออกจากครอบครัว ไปอยู่ในการเลี้ยงดูของบุคคลอื่นหรือสถานที่อื่นนอกครอบครัว เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แม่ต้องทำงานนอกบ้าน หรือทั้งพ่อและแม่

ต้องทำงานในเมือง เด็กไม่มีใครดูแล ดังนั้นสถานเลี้ยงดูเด็กจึงเข้ามามีบทบาทแทน ซึ่งในประเทศไทยพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กมีรูปแบบการจัดบริการ 3 รูปแบบดังนี้ คือ

1 รูปแบบบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้านและรับเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการทั้งด้านบุคลากร สถานที่ ผู้รับเลี้ยงมักเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างช่วงกลางวัน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากเลี้ยงมักเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกันพักอาศัยในละแวกเดียวกัน

2 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) เป็นสถานบริการรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เพื่อบริการสำหรับผู้ที่ยังออกไปทำงานนอกบ้าน ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น ศูนย์สังเคราะห์เด็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น สำหรับภาคเอกชนดำเนินการเอง ดังนั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ เป็นปัจจุบันทางด้านจำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และเป็นการประสานการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ให้เกิดเป็นเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กต่อไป ฯลฯ

3 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา(pre-school program) เป็นบริการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียนโดยจัดเป็นชั้นอนุบาล 1-3 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 3-6 ปี ใช้เวลาเรียน 3 ปี ชั้นอนุบาล 1-2 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 4-6 ปี ใช้เวลาเรียน 2 ปี และชั้นเด็กเล็ก ใช้เวลาเรียน 1 ปี นอกจากนั้นการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษายังจัดในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดบริการส่วนใหญ่ (91.73 %) บริหารงานโดยภาครัฐ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางบริหารเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค เด็กปฐมวัยอยู่ในสถานพัฒนาเด็กของรัฐ ร้อยละ 79.84 เอกชนร้อยละ 20.16 สำหรับเด็กกลุ่ม 3 - 6 ปี รัฐจะสนับสนุนเป็นรายหัว ภาคเอกชนส่วนใหญ่เก็บจากผู้ปกครองหรือเงินบริจาค

สำหรับหลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูและการวัดการประเมินผลในการพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ยึดหลักการจัดตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติที่รัฐได้ประกาศใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ ใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 สำหรับพัฒนา 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ 0 - 1 ปี, 1 - 3 ปี, 3 - 6 ปี ซึ่งหลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูและการวัดประเมินผลนี้เดิมมีความหลากหลายและยังไม่มี ความชัดเจนเนื่องจากการจัดบริการดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน ขาดการประสานร่วมมือกัน อย่างจริงจัง จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม ในปัจจุบันหลายหน่วยงานได้ประสาน

ความร่วมมือกันยกย่องหลักสูตร คู่มือการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล ตลอดจนจัดทำคู่มือ การดำเนินการจัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้นมา ทำให้เกิดความชัดเจนในการจัดการอบรมเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น แต่ความหลากหลายในการดำเนินการ ก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงาน ต่างๆ จึงยึดหลักการจัดตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติ ที่รัฐได้ประกาศไว้เป็นแนวทางในการจัด ดำเนินการให้สอดคล้องกับหน่วยงานและปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับความพร้อมของกลุ่ม เป้าหมายในแต่ละท้องถิ่น

ปัจจุบันหลักสูตรการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้ใช้หลักสูตรปี พ.ศ. 2540 โดยกรมวิชาการได้ยกย่องหลักสูตรก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เพื่อเป็น แนวทางในการจัดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง การดำเนินการ ยกย่องทดสอบใช้และปรับปรุง ประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เพื่อนำไปใช้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งกลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 0 - 6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0 - 1 ปี กลุ่มอายุ 1 - 3 ปี และกลุ่มอายุ 3 - 6 ปี ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปทุกด้าน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานพัฒนาเด็ก และชุมชน ดังนั้น หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 จึงเป็นหลักสูตรที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัด กิจกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 0 - 6 ปี ได้เป็นอย่างดี ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้ แจกจ่ายเอกสารหลักสูตรพร้อมคู่มือให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดได้นำไปใช้อย่างครบถ้วนแล้ว

สถานการณ์เกี่ยวกับระบบและ กลไกสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย” (ศ.ดร.อุทุมพร จามรมาน และ รศ.ดร.จิระพันธ์ พูลพัฒน์ . 2542) และเรื่อง “รูปแบบและ ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา” (ผศ.ดร.กุลล สุทธาดา และ ผศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์ . 2542) ทำให้ทราบสถานการณ์เกี่ยวกับสถาน เลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย ดังนี้

ระบบของสถานเลี้ยงเด็กของไทย

ด้านครู/ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลเด็กส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและได้รับการร่วมมือจากส่วนอื่นๆ ดี ยกเว้นความช่วยเหลือร่วมมือจากชุมชนมีน้อย

สำหรับปัญหาการสรรหาครู/ผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ ได้แก่ คุณภาพของครู/ผู้ดูแลเด็ก จำนวนครู/ผู้ดูแลเด็กไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการจ้างในด้านครูหรือผู้ดูแลเด็กต่อนักเรียน โดยเฉลี่ยมีอัตราส่วน 1 : 35 เฉพาะในกรณีที่มีจำนวนได้ ซึ่งบางแห่งไม่สามารถระบุได้

ด้านหลักสูตร ส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นเองควบคู่กับหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ บางแห่งนำหลักสูตรกระทรวงมาประยุกต์ บางแห่งใช้หลักสูตรของหน่วยงาน บางแห่งใช้แนวคิดต่างประเทศ วิธีการสอนใช้หลากหลายวิธี ทั้งบรรยาย สาธิต ทดลอง บทบาทสมมุติ การเรียนรู้ การดำเนินชีวิต ด้วยตนเอง กิจกรรมที่จัดให้เด็กก็หลากหลายวิธี

ด้านเด็กส่วนใหญ่ มีความสุขเมื่อได้มาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก สนุกสนาน/ร่าเริงแจ่มใส และติดเพื่อน ติดครู

ด้านงบประมาณ ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของแผ่นดิน เงินจากการบริจาคหรือเงินงบประมาณจากศูนย์และผู้ปกครอง ยกเว้นเงินจากการบริจาคจากผู้ปกครองของมูลนิธิมิตรมวลเด็ก, มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย สำหรับปัญหางบประมาณที่พบคือ ไม่เพียงพอ ถูกตัดงบ และล่าช้า จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย/หัว/ปีของโรงเรียนอนุบาลและสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของเอกชนต่ำกว่าของรัฐ เป็นเพราะสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐบางแห่งไม่ได้คำนึงถึงเงินเดือนข้าราชการที่สูงมาก และเป็นเงินที่รัฐจ่ายให้สถานศึกษานั้นๆ เป็นประจำ ในขณะที่ของเอกชนจำเป็นต้องคำนึงถึงเงินเดือนของครู/ผู้ดูแลเด็กว่าต้องไม่สูงมาก มิฉะนั้นจะอยู่ไม่ได้ จึงทำให้เห็นภาพว่าค่าใช้จ่าย/หัว/ปีของสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐสูงกว่าของเอกชนมากกว่า

มาตรฐานและตัวชี้วัดของการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัยของทุกหน่วยงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1 มาตรฐานในด้านปัจจัย หมายถึง

สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมของสถานเลี้ยงดูเด็ก บุคลากร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน

2 มาตรฐานด้านกระบวนการ หมายถึง

กระบวนการเรียนการสอน และ กิจกรรม การรายงานผลและการประเมินผลการบริหารและการจัดการสุขภาพอนามัยและโภชนาการเด็ก

3. มาตรฐานด้านผลผลิต หมายถึง

คุณภาพของเด็กหรือสัมฤทธิ์ผลของเด็ก ประสิทธิภาพและเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน ความพึงพอใจของชุมชน และเด็กปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา โรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรง

ฉันทามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

เมื่อมองภาพในอนาคตอีก 10 ปี ข้างหน้าโครงสร้างของครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น การพัฒนาเด็กในวัย 0 - 6 ปี มีอาจพึ่งพาบุคคลในครอบครัวได้เต็มที่ สถานเลี้ยงดูเด็กย่อมมีบทบาทยิ่งขึ้น ดังนั้นการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดแผนงานที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงมีการศึกษาการให้บริการเลี้ยงดูเด็กในเรื่อง 1) องค์กรหลักที่เป็นผู้นำในการจัดบริการและประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ 2) บทบาทของรัฐชุมชน และเอกชนในการจัดบริการ และ 3) กลไกเพื่อการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ การจัดบริการฯ ซึ่งองค์กรหลักที่เป็นผู้นำในการจัดบริการและประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ คือ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ เพราะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเด็ก ส่วนกระทรวงสาธารณสุขมีความเหมาะสมเพราะเป็นหน่วยงานที่ช่วยดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กทั้งด้านร่างกายและโภชนาการ รวมทั้งบุคลากรส่วนใหญ่ก็เป็นผู้มีความรู้ด้านพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี

บทบาทของรัฐ ชุมชน และเอกชนในการจัดบริการ ควรร่วมกันรับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้าน สำหรับกลไกเพื่อควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ควรกำหนดมาตรฐานการทำงานของสถานเลี้ยงดูเด็กประเมินคุณภาพจากภายนอกหน่วยงาน ประเมินคุณภาพภายใน ตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐานโดยหน่วยงาน และตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐานจากภายนอกหน่วยงาน กิจกรรมที่มีความเร่งด่วนมากที่สุด คือ 1) กำหนดมาตรฐานการทำงาน 2) ตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐานโดยหน่วยงาน 3) ประเมินคุณภาพภายใน 4) ตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐานจากภายนอกหน่วยงาน และ 5) ประเมินคุณภาพจากภายนอกหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพและการประเมินคุณภาพ การจัดการบริการการศึกษา และเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะในเรื่อง การให้ความสำคัญกับมาตรฐานในด้านผลผลิต หรือคุณภาพของเด็กเพิ่มมากขึ้นและให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคม ควรมีการพิจารณาถึงกระบวนการหรือวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับคุณภาพของเด็กที่พึงประสงค์ และให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น ควรมีการประเมินคุณภาพของการจัดบริการ การศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในทุกหน่วยงาน ตลอดจนพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ละหน่วยงานควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดหลักสำคัญเพื่อเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายใต้สภาพความเป็นจริง โดยใช้ตัวชี้วัดที่เหมาะสม ควรมีการศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในระหว่างหน่วยงานเพื่อร่วมกันปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพและระบบการประเมินคุณภาพ การจัดการบริการ การศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการจัดการบริการการศึกษาและเลี้ยงดูปฐมวัยในลำดับต่อไป

เกริ่นนำ

ตามหลักการ เด็กปฐมวัย 0-6 ปี ควรได้รับการพัฒนาจากการเลี้ยงดูอบรมจากพ่อแม่และบุคคลในครอบครัว ทั้งด้านความเจริญเติบโตของร่างกาย สติปัญญา จิตใจและทักษะทางสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาในวัยต่อไป พ่อแม่ ครอบครัวยและสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ความ เป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้พ่อแม่ต้องหาผู้ดูแลแทนตนเอง ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ หรือสถานเลี้ยงดูเด็ก จึงมีบทบาทสำคัญแทนพ่อแม่ ดังนั้นสถานเลี้ยงดูเด็กจึงต้องมีมาตรฐานและคุณภาพ มีหลักการ ปรัชญา บุคลากรที่มีความรู้ในกระบวนการพัฒนาเด็กที่ถูกหลักจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อให้เด็ก ปฐมวัยได้รับการพัฒนาทุกด้าน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของ ประเทศไทย ที่พัฒนาขึ้นภายใต้การสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข จึงกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทยที่มี คุณภาพ สามารถนำไปสู่การเสนอเชิงนโยบายและปฏิบัติได้
2. เพื่อบริหารจัดการ และประกันคุณภาพของชุดโครงการวิจัย
3. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจร่วมกัน และสร้างภาคีความร่วมมือ ระหว่าง หน่วยงานที่รับผิดชอบ สถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองและนักวิชาการ

4. เพื่อขยายองค์ความรู้สู่สาธารณชน

ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ประกอบด้วยโครง การวิจัย 4 เรื่อง ได้แก่ โครงการการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-6 ปี ใน ประเทศไทย โครงการระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย โครงการรูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย . กรณีพินิจศึกษา โครงการการศึกษาอันทามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

ผลการวิจัยโครงการวิจัยทั้ง 4 โครงการ ได้บูรณาการเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์และ นำเสนอเป็น 4 บท ดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย ภายในบทประกอบด้วย เจตนารมณ์ของรัฐกับการพัฒนา พัฒนาการของเด็ก พฤติกรรมพัฒนาการปกติ

บทที่ 2 กล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยบิดามารดา ภายในบทประกอบด้วย
ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่เป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของลูก การสร้างสิ่งแวดล้อมและ
บรรยากาศในครอบครัว

บทที่ 3 กล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยสถานเลี้ยงดูเด็ก ภายในบทกล่าวถึงข้อ
มูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย สถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย สาระของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา
พ.ศ. 2540 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยและนานาชาติ มาตรฐานคุณภาพ
การศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ข้อเสนอแนะสำหรับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพและการ
ประเมินคุณภาพการให้บริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยของหน่วยงานต่าง ๆ ใน
ประเทศไทย สถานการณ์เกี่ยวกับระบบและกลไกของสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย กรณีศึกษา
สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ ชันทามติเกี่ยวกับการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

บทที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภายในบทกล่าวถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
เชิงนโยบายในเรื่องมาตรการ การประกาศวาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดและ
พัฒนามาตรฐานการพัฒนาและดูแลเด็ก องค์กรหลักที่เป็นผู้นำหรือแกนกลางในการจัดการบริการสถาน
เลี้ยงดูเด็กและการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ บทบาทของรัฐ ชุมชน ในการจัดการบริการสถาน
เลี้ยงดูเด็ก ดัชนีเพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก การกำกับดูแลคุณภาพภายในสถาน
เลี้ยงดูเด็ก

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำคัญ	ก
เกริ่นนำ	ฅ
สารบัญ	๘
บทที่ 1 ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย	1
ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย	1
เจตนารมณ์ของรัฐกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย	2
พัฒนาการของเด็กปฐมวัย	7
พฤติกรรมพัฒนาการปกติของเด็กปฐมวัย	8
บทที่ 2 การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยบิดามารดา	13
ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	13
พ่อแม่เป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของลูก	14
การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว	20
บทที่ 3 การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยสถานเลี้ยงดูเด็ก	23
ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย	23
สถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย	24
สถานการณ์เกี่ยวกับระบบและกลไกของสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย	69
ฉันทามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย	111
บทที่ 4 แนวนโยบายในการดูแลเด็กปฐมวัย	129
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	129
บรรณานุกรม	139
คณะผู้เรียบเรียง	143

บทที่ 1

ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1. ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 จากบิดามารดา คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเติบโตของสมองที่มีผลต่อสติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุด คือ ประมาณ 80 % ของผู้ใหญ่ปกติ การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้นี้ จะเป็นรากฐานที่ดีที่จะให้เขาได้เจริญเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดีเฉลียวฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข มากกว่าการปลูกฝังสร้างเสริมในช่วงอื่น ดังนั้นครอบครัวและกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพของสมอง จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัย

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั่วโลกต่างให้ความสนใจการพัฒนาเด็กปฐมวัย นักวิจัยทางด้านการศึกษาเชื่อว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยมีผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพของเด็กในระดับประถมและมัธยมศึกษา ความสนใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีมายาวนาน เช่น มีการตั้งศูนย์การเลี้ยงดูเด็กของฟรีดริช เฟรเบล (Friedrich Froebel) ชาวเยอรมัน ในปี 1890 มีการทดลองการสอนเด็กปฐมวัย ของ มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori) ชาวอิตาลี มีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1907 ประเทศไทยก็ได้นำเอาแนวคิดในการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยของบุคคลทั้งสองเข้ามาใช้ในปลายรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งแรก และจากนั้นก็เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นในรัชสมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเปิดทำการแผนกอนุบาลขึ้นเป็นแห่งแรกที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2454 ต่อมาก็ได้เปิดที่โรงเรียนราชินีในปี พ.ศ. 2466 และโรงเรียนมาร์เตเดอี ในปี 2470 โดยใช้แนวหลักสูตรของเฟรเบลและมอนเตสซอรี รัฐได้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2461 ทำให้การศึกษาปฐมวัยในรูปอนุบาลเริ่มมีระบบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น

2. เจตนารมณ์ของรัฐกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย รัฐได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านการจัดการศึกษา ดังที่ปรากฏในเอกสารสำคัญๆ ดังนี้

21 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ปีพุทธศักราช 2535 เป็นเอกสารที่ว่าด้วยสิทธิของเด็กโดยตรง ซึ่งเน้นการคุ้มครองเด็กจากการเลือกปฏิบัติและการปกป้องสิทธิของเด็กในหลายมิติ ด้วยมาตรการทางนิติบัญญัติและบริหารที่เหมาะสมทั้งปวง รัฐภาคีแห่งอนุสัญญานี้ ระลึกว่าสหประชาชาติได้ประกาศในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กส่วนที่ 1 ข้อ 18 ได้ระบุว่า

1) รัฐภาคีจะให้ความพยายามอย่างที่สุด เพื่อประกันให้มีการยอมรับหลักการที่ว่าทั้งบิดาและมารดามีความรับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย แล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นพื้นฐาน

2) เพื่อความมุ่งประสงค์ ในการให้หลักประกันและส่งเสริมสิทธิที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ รัฐภาคีจะให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่บิดามารดาและผู้ปกครอง ตามกฎหมายในอันที่จะปฏิบัติความรับผิดชอบของตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และจะประกันให้มีการพัฒนาสถาบันการอำนวยความสะดวก และการบริการต่างๆ สำหรับการดูแลเด็ก

3) รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ที่จะประกันว่าบุตรของบิดามารดาที่ต้องทำงานมีสิทธิได้รับประโยชน์จากการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่พวกเขามีสิทธิจะได้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ , 2536)

22 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2540 ได้ระบุสิทธิทางการศึกษาไว้ดังนี้ "มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ด้านการคุ้มครองและให้การศึกษอบรมแก่เด็ก ปรากฏใน "มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" และ "มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความ

เป็นปีกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้" สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาของรัฐ นั้น "มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุง การศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝัง จิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาศาสนา ศีลธรรม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ" นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้กล่าวถึง บทบาทของการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา "มาตรา 289 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่นหรือ วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่ กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของ ท้องถิ่นด้วย" (คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540)

2.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึงการจัดการ ศึกษาซึ่งอาจรวมถึงการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า ความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ว่า "การจัด การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความ สุข" และมาตรา 8 ได้ระบุว่า "ในการจัดการศึกษาจะยึดหลัก ดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาการและกระบวนการ เรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดย มาตรา 9 ได้กล่าวถึงการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการ จัด การศึกษาให้ยึดหลัก

- 1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- 2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น
- 3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา

4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น"

ในด้านสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ได้ระบุ "การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย " และใน มาตรา 11 ระบุไว้ว่า "บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว" ส่วน มาตรา 12 ระบุไว้ว่า "นอกเหนือจากรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง" มาตรา 13 ได้ระบุว่า "บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด" และ มาตรา 14 "บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังนี้ (1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ (2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด (3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด" ส่วนระบบการศึกษานั้น มาตรา 18 "การจัดการศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังนี้

1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น

3) ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด สำหรับด้านมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กล่าวว่า "ให้มีการประกันคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา" ได้มี มาตรา 52 ระบุไว้ว่า "ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ "สำหรับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา" นั้นมีการระบุไว้ใน มาตรา 58 "ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษาดังนี้

1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด" และในมาตรา 61 ระบุ "ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น"(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

24 นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ ในบทปฐมบท ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันของการศึกษาไทย ในระดับก่อนประถมศึกษาว่า "เป็นการจัดประสบการณ์ที่มุ่งเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ปีการศึกษา 2540 มีเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาระดับนี้ร้อยละ 80 15 ของประชากรกลุ่มอายุ 3 - 5 ปี ซึ่งมีจำนวน 3 19 ล้านคน และเด็กประมาณร้อยละ 10 30 ขาดสารอาหาร โดยเฉพาะเด็กในชนบทที่อยู่ห่างไกลและยากไร้และเด็กในเมืองที่ครอบครัวมีฐานะยากจน แม้ว่าการเตรียมความพร้อมสำหรับกลุ่มอายุนี้อาจมีความสำคัญมาก แต่ก็ยังไม่อาจจัดได้อย่างทั่วถึง และผลการดำเนินงานเมื่อเทียบกับนานาประเทศก็ยิ่งต่ำกว่ามาตรฐานสุขภาพอนามัยทางการแพทย์ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในระยะแรกสภาพโครงสร้างทางสุขภาพของเยาวชนไทยโดยทั่วไปยังต่ำกว่ามาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นระยะแรกนี้ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาด้านสุขภาพของเยาวชนไทยให้สูงขึ้น และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระยะต่อไปเมื่อการพัฒนาด้านสุขภาพของเยาวชนไทยมีมาตรฐานสูงขึ้นแล้ว ประกอบกับเมื่อเศรษฐกิจของผู้ปกครองและชุมชนโดยรวมดีขึ้น รัฐจะมอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองและชุมชน โดยรัฐจะมุ่งเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี "(กระทรวงศึกษาธิการ , 2542)

จากการประมวลเจตนารมณ์ของรัฐที่กล่าวถึง รัฐได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา รัฐได้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานอย่างชัดเจน แต่สำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุ 0 - 6 ปี นั้น คำกล่าวในเอกสารสะท้อนความมุ่งหมายของรัฐราวกับว่าต้องการให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก แต่เนื่องจากสภาพสังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในการที่บิดามารดาจะเลี้ยงดูเด็กวัย 0 - 6 ปี ตลอดจนนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยก็กล่าวไว้อย่างกว้างๆ จึงส่งผลให้แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ค่อยชัดเจน

โดยเฉพาะในเรื่องขององค์กรที่จะรับผิดชอบ กำกับ ดูแล การดำเนินงานพัฒนาเด็กวัย 0-6 ปี ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กขึ้นตามแนวทางและเหตุผลของแต่ละหน่วยงาน ทำให้การพัฒนาเด็กขาดความเป็นเอกภาพและการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนขาดรูปแบบการดำเนินการและบทบาทที่ชัดเจนขององค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขาดกลไกการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยพัฒนาไปได้อย่างไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กในวัย 0 - 6 ปี ซึ่งเป็นวัยเริ่มแรกที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีและมีคุณลักษณะที่เหมาะสม เพื่อเด็กจะได้พัฒนาไปเป็นประชากรที่มีคุณค่าสำหรับประเทศต่อไป

3. พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ตามทฤษฎีพัฒนาการเด็ก ได้จำแนกพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (นิตยา คุชภักดี, 2543 : 2-3)

1. ด้านร่างกาย (physical หรือ psycho-motor development) หมายถึง ความสามารถในการทรงตัวในอิริยาบถต่างๆ และการเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ไปโดยการชักกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (gross motor) เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง กระโดด เป็นต้น การใช้สัมผัสรับรู้ และการใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ (fine motor adaptive) เช่น การหยิบจับของ การขีดเขียน ปั้น ประติมากรรม เป็นต้น

2 ด้านสติปัญญา (cognitive development) หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตนเอง การรับรู้ รู้จักสังเกต จดจำ วิเคราะห์ การรู้คิด รู้เหตุผล และสามารถในการแก้ปัญหา ตลอดจนการสังเคราะห์ ซึ่งเป็นความสามารถเชิงสติปัญญาในระดับสูง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ภาษาสื่อความหมายและการกระทำ ดังนั้นพัฒนาการด้านภาษา (language) และสื่อความหมาย (communication) กับการใช้ตากับมือทำงานประสานกันเพื่อแก้ปัญหา (fine motor adaptive) จึงมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านสติปัญญา

3. ด้านจิตใจ-อารมณ์ (emotional development) หมายถึงความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึก เช่น พอใจ ไม่พอใจ รัก ชอบ โกรธเกลียดกลัว และเป็นสุขความสามารถในการแยกแยะ ความรู้สึกและควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง (self-esteem) หรืออัตมโนทัศน์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ

พัฒนาการด้านสังคมด้วยบางครั้งจึงมีการรวมพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ กับทางด้านสังคมเป็นกลุ่มเดียวกันคือ psychosocial development

4 ด้านสังคม (social development) หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีทักษะการปรับตัวในสังคม คือสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนร่วมมือกับผู้อื่น มีทักษะการปรับตัวในสังคม มีความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง และรู้กาลเทศะ สำหรับเด็กหมายความว่ามีความรวมถึงความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน (personal-social) นอกจากนั้นพัฒนาการด้านสังคมยังเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านจิตวิญญาณ (spiritual development) คุณธรรม (moral) และเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้รู้จักแยกแยะความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความสามารถในการเลือกดำรงชีวิตในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย

5 ด้านจิตวิญญาณ (spiritual development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรู้จักคุณค่าของชีวิต สิ่งแวดล้อม สุนทรียภาพ วัฒนธรรม และการมีคุณธรรม การรู้จักควบคุมตนเอง ให้มีความอดทน อดกลั้น มีเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม หลุดพ้นจากความทุกข์และการมีสันติสุขในสังคม

4 พฤติกรรมพัฒนาการปกติของเด็กปฐมวัย

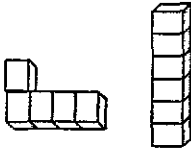
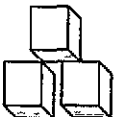
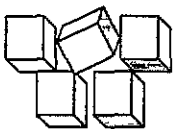
นิตยา คชภักดี (2543 : 68 – 70) ได้จำแนกพฤติกรรมพัฒนาการเด็กปกติของเด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี ไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 พฤติกรรมพัฒนาการปกติของเด็กวัยแรกเกิด – 6 ปี

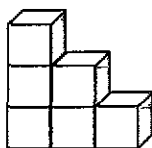
อายุ	การทรงตัวและการเคลื่อนไหว	การใช้ตาและมือ	การสื่อความหมายและภาษา	สังคม
แรกเกิด	งอแขนขาและเคลื่อนไหวเท่ากัน 2 ข้างในท่านอนคว่ำ ตรวจพบ Moro, rooting, sucking, sleeping reflexes	มองเหม่อ เห็นชัด เฉพาะระยะห่าง 6-9 นิ้ว palmar – grasping	ร้องไห้ หยุดฟังเสียง	มองหน้าช่วงสั้น เลียนแบบ ช้าปากแลบลิ้นได้
1 เดือน	เริ่มชันคอ ผงกศีรษะ หันหน้าซ้ายขวา เริ่มเหยียดในท่าคว่ำ	กำมือแน่น จ้องมองสิ่งต่างๆ มองตามไม่เกินเส้นกึ่งกลางของตัว	ทำเสียงในคอ	มองจ้องหน้า

อายุ	การทรงตัวและการเคลื่อนไหว	การใช้ตาและมือ	การสื่อความหมายและภาษา	สังคม
2 เดือน	ท่าคว่ำ ชันคอได้ 45 องศา ทำนั่ง ยกศีรษะ เหยยหน้าขึ้น	มือกำหลวมๆ มองตาม ข้ามเส้นกึ่งกลางของตน	ฟังเสียงคุยด้วยแล้ว หันหาเสียง	สบตา ยิ้มตอบ แสดงความสนใจ
4 เดือน	ท่าคว่ำ ยกศีรษะขึ้นสูง ชันคอได้ 90 องศา โดยใช้แขนยันยกตัวชูขึ้น (chest up) ทำนั่ง ยกศีรษะตั้งตรงได้	มองตาม 180 องศา มือ 2 ข้างมาจับกันตรงกลาง ไหว่คว่ำของใกล้ตัว ให้สองตาประสานกันได้ดี	ส่งเสียงอ้อแอ้ ได้ ตอบหัวเราะ ส่งเสียงแหลมเร็วเวลาดีใจ สนุก	ยิ้มตอบและยิ้มทัก ทำท่าทางดีใจเวลาเห็นอาหารหรือคนเลี้ยงดู
6 เดือน	คว่ำและหงายได้เอง ท่าคว่ำ ใช้ข้อมือยันได้ ดึงจากท่านอนหงาย มาทำนั่งศีรษะไม่ตก ไปข้างหลัง นั่งเองได้ ชั่วครู่ ถ้าจับยืนเริ่มลง น้ำหนักที่เท้าทั้ง 2 ได้	ความของด้วยฝ่ามือ หยิบของมือเดียว และ เปลี่ยนมือได้ มองเห็น ทั้งใกล้และไกล ใช้ทั้ง 2 ตาได้ดี	หันหาเสียงเรียก เล่น น้ำลาย ส่งเสียง หลายเสียง	รู้จักแปลกหน้า กินอาหารกึ่งเหลว (semi-solid) ที่ป้อนด้วยช้อนได้
9 เดือน	นั่งได้มั่นคง เกาะยืน	ใช้นิ้วหยิบของได้ เริ่ม หยิบของเล็กโดยใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ได้ เปิดหาของที่ซ่อนไว้ได้ มองตามของที่ตกจากมือ	ฟังรู้ภาษา และเข้าใจ สีน้ภาพทำทางได้ เปล่งเสียงเลียนเสียง พยัญชนะแต่ไม่มี ความหมาย	เล่นจะเอ้ได้ ตามไปเก็บของที่ตกหรือร้องตามแม่เมื่อแม่จะออกไปจากห้อง หยิบอาหารกินได้
12 เดือน	เกาะเดิน ยืนเองได้ชั่วครู่ อาจกางแขนขาเพื่อทรงตัว	ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ หยิบของเล็กๆ ได้ ถนัด หยิบของใส่ถ้วยหรือกล่อง	เรียกพ่อ แม่ หรือ พูดคำโดดที่มีความหมาย 1 คำ ทำท่าทางตามคำบอกที่มี ทำทางประกอบได้	ตบมือ เลียนท่าทางโบกมือ สาธุ ร่วมมือเวลาแต่งตัว และชอบสำรวจ
15 เดือน	เดินเองได้	วางของซ้อนกัน 2 ชั้น	พูดเป็นคำโดดที่มีความหมาย ชี้ส่วนต่างๆ บนใบหน้าตามคำบอก	ใช้ช้อนตักแต่ยังไม่ถนัด บ้าง กลืนลูกบอลลับส่งกับผู้ใหญ่

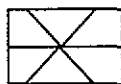
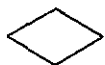

อายุ	การทรงตัวและการเคลื่อนไหว	การใช้ตาและมือ	การสื่อความหมายและภาษา	สังคม
18 เดือน	เดินคล่อง วิ่ง ยืน ก้มลงเก็บของ แล้วลุกขึ้นได้โดยไม่ล้ม รุมมือเดียวขึ้นบันได	วางของซ้อนกัน 3 ชั้น ขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ 	ชี้รูปภาพตามคำบอก ได้ พูดเป็น เป็นคำโดดได้หลายคำ ทำตามคำบอกที่ไม่มีทำทางประกอบได้	ถือถ้วยน้ำดื่มเอง
2 ปี	เดินขึ้นบันได เตะลูกบอลได้ กระโดด 2 เท้า	ต่อรถไฟ ขีดเส้นตรงและโค้งเป็นวงๆ ได้ตั้งซ้อนได้ 6 ชั้น เปิดหนังสือทีละหน้า 	พูด 2-3 คำต่อกันได้ อย่างมีความหมาย บอกชื่อของที่คุ้นเคย ได้บอกชื่อตัวเองได้	เลียนแบบผู้ใหญ่ ใช้ช้อนตักอาหารกินเองได้ บอกได้เวลาจะถ่าย อุจจาระ ตบมือ จิกหัวตนเอง
3 ปี	ขึ้นบันไดสลับเท้า สามล้อ	วาดวงกลมได้ตามแบบ ต่อขึ้นไป 3 ชั้นเป็นสะพานดังรูป 	เล่าเรื่องที่ตนประสบ มาให้ผู้ฟังเข้าใจ ประมาณร้อยละ 50 ถามอะไรที่ไหน	ถอดรองเท้าและใส่เสื้อได้ รู้เพศตนเอง แบ่งของให้คนอื่นได้บ้าง เล่นกับคนอื่น ควบคุมการถ่ายอุจจาระได้
4 ปี	กระโดดเท้าเดียว เดินลงบันได สลับเท้าได้	วาดสี่เหลี่ยมได้ตามแบบวาดคนได้ 3 ส่วน ต่อขึ้นไป 5 ชั้นได้ตามรูป 	ร้องเพลง พูดเป็นประโยค ถามคำถาม เล่าเรื่องให้ผู้ฟังเข้าใจได้ทั้งหมด รู้จัก 4 สี	เล่นร่วมกับคนอื่นได้ คุมการถ่ายปัสสาวะ ได้เวลากลางวันกลัดกระดุมเอง

อายุ	การทรงตัวและการเคลื่อนไหว	การใช้ตาและมือ	การสื่อความหมายและภาษา	สังคม
5 ปี	กระโดดสลับเท้าได้ กระโดดข้ามสิ่งกีดขวางเล็กๆ ได้ เดินต่อเท้าเป็นเส้นตรงได้ โดยไม่ล้ม (tandom gait)	จับดินสอได้ถูกต้อง วาดสามเหลี่ยมได้ตามแบบวาดคนได้ 6 ส่วน ต่อบันได 6 ชั้น ตามรูป	พูดฟังเข้าใจได้ ถามเกี่ยวกับความหมายและเหตุผล จำตัวอักษรได้ นับสิ่งของได้ 5 ชั้น นับเลขได้ถึง 20	เล่นอย่างมีกติกา แต่งตัวเอง เล่นสมมติโดยใช้จินตนาการ ไม่ปัสสาวะรดที่นอนเวลากลางคืน รู้อายุ

6 ปี	เดินบนเส้นเท้า เท้าถอยหลังได้ ใช้ 2 มือรับลูกบอลที่โยนมา กระโดดไกลประมาณ 120 ซม	วาดรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนได้ และสี่เหลี่ยมที่มีเส้นทแยงมุมตามแบบ	รู้ซ้ายขวา นับได้ถึง 30 อธิบายความหมายของคำได้ บอกความแตกต่างของ 2 สิ่งได้ เริ่มอ่านสะกดคำ รู้เข้า ปาย เข้าใจเกี่ยวกับขนาด น้ำหนัก รูปร่าง ระยะ	ช่วยงานบ้านได้ เล่นอย่างมีกติกา ผูกเชือก ร้องเท้าได้
------	---	---	--	---

เขียนตัวอักษรง่ายๆ ได้

หมายเหตุ 1	ตั้งแต่อายุ 2 -3 ปีขึ้นไป การประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาใช้ IQ test ได้
2	โดยทั่วไปพัฒนาการด้านอารมณ์และจริยธรรม มักจะไม่ได้รับการประเมินนอกจากเป็นกรศึกษาเฉพาะคนหรือในงานวิจัย
3	พฤติกรรมพัฒนาการตามวัยในตารางนี้เป็นเพียงแนวทางการศึกษาเท่านั้น เด็กอาจมีความแตกต่างเร็วช้าได้บ้าง ถ้าช้ากว่าในตาราง ควรจะได้รับการทดสอบโดยละเอียด ด้วยเครื่องมือทดสอบทางจิตวิทยาพัฒนาการที่มาตรฐาน

ดังจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก ช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ปี นั้น เป็นช่วงทองของชีวิต และเมื่อเวลาผ่านเลยช่วงนั้นมาแล้ว ก็ไม่สามารถย้อนกลับคืนได้อีก จึงควรที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นมารดา บิดา ญาติ คนในครอบครัว ชุมชนที่ครอบครัวอาศัยอยู่ สถานเลี้ยงดูเด็ก บุคลากรอื่นๆ ผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหาร จนกระทั่งที่สำคัญคือรัฐบาล ที่ควรให้ความสำคัญ มีเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน และเป็นเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้มีคุณภาพและศักยภาพต่อไป

บทที่ 2

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยบิดามารดา

ธรรมชาติได้กำหนดบทบาทของพ่อแม่ให้เป็นผู้เลี้ยงดูลูกตั้งแต่เกิด จนกระทั่งลูกสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ 2 เท้า 4 เท้า หรือคน จะเห็นแม่สุนัขเลียตัวลูกที่เกิดมาเพื่อทำความสะอาดให้ ให้ลูกดูนม สุนัขเลี้ยงหวงลูกไม่ให้คนหรือสัตว์อื่นเข้าใกล้ หรือพ่อนกแม่นกไปเที่ยวหาอาหารมาป้อนลูก จนกระทั่งลูกนกสามารถบินไปหาอาหารเองได้ มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีปัญญาสูงเกิดมายังต้องการการดูแลที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาร่างกาย สมอง จิตใจและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และผู้ที่ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูที่สำคัญที่สุดคือ พ่อแม่ ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกและเป็นตัวแบบของเด็ก

1 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การปฏิบัติของพ่อแม่ที่ให้ต่อเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ จนคลอดออกมาเป็นทารก และกระทั่งเจริญวัยตามลำดับ การปฏิบัติมีทั้งการให้ความช่วยเหลือเมื่อเป็นทารกไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยการให้อาหาร ช่วยทำความสะอาดดูแลสุขภาพ เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นพ่อแม่ก็เพิ่มการฝึกอบรมสั่งสอน ให้เด็กเรียนรู้ถึงถูกผิดในการดำเนินชีวิต สอนทักษะทางสังคมให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ระดับการปฏิบัติของพ่อแม่จะเพิ่มไปตามวัยของเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กทุกด้าน การอบรมเลี้ยงดู ที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรจำแนกตามลักษณะดังนี้

- 1 การยอมรับ-ปฏิเสธ (acceptance - rejection) และ ควบคุม-ตามใจ (restrictiveness permissiveness) (Musses et al 1984)
- 2 บรรยากาศการอบรมเลี้ยงดูที่เกิดขึ้นภายในบ้านแบบอบอุ่น - เย็นชา (warmth coldness) หรือรัก - โกรธ (love - hostility) กับให้อิสระ - ควบคุม (autonomy - control) หรือตามใจ-เข้มงวด (permissiveness - restrictive) (Schaefer 1959 cited by Levin 1983)

การปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรออกมาเป็น 4 ลักษณะ คือ การตามใจบุตร การควบคุมบุตร การยอมรับบุตร และการปฏิเสธบุตร

การยอมรับกับการควบคุม อาจจะเรียกว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้อง (protective) และแบบตามใจมาก (indulgent) ส่วนการปฏิเสธและควบคุมเรียกว่าเป็นการเรียกร้องจากบุตร (demanding) และแบบปรักหักพังบุตร (antagonistic) การตามใจและการยอมรับอาจเรียกว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (democratic)

เบคเกอร์ (Becker 1964 cited by Hetherington 1983) ได้จัดประเภทการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม - อัตตาริปไตย (the authoritarian - autocratic pattern) เป็นรูปแบบที่บิดามารดาแสดงพฤติกรรมที่เรียกร้องให้บุตรกระทำตามที่ตนต้องการมากกว่าการยอมรับในตัวบุตร บิดามารดาจะจำกัดการแสดงออกของบุตร กำหนดกฎเกณฑ์ที่บุตรต้องทำตาม ไม่สามารถโต้แย้งได้ และถ้าหากบุตรไม่กระทำตามคำสั่งจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง โดยมักจะลงโทษทางกาย

2 การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจมาก - ตามใจ (the indulgent - permissive pattern) เป็นรูปแบบที่บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรแบบตามใจ โดยบิดามารดาจะเป็นคนที่อดทนยอมรับบุตรไม่ว่าบุตรจะแสดงอารมณ์อย่างไร บิดามารดามักจะไม่แสดงอำนาจหรือลงโทษบุตร

3 การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม - เอาใจเขามาใส่ใจเรา (the authoritative - reciprocal pattern) เป็นรูปแบบที่บิดามารดามีอำนาจเหนือกว่าบุตร การกระทำของบุตรต้องได้รับการยอมรับจากบิดามารดา บิดามารดาจะคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสมจากบุตร มีกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้บุตรกระทำตามอย่างแน่นอน ขณะเดียวกันก็มีความอบอุ่นให้แก่บุตร มีการสนับสนุนให้บุตรมีความเป็นตัวของตัวเอง มีการพูดคุยและรับฟังความคิดเห็นของบุตร และรับสิทธิของแต่ละฝ่าย

4 การอบรมเลี้ยงดูแบบลำเอียง - ไม่สนใจใยดี (the indifferent - uninvolved pattern) เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่บิดามารดาจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น ไม่ค่อยแสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ดี

2. พ่อแม่เป็นผู้สร้างบุคลิกภาพของลูก

เชดคักดี ไควลีนส์ (2542) ได้ทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ สังกัดกรมการศาสนา พบว่า บามไรนด์ (Baumrind et al 1968, 1972 cited by Hall, Lamb & Pulmutte 1982) ศึกษา รูปแบบของการเลี้ยงดูของบิดามารดาของเด็กปฐมวัย และบุคลิกภาพของเด็ก พบว่า มีรูปแบบ

การอบรมเลี้ยงดูอยู่ 4 แบบ คือ แบบใช้อำนาจควบคุม (authoritarian) แบบรักตามใจ (permissive) แบบไม่แน่นอน (nonconformist) และแบบควบคุม (authoritative)

1 การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (authoritarian style) บิดามารดากลุ่มนี้มักจะควบคุมบุตรอย่างเข้มงวด ไม่ค่อยตอบสนองต่อความต้องการของบุตร ถ้าบุตรไม่กระทำตามที่บิดามารดาสั่งก็จะลงโทษบุตรอย่างรุนแรง บุตรต้องยอมรับและทำตามคำสั่งบิดามารดา การเลี้ยงดูแบบนี้ ทำให้เด็กเป็นคนที่ไม่มีความสุข แยกตัวออกจากสังคม มีความเป็นตัวของตัวเองน้อย (Baumrind 1967, Baumrind & Black 1967)

2 การเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (permissive) บิดามารดากลุ่มนี้จะยอมรับบุตรค่อนข้างมาก ไม่ใช้อำนาจในการเลี้ยงดูบุตร มีความอดทน ให้นุตรทำในสิ่งที่ต้องการ ไม่เรียกร้องให้บุตรทำพฤติกรรมที่เหมาะสม เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะคล้ายคลึงกับเด็กที่เลี้ยงด้วยวิธีแบบใช้อำนาจควบคุม เด็กกลุ่มนี้มีแนวโน้มจะเป็นคนที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง เด็กหญิงจะเป็นคนที่ตั้งความหวังไว้ต่ำ เวลาที่มีเรื่องคับข้องใจจะหลบหนีปัญหานั้น ส่วนเด็กชายมีแนวโน้มไม่ยอมรับความคับข้องใจที่เผชิญ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะพ่อแม่จะพยายามไม่ให้นุตรมีความเครียด ซึ่งกลับเป็นตัวขัดขวางพัฒนาการด้านความกล้าเผชิญและความอดทนต่อความคับข้องใจ

3 การเลี้ยงดูแบบไม่แน่นอน (nonconformist style) การเลี้ยงดูแบบไม่แน่นอนนี้จะมีการควบคุมมากกว่าและจะเป็นไปในบางเรื่อง เด็กหญิงที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะไม่เป็นตัวของตัวเอง ตั้งเป้าหมายของตนเองต่ำ จะหลีกเลี่ยงปัญหา ส่วนเด็กชายจะเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเด็กชายที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักตามใจ หรือแบบใช้อำนาจควบคุม จะตั้งเป้าหมายของตนสูง

4 การเลี้ยงดูแบบควบคุม (authoritative style) บิดามารดาจะควบคุมบุตรให้เป็นไปตามความต้องการ มีความคาดหวังสูงให้นุตรมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ถ้าบุตรไม่เชื่อฟังก็มักจะใช้การบังคับที่หนักแน่น แต่ด้วยท่าทีที่อบอุ่น รับฟังปัญหาและเหตุผลของบุตร และให้โอกาสบุตรตัดสินใจ บิดามารดากลุ่มนี้จะใช้เหตุผล เด็กหญิงและเด็กชายจะเป็นตัวของตัวเอง เข้าสังคมได้

การที่พ่อแม่ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในครอบครัว ทำให้เด็กมีโอกาสสังเกตและเลียนแบบการกระทำต่างๆ เป็นการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมให้แก่เด็กในทางอ้อม พ่อแม่จึงเป็นตัวแบบของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องจากการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป ของเด็ก พ่อแม่จึงเป็นบุคคลสำคัญในการเสริมสร้างบุคลิกภาพของเด็กในทางที่ถูกที่ควร เช่น ระเบียบ วินัย ความรับผิดชอบ ความรัก ความเมตตา กรุณา

เซียร์ และเลวิน (Sear and Levin 1957 490) ศึกษาวิธีการเลี้ยงดูบุตรโดยสัมภาษณ์แม่ของเด็กอนุบาลอายุ 5 ขวบ จำนวน 739 คน มารดาเหล่านี้มี อายุตั้งแต่ 24 - 50 ปี มีฐานะทางเศรษฐกิจทุกระดับ พบว่า แม่อบรมเลี้ยงดูโดยยอมรับพัฒนาการระดับต่างๆ ของลูก เต็มใจยอมรับลูกในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่น และให้อิสระในการตัดสินใจ รวมทั้งให้ออกแสดงเด็กในการฝึกหัดระเบียบวินัย โดยมีความรักเป็นพื้นฐาน

การได้รับการยอมรับจากครอบครัวทำให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดเรื่องการนับถือตนเอง การมีความรับผิดชอบ และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Breckenridge 1955 480)

ในด้านจริยธรรมในตัวเด็กเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเช่นกัน ดังผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การยึดหลักภายในตน การมีความรู้สึกผิดชอบ การอดทนต่อสิ่งยั่วยวนใจ และยอมรับสารภาพผิดปรากฏว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบที่ได้รับความรักมาก คือ ผู้เลี้ยงดู และเข้าใจให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามอธิบายสิ่งต่างๆ ให้เด็กฟัง ให้การลงโทษให้เจ็บกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับเด็กเสมอ ทั้งชายหญิงอายุ 4 - 13 ปี เป็นเด็กที่มีลักษณะทางจริยธรรมทั้ง 4 ประการ สูงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย และเด็กวัยรุ่นกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก และควบคุมน้อยจะมีวินัยทางสังคมและความเอื้อเฟื้อมากกว่าวัยรุ่นกลุ่มที่ได้รับความรักน้อย (Hoffman 1970 279 , วารินทร์ ม่วงสุวรรณ 2518 112)

เด็กที่ได้รับการอบรมแบบควบคุมมาก จะมีลักษณะที่เชื่อฟัง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะที่อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยจะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ (Becker 1964 172) และผลเช่นนี้ก็พบในเด็กไทยด้วย ตามที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2519 18) ได้ศึกษาถึงลักษณะพลเมืองดีของเด็กไทยกับการอบรมเลี้ยงดู พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะเอื้อเฟื้อ แต่เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะมีวินัยทางสังคม และมีการควบคุมตนเองสูงกว่าเด็กที่ถูกควบคุมมาก นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่ได้รับความรักจากผู้เลี้ยงดูมากแต่ถูกควบคุมมากด้วยจะมีลักษณะทั้งสองด่างที่สุด และเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เพราะพ่อแม่ไม่เอาใจใส่และมีความรักน้อยจะมีลักษณะความรับผิดชอบต่ำ เป็นเด็กก้าวร้าว ไม่สามารถจะควบคุมพฤติกรรมของตนได้ มีลักษณะของยุวอาชญากร

การศึกษาของ ชูศรี หลักเพชร (2517 95) พบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดหวาดขุ่น และแบบประชาธิปไตยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมแห่งพลเมืองดีด้านต่างๆ คล้ายกัน และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะมีความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกัน ซึ่งสมาน

กำเนิด (2520 : 36) ก็ได้ผลการวิจัยคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่แตกต่างกัน จะทำให้เด็กมีการปรับตัวแตกต่างกัน เด็กที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะปรับตัวดีกว่าที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและแบบเข้มงวดกวดขัน

การเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผล จะทำให้เด็กเป็นเด็กดี ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีพัฒนาการทางความรู้สึกละอายผิด ฮอฟแมน (Hoffman 1970 : 352) แสดงถึงการใช้วิธีการให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนเด็กว่า มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมของเด็กโดยเฉพาะในเด็กที่มีอายุมากกว่า 5 ขวบ และจากการรวบรวมผลงานวิจัยต่างๆ พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย และพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผล ดังที่ได้มีรายงานผลการศึกษากฎจริยธรรมของเยาวชนไทย ได้สรุปว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก และใช้เหตุผลมากมีความสัมพันธ์ทางบวก กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูง เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก จะมีจริยธรรมสูงกว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจักษ์ 2520 : 181)

การอบรมเด็กเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นต้องใช้เหตุผลที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการทางความรู้ของเด็ก สิ่งที่นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เพียเจท์ และโคลเบอร์ก ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีผลการวิจัยหลายเรื่องยืนยันว่า การใช้เหตุผลที่ไม่สูงเกินระดับพัฒนาการทางความรู้ของเด็กมากนัก จึงจะมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก โคลเบอร์ก ให้ความสำคัญต่อเหตุผลที่บุคคลใช้ตอบ ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยม และหลักประจำใจของบุคคลผู้นั้น โคลเบอร์ก เชื่อว่า การบรรลุวุฒิภาวะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นแสดงออกทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด (Kohlberg 1964 : 405)

การวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูในเด็กเล็ก ได้แก่ การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมในเด็กก่อนวัยเรียนตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ และโคลเบอร์ก พบว่า การตัดสินใจทางจริยธรรมของเด็ก สัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลอย่างเด่นชัด และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยอย่างเด่นชัด ส่วนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ปรากฏว่า เด็กก่อนวัยเรียน (4 - 6 ปี) มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 1 คือ ยึดหลักการหลบหลีกการลงโทษมากที่สุด อย่างเด่นชัด ส่วนการใช้เหตุผลขั้นที่ 2 คือ ยึดหลักการแสวงหารางวัลมีเป็นอันดับรองลงมา และมีจำนวนน้อยมากที่ใช้เหตุผลขั้นที่ 3 คือ ยึดหลักทำตามผู้อื่นเห็นชอบโดยเด็กที่มีอายุมากกว่า มีคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า (ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ 2523 : 153 - 155)

เดช วิโย (2523 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านความคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กนักเรียนประถมศึกษาปีที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน พบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดและปล่อยปละละเลย และเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ซึ่งตรงกับการศึกษาของ วิเชียร ทองนุช (2521 115) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกดขี่ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาในกลุ่มเด็กอายุระหว่าง 4 - 6 ปี จำนวน 90 คน พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษและแบบปล่อยปละละเลย

จะเห็นได้ว่า จริยธรรมของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างมาก ดังที่ เซียร์ส และคณะ (Sears, Maccoby and Lewin 1957 367) กล่าวว่า นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์อธิบายการก่อตัวลักษณะทางจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม โดยระบุว่าเด็กเล็กๆ เรียนรู้ว่าจะอะไรดี อะไรชั่ว จากบุคคลใกล้ชิด ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมโดยผ่านกระบวนการเทียบเคียง (identification) เด็กจะใช้วิธีเลียนแบบผู้มีอำนาจ และผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังทางจิตใจแล้วย่อมจะเกิดความขัดแย้งในใจเมื่อมีความอยาก ความต้องการที่ไม่เหมาะสมกับกาลเทศะของสังคมตามที่ตนได้รับรู้กฎเกณฑ์ ถ้าบุคคลกระทำชั่วทั้งๆ ที่ไม่มีผู้รู้เห็น บุคคลนั้นจะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง และในโอกาสต่อไปบุคคลนั้นย่อมจะละเว้นไม่กระทำความชั่วโดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

ในช่วงก่อนวัย 2 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กยังไม่มีจริยธรรม เด็กจะมีความเห็นแก่ตัว ต้องการให้ผู้อื่นบำบัดความอยากทางกายของตนโดยไม่ดูกาลเทศะ เป็นแต่ผู้รับไม่คำนึงถึงการเป็นผู้ให้ซึ่งผู้เลี้ยงดูมักจะมองดูว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะอบรมให้เป็นคนดี แต่แท้จริงแล้ววัยทารกเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดในการเตรียมจิตใจของเด็กเพื่อเติบโตเป็นคนดีต่อไป ดังนั้น วัยทารกเด็กควรจะได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นการเตรียมจิตใจเด็กให้เริ่มเรียนรู้ทางสังคมเป็นครั้งแรก นักจิตวิทยามีความเชื่อว่าถ้าบุคคลไม่เกิดการเรียนรู้ขั้นแรกนี้แล้ว จะไม่สามารถเรียนรู้ทางสังคมได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ฉะนั้น พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กจึงควรตระหนักถึงการวางรากฐานให้กับเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน เพื่อเติบโตเป็นผู้มีจริยธรรมสูงต่อไป เด็กทารกถึงประมาณ

เจ็ดขวบส่วนมากจะใช้การหลบหลีกไม่ให้ถูกลงโทษทางกาย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉานีก กระทรง 2520 : 207)

การเลียนแบบเป็นวิธีการเรียนรู้ที่วิธีหนึ่ง โดยเด็กได้ซึมซับจากการได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้สัมผัสจากผัสสะทั้งหมดอยู่ในครอบครัว เด็กได้เรียนรู้แบบอย่างจากผู้ใหญ่ ทั้งทางกาย วาจา และทางจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกสุนทรีย์ภาพ

พฤติกรรมทางการเลียนแบบทางกายและวาจาที่ปรากฏชัดเจนมาก การแต่งกาย ท่าทาง กิริยามารยาทของพ่อแม่ย่อมถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้นเด็กสามารถเลียนแบบพ่อแม่ไม่ผิดเพี้ยน จึงมักจะมีนิทานหรือนิยายหลายเรื่องที่เขียนถึงลูกแฝดซึ่งถูกนำไปอยู่กับครอบครัวที่แตกต่างกัน แล้วมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันอย่างมาก

การเลียนแบบพฤติกรรมทางกายนั้นยังไม่หยั่งรากลึกเท่ากับการเลียนแบบทางจิตใจ อันได้แก่ วิธีคิด เจตคติและคุณธรรม เด็กจะสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับสมาชิกในครอบครัว วิธีการตัดสินใจ แก้ปัญหา ความคิดเห็นของพ่อแม่ที่แสดงออกต่อบุคคล เหตุการณ์ และปัญหาต่างๆ ตลอดจนวิธีดำเนินชีวิตประจำวันที่บ่งบอกคุณค่าทางวัฒนธรรมของครอบครัว

สุมน อมรวิวัฒน์ (2527) ได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง "การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย" ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural values) ที่ได้เรียนรู้มาจากครอบครัว ได้แก่

- 1 ความคิด ความเชื่อ และการนับถือศาสนา
- 2 ระบบอาวุโส การมีสัมมาคารวะ กิริยามารยาท
- 3 ความกตัญญู รู้คุณและตอบแทนผู้มีบุญคุณ
- 4 บุคลิกภาพและสุนทรีย์ภาพ
- 5 ลักษณะนิสัย เช่น ตื่นนอนแต่เช้า ขยัน ตรงต่อเวลา อ่อนโยน สุภาพ ร่าเริง อดทน

ให้อภัย เมตตากรุณา เป็นต้น

6 รู้จักบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว แม่ดูแลทุกข์สุขของลูก ลูกต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน พ่อแม่ลูกมีความรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทุกอย่างของครอบครัว เป็นต้น

นอกจากนี้พ่อแม่ยังมีอิทธิพลต่อความสนใจในเรื่องต่างๆ อีกด้วย เช่น ถ้าพ่อแม่สนใจศึกษาธรรมะ ลูกก็สนใจที่จะปฏิบัติธรรม พ่อแม่เที่ยวนอกบ้านยามค่ำคืน เมื่อลูกโตขึ้นก็เที่ยวกลางคืนบ้าง พ่อแม่สนใจดูละครโทรทัศน์ หรือสนใจข่าวการเมือง พ่อแม่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน สนใจเล่นหวยได้ดิน สนใจเรื่องของชาวบ้านเก็บเอามาซุบซิบ นินทา สนใจสัตว์เลี้ยง เช่น ขอบเลี้ยงหมา แมว นกเขา ปลา กัด ฯลฯ เด็กก็พลอยสนใจในเรื่องนั้นๆ การเพาะนิสัยการอ่านที่ดีให้แก่เด็ก ก็คือการที่พ่อแม่รักการอ่านหนังสือนั่นเอง

3 การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว

สิ่งแวดล้อมในครอบครัวนั้นพอจะแบ่งออกได้ 4 ด้าน (ศาสตราจารย์ สุมณ อมรวิวัฒน์, 2543) คือ

1 สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต สามารถสร้างความสัมพันธ์ และมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ เช่น พ่อแม่ พี่น้องวงศ์ญาติ ลัตว์เลี้ยง เป็นต้น

2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหาร แม่น้ำลำคลอง สวน ไร่ นา ป่า เขา แสงแดด สายลม ฝน การที่เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องของชีวิตกับธรรมชาติเกิดคุณธรรมและสุนทรีย์ภาพ

3 สิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณและศิลปะที่มีอยู่ในบ้านเรือน เช่น หิ้งพระ หรือห้องพระ ที่วางโกศอัฐิของบรรพบุรุษ จัตุรตรงประดับหิ้งพระพุทธรูป ดอกไม้ประดิษฐ์ที่วางไว้ประดับโต๊ะหมู่บูชา หรือประดับห้องต่างๆ ลวดลายแบบไม้ตามชายคา ภาพวงศาณานาติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ถ้าผู้ใหญ่ได้อธิบายได้เด็กเข้าใจและเรียนรู้คุณค่า เด็กจะซึมซับรับรู้สะสมเป็นความรู้สึกที่ผูกพัน กตัญญู และรู้จักภาษาศิลปะของท้องถิ่น

4 สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องใช้ประเภทต่างๆ ในครัวเรือน เช่น เครื่องครัว เครื่องเล่น เครื่องมือ ทำมาหากิน ที่นอนหมอนมุ้ง เสื้อผ้า วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สิ่งของเหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างประสบการณ์แก่เด็กให้รู้จักประโยชน์และวิธีการใช้ ที่สำคัญคือ เด็กได้เห็นการทำงานของผู้ใหญ่ ปฏิบัติคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร การใช้ของอย่างประหยัดเรียบง่าย เด็กได้เรียนรู้วิถีดำเนินชีวิตของพ่อแม่ เกิดเจตคติและนิสัยที่ดีในการทำงาน เด็กคนโตโชคดีได้เห็น ลองฝึกเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ เขาก็จะได้ซาบซึ้งในคุณค่าของคนตรี และมีทักษะพื้นฐานทางดนตรีด้วย

บรรยากาศในครอบครัวมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจิตใจของเด็ก ถ้าพ่อแม่ลูกมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดพูดจาไพเราะสุภาพ ครอบครัวมีความอบอุ่น พ่อแม่หมั่นทำบุญสุนทาน ลูกได้เห็นแบบอย่างที่ดีงามจึงมีความมั่นใจในตนเอง รักเมตตาผู้อื่น และมีบุคลิกภาพที่ร่าเริงแจ่มใส พ่อแม่เลี้ยงสัตว์เลี้ยง เช่น หม่า แมว นก เป็ด ไก่ ฯลฯ ลูกก็ได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งคนและสัตว์ มีจิตใจอ่อนโยน ห่วงใยทุกข์สุขของผู้อื่นอยู่เสมอ สำนวนภาษาไทยเรียกครอบครัวที่มีบรรยากาศเช่นนี้ว่า "อยู่เย็นเป็นสุข" แต่ถ้าครอบครัวใดมีบรรยากาศที่เครียด พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันทุกวัน ผู้ใหญ่ดูดำเด็กอย่างหยาบคายไร้เหตุผล หรือใช้อำนาจข่มขู่จนเด็กกลัวจนลาน เด็กจะขาดความมั่นใจในตนเองหัดพูดปด เพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากการถูกลงโทษ บางครั้งพ่อตีแม่เหล้าเมา เอะอะอาละวาด แม่ถูกพ่อทุบตี บรรยากาศในบ้านไม่มีความสุข เด็กเคยชินต่อความรุนแรงก็เริ่มมีพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะคิดว่าการแสดงกำลังข่มขู่เป็นวิธีการที่ทำให้ได้สิ่งที่คาดหวัง บรรยากาศที่

สับสนุ่นวายในครอบครัวเช่นนี้ มีสำนวนไทยว่า "บ้านแตกสาแหรกขาด" หรือ "บ้านเรือนร้อนเป็นไฟ"

บริเวณบ้านโตที่ผู้ใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมให้สะอาดสวยงาม มีพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับส่งกลิ่นหอม มีบรรยากาศที่สงบอบอุ่น ดังเพลงตอนหนึ่งที่ว่า

"บ้านคืออิมมานของเรา ยามทุกข์ยามเศร้าเมื่อกลับบ้านเรารู้จักเปรมปรีดา เพราะบ้านมีรัก
อภัย เมตตากุณาคอยเราอยู่ทุกเวลา ในชายคาเขตบ้านของเรา"

บ้านหรือครอบครัวนั้น แม้จะเล็ก แคบ ไม่หรูหราโอ่อ่า ก็เป็นครอบครัวที่มีความสุข เพราะมีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี ลูกหลานจึงมีพื้นฐานทางจิตใจที่ดีตามไปด้วย

บทที่ 3

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยสถานเลี้ยงดูเด็ก

ในการดูแลเด็กปฐมวัยควรเป็นหน้าที่ของบิดามารดา แต่ในปัจจุบันในสภาพสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรม ภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น บทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปจากการอยู่บ้านเลี้ยงดูลูก เป็นต้องออกทำงานนอกบ้านเช่นกัน การดูแลเด็กจึงเป็นหน้าที่ของปู่ย่าตายาย หรือผู้ใกล้ชิด หากไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ บิดามารดาจะหันมาพึ่งสถานเลี้ยงดูเด็ก ก่อนที่จะส่งเด็กเข้าโรงเรียนเมื่อถึงเวลาอันควร

ในบทนี้ จะกล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย โดยจะเสนอข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย การวิเคราะห์สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพและแนวทางในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ตามลำดับ

1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัย

จากรายงานสถิติจำนวนประชากร เมื่อปี พ.ศ. 2541 โดยสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2542) พบว่า ประชากรวัยเด็กอายุระหว่าง 0-6 ปี หรือเรียกว่าเด็กปฐมวัย มีจำนวน 5,477,353 คน คิดเป็นร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุ 0 - 6 ปี

ประชากร เด็กปฐมวัย	ชาย	หญิง	จำนวน	ร้อยละของ ประชากร
0-1	389,289	376,407	756,695	1.23
1-2	478,675	451,354	930,029	1.51
2-3	484,444	457,020	941,464	1.53
3-4	485,884	460,379	946,263	1.54
4-5	481,509	454,415	935,924	1.52
5-6	486,069	460,908	946,977	1.54

ประชากร เด็กปฐมวัย	ชาย	หญิง	จำนวน	ร้อยละของ ประชากร
0-6	2,805,870	2,651,483	5,477,353	8.91
0-3	1,352,408	1,275,781	2,648,189	4.30
รวม	30,591,602	30,874,576	61,466,178	100.00

ที่มา สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (กุมภาพันธ์ 2542)

2. สถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย” (ศ.ดร.อุทุมพร จามรมาน และ รศ.ดร.จิระพันธ์ พูลพัฒน์ 2542) และเรื่อง “รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย กรณีพินิจศึกษา” (ผศ.ดร.กุศล สุนทราดา และ ผศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2542) รายละเอียดดังนี้

2.1 ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า มีรูปแบบการจัดบริการ 3 รูปแบบดังนี้

2.1.1 รูปแบบบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้านและรับเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการทั้งด้านบุคลากร สถานที่ ผู้รับเลี้ยงมักเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างช่วงกลางวัน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากเลี้ยงมักเป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกัน พักอาศัยในละแวกเดียวกัน

2.1.2 ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน(day care center) เป็นสถานบริการรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เพื่อบริการสำหรับผู้ที่ยังออกไปทำงานนอกบ้าน ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น ศูนย์ส่งเสริมเด็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น สำหรับภาคเอกชนดำเนินการเอง ดังนั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ปัจจุบันทางด้านจำนวน ขนาด และประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก และเป็นการประสานการให้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ให้เกิดเป็นเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กต่อไป

2.1.3 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program) เป็นบริการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียนโดยจัดเป็นชั้นอนุบาล 1-3 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 3-6 ปี ใช้เวลาเรียน

3 ปี ชั้นอนุบาล 1-2 เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 4-6 ปี ใช้เวลาเรียน 2 ปี และชั้นเด็กเล็ก ใช้เวลาเรียน 1 ปี นอกจากนั้นการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษายังจัดในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดบริการส่วนใหญ่ (91.73%) บริหารงานโดยภาครัฐ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางบริหารเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค

เด็กปฐมวัยอยู่ในสถานพัฒนาเด็กของรัฐ ร้อยละ 79.84 เอกชนร้อยละ 20.16

สำหรับเด็กกลุ่ม 3 - 6 ปี รัฐจะสนับสนุนเป็นรายหัวภาคเอกชนส่วนใหญ่เก็บจากผู้ปกครองหรือเงินบริจาค

2.2 หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูและการวัดประเมินผล

การพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ยึดหลักการจัดตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติที่รัฐได้ประกาศใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 สำหรับพัฒนา 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ 0 - 1 ปี, 1 - 3 ปี, 3 - 6 ปี ซึ่งหลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูและการวัดประเมินผลนี้เดิมมีความหลากหลาย และยังไม่มีความชัดเจนเนื่องจากการจัดบริการดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน ขาดการประสานร่วมมือกันอย่างจริงจัง จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม ในปัจจุบันหลายหน่วยงานได้ประสานความร่วมมือกันยกร่างหลักสูตร คู่มือการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล ตลอดจนจัดทำคู่มือการดำเนินการจัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้นมา ทำให้เกิดความชัดเจนในการจัดการอบรมเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น แต่ความหลากหลายในการดำเนินการ ก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่างๆ จึงยึดหลักการจัดตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติที่รัฐได้ประกาศไว้เป็นแนวทางในการจัดดำเนินการให้สอดคล้องกับหน่วยงานและปรับเปลี่ยน ให้มีความเหมาะสมกับความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่น

ปัจจุบันหลักสูตรการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้ใช้หลักสูตรปี พ.ศ. 2540 โดยกรมวิชาการได้ยกร่างหลักสูตรก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง การดำเนินการยกร่างทดสอบใช้และปรับปรุง ประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เพื่อนำไปใช้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งกลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 0-1 ปี กลุ่มอายุ 1-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปทุกด้าน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตร

ประจำวัน โดยความร่วมมือกันระหว่างบ้าน สถานพัฒนาเด็ก และชุมชน ดังนั้นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 จึงเป็นหลักสูตรที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 0-6 ปี ได้เป็นอย่างดี ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้แจกจ่ายเอกสารหลักสูตรพร้อมคู่มือให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดได้นำไปใช้อย่างครบถ้วนแล้ว

สาระของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ดังนี้

หลักสูตรการพัฒนาเด็กแรกเกิด - 1 ปี มีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี เพื่อให้มีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย ตามเกณฑ์มาตรฐาน มีความสามารถในการใช้ทักษะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน มีความสุขร่าเริงแจ่มใส อารมณ์มั่นคง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ มีความเข้าใจและสามารถใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้เหมาะสมตามวัย มีการจัดกิจกรรมโดยจัดพร้อมๆ กันไปในเวลาเดียวกับการเลี้ยงดูประจำ และต้องคำนึงถึงตัวเด็กและพัฒนาการของเด็ก ประการสำคัญจะต้องมีการประเมินพัฒนาการ โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็ก และพิจารณาว่าในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเด็กได้บรรลุคุณลักษณะตามวัยหรือไม่ และนำผลมาปรับปรุงกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในทุกๆ ด้านให้เต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรการพัฒนาเด็กอายุ 1-3 ปี มีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเด็กอายุ 1-3 ปี ให้มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์เจริญเติบโตตามวัยมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุขและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามวัยและมีความสนใจต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว มีการจัดกิจกรรมโดยครูหรือผู้ดูแลเด็กจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของกิจวัตรประจำวันว่าเป็นเสมือนประสบการณ์ ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะ จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ดังนั้นเป็นหน้าที่ของครู ผู้ดูแลเด็ก ที่จะต้องให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการประเมินพัฒนาการใช้การสังเกตพฤติกรรมรวมทั้งสัมภาษณ์ เด็กและผู้ปกครอง จดบันทึกเพื่อรับรู้เกี่ยวกับปัญหาและความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก เป็นระยะเพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้กับเด็กแต่ละคนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรการพัฒนาเด็กอายุ 3-6 ปี มีจุดมุ่งหมาย ของการพัฒนาเด็กอายุ 3-6 ปี ให้มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์ ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ในท้องถิ่น และความเป็นไทย ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัยและมีเจตนาที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มีจินตนาการและคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สำหรับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของ กิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้ง ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา ในชีวิตประจำวัน การประเมินพัฒนาการ การประเมินเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยประเมินเป็นรายบุคคล ครบทุกด้าน สม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน ไม่ใช้การประเมินด้วยแบบทดสอบ เพราะไม่เหมาะสมกับวัย และระดับพัฒนาการของเด็กอายุ 3-6 ปี การประเมินเด็กควรจะขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลหลายๆ ด้านมิใช่ขึ้นอยู่กับคะแนนหลักสูตรก่อน ประถมศึกษา พ.ศ. 2540 เป็นแนวทางในการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็ก อายุ 0 – 6 ปี ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูที่ต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิด จนสามารถมีพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุลอย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กันทุกๆ ด้าน จนถึงอายุ 6 ปี หลักสูตรการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีเด็กรับบริการมากที่สุดคือในระดับ อนุบาล 2 และ 3 ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน และหลักสูตรอนุบาล 1-2 ในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนการจัดที่ได้รับความนิยมในลำดับต่อมาคือการจัดในศูนย์พัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชนและ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรมการศาสนา การจัดบริการส่วนใหญ่ เป็นหลักสูตรสำหรับเด็ก 3-6 ปี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก 0 – 6 ปี ในรูปแบบของสถาน เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็ก ชั้นเด็กเล็ก ชั้นอนุบาล 1 – 3 และชั้นอนุบาล 1-2 โดย หน่วยงานต่างๆ (ดูตาราง ที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนเด็กในสถานเลี้ยงดู จำแนกตามหลักสูตรการจัดบริการ

สถานเลี้ยงดูเด็ก	รวม ทั้งหมด	สถาน เลี้ยงดูเด็ก (0-3ปี)	ศูนย์พัฒนา เด็ก (3-6ปี)	เด็ก เล็ก (4-6 ปี)	อนุบาล 1 (3-4ปี)	อนุบาล 2 (4-5ปี)	อนุบาล 3 (5-6ปี)
กระทรวงศึกษาธิการ	2,231,747	0	225,580	61	221,963	888,275	895,868
โรงเรียนประถม	1,494,996					699,171	738,875
สพช					56,950		
โรงเรียนการศึกษา พิเศษ	969					568	401
โรงเรียนการศึกษา สงเคราะห์	373					231	142
โรงเรียนเอกชน	506,774				163,807	187,386	155,581
สามัญศึกษา							
ศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์	225,580		225,580				
โรงเรียนสาธิต	3,055			61	1,206	919	869
สถาบันราชภัฏ							
สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ	10,591	0	10,591	0	0	0	0
ศูนย์พัฒนาเด็กใน	9,319		9,319				
โรงเรียน ตชด							
ศูนย์พัฒนาเด็กนอก	1,272		1,272				
โรงเรียน ตชด							
กระทรวงมหาดไทย	511,901	0	396,689	8,928	2,398	53,507	50,379
• โรงเรียนเทศบาล	68,079				2,398	33,296	32,385
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาล	2,450		2,450				
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	321,879		321,879				
• กรมการพัฒนาชุมชน							

ตารางที่ 3 (ต่อ) จำนวนเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็ก จำแนกตามหลักสูตรการบริการ

สถานเลี้ยงดูเด็ก	รวม ทั้งหมด	สถาน เลี้ยงดูเด็ก (0-3ปี)	ศูนย์พัฒนา เด็ก (3-6ปี)	เด็ก เล็ก (4-6 ปี)	อนุบาล 1 (3-4ปี)	อนุบาล 2 (4-5ปี)	อนุบาล 3 (5-6ปี)
• การพัฒนาเด็กนอก ศูนย์ กรมการพัฒนา ชุมชน	57,757		57,757				
• โรงเรียนประถมศึกษา กทม	47,133			8,928		20,211	17,994
• ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน สำนักอนามัย กทม	689		689				
• ศูนย์สงเคราะห์เด็กฯ สำนักสวัสดิการ	396		396				
• ศูนย์พัฒนาเด็ก สำนัก พัฒนาชุมชน	13,518		13,518				
กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม	7,808	64,274	13,534	0	0	0	0
• สถานรับเลี้ยงเด็ก เอกชน	59,743	59,743					
• สถานสงเคราะห์เด็ก เอกชน	4,531	4,531					
• สถานรับเลี้ยงและ พัฒนาเด็ก	308		308				
• สถานสงเคราะห์เด็ก	2,724		2,724				
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ชาวเขา	4,335		4,335				
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใน นิคมฯ	5,332		5,332				
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	835		835				

สถานเลี้ยงดูเด็ก	รวม ทั้งหมด	สถาน เลี้ยงดูเด็ก (0-3ปี)	ศูนย์พัฒนา เด็ก (3-6ปี)	เด็ก เล็ก (4-6 ปี)	อนุบาล 1 (3-4ปี)	อนุบาล 2 (4-5ปี)	อนุบาล 3 (5-6ปี)
กระทรวงสาธารณสุข	660	660	0	0	0	0	0
• ศูนย์เด็กเล็ก กรมอนามัย	60	60					
• ศูนย์สาริตเด็กเล็ก รพ	600	600					
ทบวงมหาวิทยาลัย	1,091	0	0	0	191	468	432
• โรงเรียนสาริต	1,091				191	468	432
• มหาวิทยาลัย มูลนิธิ/องค์กรเอกชน	503	0	503	0	0	0	0
รวม	2,834,301	64,934	646,897	8,989	224,552	942,250	946,679

2 3 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยและนานาชาติ

2 3 1 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

2 3 1 1 มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2541) ได้กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน โดยการสังเคราะห์เนื้อหาขององค์ประกอบและมาตรฐานคุณภาพที่สำนักงานได้เคยกำหนดไว้ พร้อมทั้งศึกษาจากเกณฑ์มาตรฐานที่หน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมวิชาการ และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกำหนดไว้ และปรับปรุงให้กระชับรัดกุมเหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ทั้งประเภทสามัญศึกษา อาชีวศึกษา และการศึกษานอกระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541 33 - 47) ในที่นี้จะขอเน้นเฉพาะเกณฑ์และตัวชี้วัดสำหรับการศึกษาระดับปฐมวัยหรือก่อนประถมศึกษา ดังนี้

(1) **ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ชี้นำการดำเนินงาน** สนองความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง และสร้างค่านิยมที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เน้นความสมดุล ประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าของการจัดการศึกษา มีแนวดำเนินงานหรือแผนที่ต้องรับ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายเข้าใจปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนตรงกัน

(2) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2 1) มีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ได้แก่ มีแผนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์สภาพเด็ก มีการใช้สื่อที่เหมาะสม โดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีการนิเทศการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2 2) มีการประเมินพัฒนาการเด็กทุกด้านโดยใช้วิธีที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญาเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

(3) บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรสนับสนุนหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ในโรงเรียน โดย

3 1) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำระดับมืออาชีพ มีความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ และมุ่งมั่น ในการปฏิบัติงานและงานเป็นแบบอย่างที่ดี

3 2) ครูผู้สอนทุกคนมีความรู้คู่คุณธรรม มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติงาน มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู และมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาตนเองสู่มาตรฐาน

3 3) บุคลากรสนับสนุนทุกคน มีความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จในการทำงาน

(4) ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน เช่น อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สื่อ นวัตกรรม วัสดุอุปกรณ์ และการเงินของโรงเรียน รวมทั้งระบบข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับองค์กรภายนอก

4 1) จัดอาคารเรียน ห้องประกอบการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมเหมาะสมแก่การใช้งาน มีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย บำรุงรักษาอย่างเหมาะสม มีห้องสมุด มุมหนังสือ ศูนย์วิชาการ และอื่นๆ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

4 2) จัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และนวัตกรรม ที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน โดยมีระบบการจัดหาและบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ และมีการบริการ ส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ

4 3) จัดระบบการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน มีแผนการใช้จ่ายเงินและใช้เงินตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพและมีการตรวจสอบรายงานการเงินอย่างเป็นระบบ

4 4) จัดระบบข้อมูล เครือข่ายการเรียนรู้ มีการจัดทำ และพัฒนาฐานข้อมูล มีการให้บริการข้อมูลและสารสนเทศอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และมีการร่วมมือกับองค์กรภายนอก

(5) การบริหารจัดการที่ทันสมัย

5 1) มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน มีคู่มือปฏิบัติงานมี ธรรมนูญโรงเรียน มีเทคโนโลยี และระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึงและ ต่อเนื่อง

5 2) สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย มีการ ทำงานเป็นทีม และเปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้นำ

5 3) มีระบบการกำกับ ตรวจสอบและรายงานคุณภาพภายใน ที่เหมาะสม กำหนดขอบข่ายสาระ กำกับ ตรวจสอบ และรายงาน บุคลากรเข้าใจ และดำเนินการ ตามระบบได้ และมีการเสนอรายงานการตรวจสอบคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

(6) กิจกรรมนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริย ธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

6 1) จัดบริการและสวัสดิการต่างๆ แก่ผู้เรียนเพื่อเสริมสร้าง พัฒนาการทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้เหมาะสมกับวัย เช่น บริการโภชนาการ จัดสันนนาการ และ บริการตรวจสุขภาพ มีการจัดระบบความปลอดภัย จัดสวัสดิการที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนที่มีความ จำเป็น

6 2) ดำเนินงานปกครองที่เป็นระบบ โดยมีกฎ ระเบียบ และ แนวปฏิบัติมีการติดตามความประพฤตินักเรียนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องและมีการนำข้อมูลด้าน ความประพฤติมาใช้ในการพัฒนางานปกครอง

6.3) จัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และ ลักษณะที่พึงประสงค์มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจ และติดตาม ประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

(7) สมรรถนะของผู้เรียน โดยพิจารณาจากผลการเรียนเรียนรู้ หรือพัฒนาการโดยรวมของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย

7 1) มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ สติปัญญาของเด็ก เช่น ร่างกายแข็งแรง เติบโตสมวัย อารมณ์ร่าเริงแจ่มใส เหมาะสมตามสถาน การณ์ รู้จักช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ใช้ภาษา ได้ตอบ แก้ปัญหาต่างๆ เหมาะสมตามวัย

7 2) พัฒนาการของเด็กก้าวหน้าเต็มตามศักยภาพ มีการ พัฒนาทุกด้านอย่างสมดุลตามวัย และมีผลงานที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้

2312 มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวง
ศึกษาธิการ (2541) ได้กำหนดมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ขึ้น โดยมีมาตรฐานที่สำคัญ
3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ มาตรฐานด้านปัจจัย (Input) ซึ่งยังคงใช้มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์ และ
สิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2538 มาตรฐานด้านกระบวนการ (Process) ในเรื่องการ
เรียนการสอนและมาตรฐานในด้านผลผลิต (Outcome) หรือมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีการ
กำหนดไว้ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา โดยมาตรฐานใน
แต่ละด้าน จะมีตัวบ่งชี้คุณภาพที่แตกต่างกันออกไปและมีการแบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 3 ระดับ
ได้แก่ ระดับคุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นต่ำ น่าพอใจค่อนข้างสูง และน่าพอใจขั้นสูง มีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

1) มาตรฐานด้านปัจจัย (Input)

เกณฑ์มาตรฐาน วัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง ปี พ.ศ. 2538
ได้กำหนดรายการสิ่งก่อสร้างไว้ โดยให้ใช้ได้ในทุกระดับชั้นการศึกษา ยกเว้นรายการและวัสดุภัณฑ์
สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา จะกำหนดเป็น 2 แบบ คือ วัสดุ-ครุภัณฑ์ประจำห้องเรียน และวัสดุ
ครุภัณฑ์ทั่วไป ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดขึ้นในปี 2538
โดยละเอียด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 97-102)

2) มาตรฐานด้านกระบวนการ (Process)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนด
มาตรฐานด้านกระบวนการ ในเรื่องการเรียนการสอนไว้ 10 ข้อ โดยมี 10 ตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

2 1) การวางแผนการเรียนการสอน

มีการวางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร
และความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น

2 2) การจัดการเรียนการสอน

- ให้เด็กฝึกคิด ปฏิบัติจริง ประเมิน และ ปรับปรุงตนเอง
แสวงหาความคิดด้วยตนเอง เรียนรู้ และ ฝึกการทำงานร่วมกัน
- ใช้วิธีการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน
ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีให้กับ
เด็ก

- จัดสิ่งแวดล้อมให้เด็กมีบรรยากาศที่อยากจะเรียนรู้
สิ่งใหม่ๆ มีความสุข และประสบความสำเร็จ
- ให้เด็กได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนโดยเสริม
จุดเด่นและ แก้ไขจุดด้อย
- ใช้สื่อที่มีความหลากหลายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

2 3) การประเมินผล

ต้องมีการประเมินผลนักเรียนให้ครบทุกด้านด้วยวิธีการที่
เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

2 4) มาตรฐานการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพเพื่อการจัดการ
กิจกรรม การเรียนการสอนและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนนั้น ต้องเป็นกระบวนการบริหาร
ที่มีการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานโดยแผนนั้นเกิดจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มี
เป้าหมายชัดเจน สอดคล้องกับสภาพโรงเรียน และที่สำคัญคือมุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน มาตรฐาน
การบริหารโรงเรียนมีจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ 14 ตัวชี้วัด มาตรฐานดังกล่าว ได้แก่

- (1) โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานอย่าง
มีประสิทธิภาพ (4 ตัวชี้วัด)
- (2) โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการ
พัฒนา (2 ตัวชี้วัด)
- (3) โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการ
เรียนการสอน (4 ตัวชี้วัด)
- (4) โรงเรียนประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อ
พัฒนาโรงเรียน (2 ตัวชี้วัด)

2 5) มาตรฐานด้านผลผลิต (Outcome)

มาตรฐานด้านผลผลิต(Outcome) หรือ มาตรฐานคุณ
ภาพนักเรียน นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพที่เหมาะสมและรอบด้านทั้งความรู้ ทักษะ สุขภาพ
กายและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้ง คุณธรรม และ จริยธรรม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ จึงได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพนักเรียนที่ใช้ได้กับทุกระดับ จำนวนทั้งสิ้น 9 ข้อ และ
มี 20 ตัวชี้วัดด้วยกัน ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะมาตรฐาน 9 ข้อ ที่นักเรียนพึงมี หลังจาก ผ่านการ
อบรมจากทางโรงเรียนไปแล้ว ได้แก่

- (1) มีความรู้พื้นฐานตามระดับการศึกษา (1 ตัวชี้วัด)
- (2) มีความสามารถในการใช้ภาษาและความสามารถทางคณิตศาสตร์ (2 ตัวชี้วัด)
- (3) มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา (1 ตัวชี้วัด)
- (4) มีความสามารถในการแสวงหาความรู้และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน (2 ตัวชี้วัด) ได้แก่ มีความสามารถในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน/งานอาชีพ และสามารถใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิต (2 ตัวชี้วัด) และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ตามวิถีประชาธิปไตย (3 ตัวชี้วัด)
- (5) มีสุขภาพสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ (3 ตัวชี้วัด)
- (6) มีคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (4 ตัวชี้วัด)
- (7) เห็นคุณค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมและภูมิใจในความเป็นไทย (2 ตัวชี้วัด)

2 3 1 3 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายถึง ข้อกำหนดที่ต้องถือปฏิบัติในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ จำนวน 5 คนขึ้นไป เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทุกด้านของเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ ได้แก่

1) การบริหารงานทั่วไป

1 1) เจ้าของกิจการจะต้องจัดให้มีบุคลากรที่จำเป็นในการดำเนินการ ได้แก่ ผู้ดูแลเด็ก ครู แม่ครัว คนทำความสะอาด โดยที่ผู้เป็นเจ้าของกิจการจะต้องได้รับการปฐมนิเทศเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการ และรับบุคลากรที่เหมาะสมและผ่านการอบรมก่อนประจำการ นอกจากนั้นยังต้องจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กตามมาตรฐานขั้นพื้นฐาน เช่น การจัดบริการ สุขภาพ และจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กอีกด้วย

1 2) การขออนุญาตจัดตั้งต้องยื่นของอนุญาตจัดตั้งจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

1 3) การจัดทำทะเบียนและการจัดเก็บข้อมูลจะต้องมีการบันทึกทำบัญชีรายชื่อเด็ก ทะเบียนรับส่งเด็ก สมุดบันทึกประจำวันของเด็ก ตารางกิจกรรมประจำวัน และสมุดบันทึกประจำตัวเด็กด้วย

2) การจัดการ

2 1) อาคารสถานที่ ที่ตั้งต้องไม่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงอันตราย จำนวนชั้นของอาคารไม่ควรเกิน 3 ชั้น และความสูงของห้องต้องไม่น้อยกว่า 2 40 เมตร หน้าต่างสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 80 ซม มีทางเข้าออกที่เหมาะสม และพื้นที่ใช้สอยต้องสะอาดปลอดภัย แบ่งเป็นสัดส่วน

2 2) อนามัยสิ่งแวดล้อม ภายในอาคารต้องมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเท พื้นไม่ชื้นและไม่ลื่น บันไดต้องกว้างและมีช่วงขั้นสั้น มีชานพัก มีราว และมีลูกกวาง เพื่อให้เด็กได้เดินขึ้นลงได้อย่างปลอดภัย ส่วนภายนอกอาคาร ควรมีรั้ว มีที่กำจัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้อง และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไม่มีมลภาวะ มีที่เล่นและเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัย มีจำนวนพอสมควรเพียงพอสำหรับเด็ก

2 3) วัสดุอุปกรณ์ จะต้องมีความเหมาะสมกับความต้องการสูงเด็ก ให้เด็กสามารถหยิบได้ มีเครื่องใช้ในการนอนเพียงพอและสะอาดถูกสุขลักษณะ มีภาชนะใส่น้ำที่สะอาด มีฝาปิดมิดชิด มีเครื่องใช้ในการทำความสะอาด เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน เพื่อฝึกสุขนิสัยในการรักษาความสะอาด มีโต๊ะเก้าอี้ที่มีขนาดเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับเด็ก ของเล่นและสื่อที่ใช้ในการพัฒนาเด็กต้องมีเพียงพอ และมีเครื่องชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงอย่างน้อย 1 ชุด เพื่อวัดความเจริญเติบโตของเด็ก

2 4) ที่เก็บสิ่งปฏิกูลต้องมีไว้ทั้งภายในและภายนอกอาคารอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะ

2 5) มาตรการป้องกันความปลอดภัย ต้องมีเครื่องตัดไฟ เครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่อง มีการฝึกซ้อม ป้องกัน และการแก้ไขภัยพิบัติต่างๆ ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง

3) คุณสมบัติของบุคลากร

3 1) เจ้าของต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้าม และผ่านการปฐมนิเทศสำหรับการเป็นเจ้าของกิจการมาแล้ว

3 2) ผู้ดำเนินการ ต้องจบการศึกษาอย่างต่ำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านการอบรมก่อนประจำการ และมีประสบการณ์มาอย่างน้อย 2 ปี

3 3) ผู้ดูแลเด็ก สุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ละ
ไม่เป็นโรคติดต่อ โดยสัดส่วนผู้ดูแลเด็ก 1 คน ควรรับผิดชอบเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี ได้ประมาณ-
5 คน ส่วนเด็กอายุ 2-4 ปี ประมาณ 10 คน และในเด็กอายุ 4-6 ปี ประมาณ 20 คน

3 4) แม่ครัวต้องมีความรู้ทางด้านโภชนาการพอสมควร ไม่มี
โรคติดต่อ และมีใบรับรองแพทย์ยืนยัน

4) การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก

4 1) กิจกรรมให้บริการแก่เด็ก ต้องจัดให้มีการชั่งน้ำหนัก
วัดส่วนสูง รวมทั้งทำบันทึกสุขภาพ และแจ้งแก่ผู้ปกครอง

4 2) กิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์
ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก

4 3) โภชนาการ จัดอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่
เหมาะสมกับวัย

4 4) กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ และ การออกกำลังกาย
จัดกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านอย่างเพียงพอ และเหมาะสมกับวัย

4 5) การพักผ่อน จัดให้เด็กได้นอนพักผ่อนอย่างน้อย 1-2
ชั่วโมงต่อวัน

5) การประเมินผล

ต้องจัดให้มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับ

5 1) ตัวเด็ก โดยการบันทึกพฤติกรรม และบันทึกสุขภาพ

5 2) การดำเนินการ ทั้งก่อนการขออนุญาตจัดตั้ง หลังจากได้
รับการอนุมัติให้จัดตั้งแล้ว 6 เดือน และก่อนการขอต่อใบอนุญาตจัดตั้ง

6) การรายงาน ควรรายงานข้อมูลตามข้อ 5 1 ให้ผู้ปกครองเด็ก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

7) การดำเนินการเพื่อเพิ่มคุณภาพบริการรับเลี้ยงและพัฒนา
เด็ก ควรดำเนินการต่อไปนี้

7 1) การพัฒนาบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ดูแลเด็ก ต้องได้
รับการอบรมระหว่างประจำการ 1-3 ครั้งต่อปี

7 2) สถานที่ บริเวณรอบอาคารควรปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น และ
ปลอดภัย

7 3) การจัดกิจกรรมบริการแก่เด็กต้องเตรียมความพร้อมตาม
วัย โดยใช้ประสบการณ์ตรง และส่งเสริมให้เด็กรักธรรมชาติ

7 4) การประเมินผล ทั้งด้านบริการและด้านตัวเด็กอย่าง
สม่ำเสมอ

7 5) การรายงานผลควรรายงานผลไปยังบุคคลและหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องสม่ำเสมอ

7 6) การจัดบริการเสริมอื่นๆ เช่น รถ รับ-ส่ง บริการเสริมความ
สัมพันธ์ระหว่างสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน

2 3 1 4 มาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวง มหาดไทย

ในการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนา
ชุมชนได้กำหนดเกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 37 ตัว ซึ่งมีย่อประกอบที่
สำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/ตัวชี้วัด ได้แก่

1 เด็ก เช่น อัตราส่วนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอายุ 3 - 6 ปี
ไม่ควรเกิน 20 คน ต่อผู้ดูแลเด็ก 1 คน

2 บุคลากร เช่น ผู้ดูแลเด็กควรจบการศึกษาอย่างต่ำในระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ม.ศ.3 และผ่านการฝึกอบรมด้านการพัฒนาเด็กมาแล้วทุกคน นอกจากนั้น
ในส่วนของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ควรจัดการประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

3 การจัดการ เช่น ผู้ดูแลเด็กควรมีการจัดทำบันทึกประจำตัวเด็ก
บัญชีรายชื่อเด็ก รายการอาหาร แผนการสอน และแผนป้าย ข้อมูลสถิติต่างๆ

4 การตรวจสุขภาพ เช่น มีการตรวจสุขภาพและเด็กในทุกๆเดือน
เพื่อเป็นการป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็ก

5 วัสดุอุปกรณ์และเครื่องเล่น เพื่อการพัฒนาเด็ก เช่น ควรมี
จำนวน 5 ชิ้นขึ้นไป ต่อเด็กจำนวน 20 คน และอุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งก็เช่นกัน ควรมี
จำนวน 3 ชิ้นขึ้นไป ต่อเด็กจำนวน 20 คน

6 อาคารสถานที่ เช่น สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาจเป็นที่ดิน
ที่ประชาชนบริจาค หรือที่อื่นๆ ที่มีเอกสารสิทธิ์ หรือ หนังสือยินยอมให้ใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง
โดยมีลักษณะอาคารที่เป็นอาคารถาวร

7 การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้ง ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นต่างๆ
และประชาชนในชุมชน ให้การช่วยเหลือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามแต่ความสามารถ เช่น ร้อยละ 95

ของจำนวนผู้ปกครองทั้งหมด ควรช่วยกันจ่ายค่าบำรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน ก็ร่วมกันจัดหา ผลิต หรือ ซ่อมแซมอุปกรณ์การเรียนการสอน และเครื่องเล่นกลางแจ้ง อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เป็นต้น กรมพัฒนาชุมชนได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้ทราบว่าศูนย์พัฒนาเด็กใดมีองค์ประกอบที่เข้าเกณฑ์หรือไม่เข้าเกณฑ์ ซึ่งจะมีผลต่อการจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยพิจารณาจากเกณฑ์การประเมิน 11 ตัว ซึ่งเป็นเกณฑ์บังคับสำคัญ แล้วจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กออกเป็น 3 ระดับ เกณฑ์การประเมินสำคัญ 11 ตัว ประกอบด้วย

- 1 อัตราส่วนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อจำนวนผู้ดูแลเด็ก
- 2 ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ดูแลเด็ก
- 3 การประชุมของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก
- 4 ผู้ดูแลเด็กจัดทำบันทึกประจำวันเด็ก บัญชีรายชื่อเด็ก รายการอาหาร แผนการสอน และ แผนป้ายข้อมูลสถิติต่างๆ
- 5 การตรวจสุขภาพและการป้องกันโรคแก่เด็ก
- 6 อุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาเด็ก
- 7 อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้ง
- 8 สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 9 ลักษณะอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 10 ผู้ปกครองจ่ายค่าบำรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 11 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ ร่วมจัดหา ผลิต ซ่อมแซมอุปกรณ์การเรียนการสอนและเครื่องเล่นกลางแจ้ง

ระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

A หรือระดับดี หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีเกณฑ์ประเมิน 11 ตัว เข้าเกณฑ์รวม 9 ข้อขึ้นไป

B หรือระดับปานกลาง หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีเกณฑ์ประเมิน 11 ตัว เข้าเกณฑ์รวม 6-8 ข้อขึ้นไป

C หรือระดับที่ต้องปรับปรุง หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีเกณฑ์ประเมิน 11 ตัว เข้าเกณฑ์ต่ำกว่า 6 ข้อ

2 3 1 5 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา

พ ศ 2541

กรมการปกครอง โดย สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นเทศบาลและเมืองพัทยา ได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาขึ้น โดยคำนึงถึงสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติของสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดไว้เป็น 3 กลุ่มมาตรฐานใหญ่ คือ กลุ่มมาตรฐานด้านคุณลักษณะผู้เรียน กลุ่มมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกลุ่มมาตรฐานด้านปัจจัย หรือทรัพยากรทางการศึกษา

อนึ่ง ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มจากหน่วยงานทั่วไปอีก 1 กลุ่มมาตรฐานใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นมาทุกปี อันประกอบด้วย

1) มาตรฐานด้านปัจจัย ได้แก่

- 1 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ความสามารถ ในการบริหารการจัดการ
- 1 2) ครูมีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจำนวนเพียงพอ
- 1 3) สถานศึกษามีบุคลากรสนับสนุนในการบริหารและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอ
- 1 4) สถานศึกษามีการดำเนินการให้ผู้เรียนมีความพร้อม และมีประสบการณ์พื้นฐาน โดยมีจำนวน และเกณฑ์อายุตามที่กฎหมายกำหนด
- 1 5) สถานศึกษามีการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1 6) สถานศึกษามีงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม
- 1 7) สถานศึกษามีวัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอน และทรัพยากรที่เอื้อต่อการบริหารการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

1 8) สถานศึกษามีข้อมูล ระบบสารสนเทศ และใช้ประโยชน์ในการบริหาร การจัดการ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1 9) สถานศึกษามีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษ ที่เอื้อต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

1 10) สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

2) มาตรฐานด้านกระบวนการ

2 1) สถานศึกษาจัดระบบการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร ความต้องการของท้องถิ่น และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ

2 2) สถานศึกษาจัดการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ

2 3) สถานศึกษาบริหารการจัดการอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม ให้ถูกหลักสุขภาพีบาล เอื้อต่อการพัฒนาทุกด้าน มีความปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด

2 4) สถานศึกษาบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ อย่างเป็นระบบ เป็นปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการจัดการศึกษา

2 5) สถานศึกษาจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการ และความต้องการของผู้เรียน

2 6) สถานศึกษา ชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกันจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชน

2 7) สถานศึกษาจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2 8) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ตามขั้นตอนการเรียนรู้

2 9) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2 10) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม

2 11) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน ช่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

2 12) บุคลากรในสถานศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการปฏิบัติตน

2 13) สถานศึกษาประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐาน

3) มาตรฐานด้านผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะผู้เรียน (ผลผลิต) ได้แก่

3 1) ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพพลานามัย และ บุคลิกภาพที่ดี

3 2) ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา โรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรง

3 3) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์

3 4) ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนและสังคมและปฏิบัติตามตามระบอบ ประชาธิปไตย

3 5) ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานทุกกลุ่มประสบการณ์ตามระดับการศึกษา

3 6) ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3 7) ผู้เรียนมีทักษะในการคิดคำนวณ

3 8) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศ นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3 9) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา

3 10) ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทำงาน การจัดการ เลือกใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนางาน และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

3 11) ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3 12) ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะดนตรี และกีฬา

3 13) ผู้เรียนมีความรักและภูมิใจในความเป็นไทย สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

3 14) ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

4) มาตรฐานด้านความพึงพอใจของชุมชน

4 1) ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

- 4 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นที่ศรัทธาและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน
- 4 3) สถานศึกษาได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน
- 4 4) ผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาศึกษา
- 4 5) สถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ ข้อมูลด้านอื่นๆ เป็นศูนย์ข้อมูลหรือคลังวิชาการของท้องถิ่นชุมชนนั้นๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

มาตรฐานดังกล่าวข้างต้น เป็นมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน เทศบาลและเมืองพัทยาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ส่วนการศึกษาในระดับปฐมวัยทางสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นยังมิได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาที่แน่นอน เนื่องจากการศึกษาในระดับปฐมวัยยังไม่ใช่วิชาศึกษาในภาคบังคับ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวในอนาคต คาดว่าจะมีการดัดแปลง โดยยึดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัฒนาที่ได้กำหนดขึ้นก่อนหน้าแล้วเป็นเกณฑ์ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ จึงขอเสนอในส่วนของมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดการศึกษาของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นในเบื้องต้น

ระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

A	ดีมาก ผ่าน	9-11	ข้อ
B	ปานกลาง	6-8	ข้อ
C	ปรับปรุง ต่ำกว่า	6	ข้อ

มาตรฐานดังกล่าวข้างต้น เป็นมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ส่วนการศึกษาในระดับปฐมวัยทางสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นยังมิได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาที่แน่นอน เนื่องจากการศึกษาในระดับปฐมวัยยังไม่ใช่วิชาศึกษาในภาคบังคับ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวในอนาคต คาดว่าจะมีการดัดแปลง โดยยึดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัฒนาที่ได้กำหนดขึ้นก่อนหน้าแล้วเป็นเกณฑ์ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ จึงขอเสนอในส่วนของมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดการศึกษาของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นในเบื้องต้น

2316 แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ กรมการศาสนา

มีการอนุญาตให้จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในศาสนสถานต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากจำนวน 353 แห่ง ในปี พ.ศ. 2535 เป็นจำนวน 3,782 แห่งในปี พ.ศ. 2542 กรมศาสนาจึงได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้ชุมชน สังคม และภาครัฐ บังเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการปรับปรุง และพัฒนางานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งในแนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่จัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ได้ระบุแนวทางการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่มีคุณภาพไว้ดังต่อไปนี้

1) อาคารสถานที่

1 1) สถานที่ตั้ง ควรอยู่ในที่ที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก ปลอดภัย มลภาวะ ปลอดภัย ไม่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงอันตราย เช่น บริเวณขนถ่ายแก๊ส หรือสารพิษ

1 2) ลักษณะอาคาร ไม่ควรเป็นอาคารที่ใช้ทำอย่างอื่นเป็นประจำ เช่น ศาลาตั้งศพ ควรเป็นอาคารชั้นเดียวหรือไม่เกิน 2-4 ชั้น มีมาตรการป้องกันอัคคีภัย และอุบัติเหตุ สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วและไม่อยู่ในบริเวณกำลังก่อสร้าง มีรั้วกันเป็นสัดส่วน บรรยากาศร่มรื่น เป็นที่ที่ชุมชนมองเห็นและเข้าไปเยี่ยมได้ ไม่ควรมีมุมแหลม ไม่ควรใช้หน้าต่างกระจก ควรมีที่โล่งกว้าง นุ่ม ว่างเครื่องเล่น และมีทางเข้าออกเหมาะสมอย่างน้อย 2 ทาง

1 3) ห้อง ห้องที่ใช้อบรมควรเป็นชั้นล่างหรือไม่เกินชั้นสอง ประตู หน้าต่าง ความสูงของเพดาน ควรเหมาะสมกับขนาดของห้อง

1 4) พื้นที่ใช้สอย จัดให้สะอาด กว้างพอสมควร ปลอดภัย สามารถให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ แยกเป็นสัดส่วน เช่น เล่น เรียนรู้ รับประทานอาหาร นอน ทำความสะอาดร่างกาย ห้องประกอบอาหาร ห้องล้าง และที่พักเด็กป่วย

1 5) ที่เล่นกลางแจ้ง พื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2 เมตร ต่อเด็ก 1 คน มีเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัย และมีจำนวนเพียงพอสำหรับเด็ก อาจปรับใช้ที่ร่ม หรือใช้ที่อื่นที่เหมาะสมแทนได้ เช่น บริเวณวัด หรือ มัสยิด เป็นต้น

1 6) ภายในอาคาร มีแสงสว่างเพียงพอ ไม่ลื่น ไม่ชื้น บันได และระเบียงกว้างเพียงพอและไม่สูงเกินไป

2) วัสดุอุปกรณ์

มีตู้หรือชั้นวางของเพียงพอและใช้การได้ ไม่สูงเกินไป จัดของเล่นให้เพียงพอทั้งในร่มและกลางแจ้ง ปลอดภัย และหลากหลาย เครื่องนอนต้องสะอาดเพียงพอ

และไม่ใช้ร่วมกัน มีเครื่องใช้ในการทำความสะอาดประจำตัว เช่น แปรงสีฟัน ภาชนะใส่อาหาร เพียงพอ ทำความสะอาดง่าย ทนทาน มีน้ำดื่มถูกสุขลักษณะ โต๊ะเก้าอี้มีขนาดหลากหลาย เหมาะสม กับวัยและปลอดภัย มีเครื่องชั่งน้ำหนักวัดส่วนสูงอย่างน้อย 1 ชุด และมีที่เก็บสิ่งปฏิกูลทั้งภายในและภายนอกอาคาร

3) บุคลากร ควรประกอบด้วย

3 1) ผู้บริหาร ต้องเป็นเจ้าของอาวาสหรืออิมาม เป็นผู้จัดตั้งและควบคุมดูแล

3 2) คณะกรรมการศูนย์ เป็นผู้แนะนำและควบคุมการดำเนินงาน

3 3) พระสงฆ์ ทำหน้าที่อบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมไทยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย

3 4) ครูพี่เลี้ยง ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นอย่างต่ำ ผ่านการอบรม สุขภาพแข็งแรง จิตใจอ่อนโยน

3 5) ผู้ประกอบอาหาร ต้องมีความรู้ประสบการณ์ในเรื่องโภชนาการ สะอาด ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง สุขภาพอนามัยดี

3 6) บุคลากรอื่นๆ

4) การประเมินผล ต้องจัดอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเป็น

4 1) การประเมินผลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคน ในเรื่องความเจริญเติบโต โดยสังเกตการพูดคุย ประเมินผลงานเด็กจากความคิดเห็นผู้ปกครอง บันทึกและแจ้งพฤติกรรมของเด็กให้ผู้ปกครองทราบเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา รวมทั้งบันทึกสุขภาพเด็ก จากการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง การให้ภูมิคุ้มกัน และการเจ็บป่วย โดยประเมินเป็นระยะ อย่างน้อย 3 - 6 เดือน ต่อครั้ง

4 2) การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ โดยกรมศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด/อำเภอ สำนักงานประมาณ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

5) มาตรการป้องกันความปลอดภัย

ติดตั้งเครื่องตัดไฟ เครื่องมือดับเพลิง อย่างน้อย 1 เครื่องต่อ 1 ชั้น มีการฝึกซ้อมป้องกัน บุคลากรและเด็ก ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้อุปกรณ์ที่แตกง่าย ก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็ก และ ต้องติดปลั๊กไฟให้ห่างมือเด็ก และเลี่ยงการใช้สายไฟต่อพ่วง

6) การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก

6 1) กิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต ให้มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ให้ภูมิคุ้มกันโรค รวมทั้งจัดทำบันทึกสุขภาพ เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ และแสดงความยินยอม

6 2) กิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก จัดประสบการณ์รู้อให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

6 3) โภชนาการ จัดอาหารให้เด็กในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณค่าทางอาหารเหมาะสมกับวัย มีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร ได้ดื่มนมหรืออาหารเสริม

6 4) กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ และ การออกกำลังกาย ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านอย่างพอเพียง และเหมาะสมทั้งในร่มและกลางแจ้ง

6 5) การพักผ่อน ให้เด็กได้พักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 1 - 2 ชั่วโมง

7) ความสัมพันธ์ชุมชนและการประชาสัมพันธ์

ก่อนจัดตั้งศูนย์ฯ ควรประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ เพื่อให้เห็นประโยชน์ และขอความช่วยเหลือ ไม่ควรจัดตั้งซ้ำซ้อนในชุมชนที่มีศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์อยู่อย่างเพียงพอแล้ว ในระหว่างดำเนินงานควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบถึงกิจกรรมเป็นระยะๆ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดหรือมัสยิดกับชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

8) การจัดทำทะเบียนและการจัดทำข้อมูล

มีการจัดทำบันทึกรายละเอียดที่จำเป็น คือ บัญชีรายชื่อเด็ก ทะเบียนรับ - จำหน่ายเด็ก สมุดแสดงรายการ และ เวลาอาหารประจำวันของเด็ก ตารางกิจกรรมประจำวัน บันทึกประจำวันเด็กในเรื่องพัฒนาการ การเจริญเติบโต และ บริการสุขภาพ โดยมีชื่อแพทย์ พยาบาล และสถานบริการที่รับบริการอย่างต่อเนื่อง

9) การรายงานผล

9 1) การรายงานเกี่ยวกับเด็ก ควรรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเด็กให้ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบทุกๆ 1 ภาคเรียน และรายงานข้อมูลฉุกเฉินต่างๆ โดยด่วน เช่น อุบัติเหตุ การเกิดโรคติดต่อ เป็นต้น

9 2) การรายงานผลการดำเนินงาน ควรรายงานไปยังบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสม่ำเสมอ เช่น ผู้ปกครอง หน่วยงานที่รับผิดชอบระดับจังหวัด อำเภอ กรมศาสนา สถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนที่เด็กจะย้ายไปอยู่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเฉพาะเรื่อง เช่น กรณีการเกิดโรคติดต่อ เป็นต้น

10) การจัดบริการเสริมอื่นๆ

ศูนย์ที่มีความพร้อมควรจัดรับ - ส่ง อย่างปลอดภัย มีพนักงานขับรถที่อายุไม่น้อยกว่า 30 ปี จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นอย่างน้อย สุขภาพแข็งแรง มีความรับผิดชอบสูง สุขภาพจิตดี ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด มีใบอนุญาตขับขี่สาธารณะ และมี

ผู้ดูแลนั่งไปด้วยทุกครั้ง นอกจากนั้นควรจัดให้มีบริการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กกับครอบครัวและชุมชนเป็นประจำสม่ำเสมอ มีชุมชนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ร่วมกันจัดมาตรการในการระดมทรัพยากรมาช่วยพัฒนาเด็ก เช่น การจัดตั้งกองทุน เป็นต้น

2317 แนวทางการดำเนินงานสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวันเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1) แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย ซึ่งมุ่งแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนอาหาร และขจัดปัญหาโรคขาดสารอาหารที่สำคัญ 2 โรค ได้แก่ โรคขาดโปรตีนและพลังงาน และโรคขาดสารไอโอดีน อันจะมีผลทำให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรง

2) แผนงานพัฒนาทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยเน้นที่การพัฒนาบุคลากรคือครู และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเพื่อขยายโอกาสให้นักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว สามารถศึกษาต่อในระดับสูงอย่างมีคุณภาพและสามารถประกอบอาชีพได้ โดยจัดทำเป็นโครงการที่สำคัญคือ “โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา” ซึ่งดำเนินการขึ้นตั้งแต่ปี 2526 โดยมีกิจกรรมสำคัญที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้ คือ

2.1) การจัดการเรียนการสอน มีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

- ครูทุกคนควรจัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนการสอนของกลุ่ม และทำการสอนตามแผนอย่างจริงจัง
- ครูทุกคนควรจัดทำระบบข้อมูลด้านการศึกษาของโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- ทุกระดับของการบังคับบัญชาควรจัดทำระบบข้อมูลด้านการศึกษาของโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบ
- ผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องควมคุมกำกับดูแลให้มีการเรียนการสอนตามแผนอย่างใกล้ชิด
- อบรมให้ความรู้แก่ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนให้มีความเข้าใจงานด้านการศึกษา
- จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมประจำปีสำหรับครูตำรวจตระเวนชายแดน และฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะในกระบวนการเรียนการสอน
- จัดอบรมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาให้แก่ครูตำรวจตระเวนชายแดนการปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม

- สนับสนุนสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงอาคารสถานที่และ
- รณรงค์การพัฒนาโรงเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศที่

เหมาะสมกับการเรียน

2 2) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

- จัดหาแบบเรียนที่ทันสมัยให้แก่โรงเรียนให้ทันเวลา
- สนับสนุนการจัดทำสื่อการสอนโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น

2 3) การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน

- จัดให้ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประวัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

- การจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตรโดยเน้นที่กิจกรรมการเกษตร การอาชีพ การสหกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2 4) การจัดการเรียนการสอนทางไกล

เล็กที่ได้มาตรฐาน

- การพัฒนาหลักสูตรประถม และหลักสูตรสำหรับเด็ก
- การจัดห้องสมุดให้เป็นที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าของนักเรียนและชุมชน โดยการ

เรียนและชุมชน โดยการ

- จัดสถานที่สำหรับเป็นห้องสมุดให้เป็นสัดส่วน
- สนับสนุนหนังสือที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนและชุมชน

3) แผนงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้ของชุมชน โดยการฝึกอาชีพให้แก่ศิษย์เก่าที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อ และพัฒนาอาชีพตามรูปแบบสหกรณ์

3 1) แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3 2) แผนงานบริหารแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ เพื่อให้องค์กรบริหารงานกลางสามารถอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้โครงการตามแผนฯ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกัน

หลังจากได้มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวแล้ว ก็ได้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ ทั้งในประเด็น

การพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านต่างๆ ตามแผนฯ และประเด็นการสนับสนุนงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนา

นอกจากนั้น ปัจจุบันทางกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้มีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) โดยแบ่งเป็น 2 เรื่อง คือ การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี และการพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีนโยบายและเป้าหมายดังต่อไปนี้ คือ

การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี มีนโยบายและเป้าหมาย คือ

- เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม การปลูกฝังอุดมการณ์ การช่วยเหลือตนเอง และการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน

- เตรียมความพร้อมที่จะเรียนต่อในระดับประถมศึกษาภาคบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นศูนย์รวมของชุมชน เกิดเป็นโรงเรียนของชุมชนมากขึ้น

- ทำให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน มีอิสระในการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ในชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม คือ

- เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนและไกลคมนาคมโดยการแบ่งเบาภาระในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเข้ารับการศึกษาระดับของรัฐบาล

- เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย ตลอดจนโภชนาการที่ถูกต้องในเด็กก่อนวัยเรียน

- เพื่อฝึกหัดให้เด็กมีระเบียบวินัย รู้จักการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งปลูกฝังค่านิยมให้รู้จักรักในขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อให้เด็กมีใจเมตตากรุณา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- เพื่อฝึกอบรมให้เด็กมีความพร้อม ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ ที่จะเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป

- เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองเด็กกับตำรวจตระเวนชายแดน ข้าราชการของรัฐ

การพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย (ครู ผู้เลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่ ผู้ใกล้ชิดเด็ก) มีนโยบายและเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม คือ

ปีละ 1 ครั้ง

- มีการอบรมความรู้ผู้ดูแลเด็กก่อนประถมศึกษาในระดับพื้นที่

- หน่วยงานร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา คือ สถาบันราชภัฏ และ ส.ป.ช. ส่งบุคลากรนิเทศ หรือเข้าไปให้คำแนะนำอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

- มีการประชุมผู้ปกครอง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

- มีการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์ให้นมบุตร และเด็กทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปี ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ได้รับบริการที่เหมาะสม และได้รับความรู้ด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อช่วยให้แม่มีภาวะโภชนาการ และสุขภาพอนามัยที่ดี เด็กเกิดรอดมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการได้เต็มศักยภาพ

4) แผนงานด้านอาหาร โภชนาการ และสุขภาพอนามัย

5) แผนงานด้านการศึกษา

ต้องมีนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี มีนโยบายและเป้าหมาย คือ

- เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม การปลูกฝังอุดมการณ์ การช่วยเหลือตนเอง และการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน

- เตรียมความพร้อมที่จะเรียนต่อในระดับประถมศึกษาภาคบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นศูนย์รวมของชุมชน เกิดเป็นโรงเรียนของชุมชนมากขึ้น

- ทำให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน มีอิสระในการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ในชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม คือ

- เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนและไกลคมนาคมโดยการแบ่งเบาภาระในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเข้ารับการศึกษาระดับของรัฐบาล

- เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย ตลอดจนโภชนาการที่ถูกต้องในเด็กก่อนวัยเรียน

- เพื่อฝึกหัดให้เด็กมีระเบียบวินัย รู้จักการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งปลูกฝังค่านิยมให้รู้จักรักในขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อให้เด็กมีใจเมตตากรุณา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- เพื่อฝึกอบรมให้เด็กมีความพร้อม ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ ที่จะเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป

- เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองเด็กกับตำรวจตระเวนชายแดน ข้าราชการของรัฐ

การพัฒนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย (ครู ผู้เลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่ ผู้ใกล้ชิดเด็ก) มีนโยบายและเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม คือ

- มีการอบรมความรู้ผู้ดูแลเด็กก่อนประถมศึกษาในระดับพื้นที่ปีละ 1 ครั้ง

- หน่วยงานร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา คือ สถาบันราชภัฏ และ ส.ป.ช. ส่งบุคลากรนิเทศ หรือเข้าไปให้คำแนะนำอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

- มีการประชุมผู้ปกครองภาคเรียนละ 1 ครั้ง

- มีการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์ให้นมบุตร และเด็กทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปี ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ได้รับบริการที่เหมาะสม และได้รับความรู้ด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อช่วยให้แม่มีภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยที่ดี เด็กแรกเกิดรอด มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการได้เต็มศักยภาพ

สรุปมาตรฐานและตัวชี้วัดของการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัยของทุกหน่วยงาน

1 มาตรฐานในด้านปัจจัย

1.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมของสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น อาคารเรียนทั้งภายในและภายนอก โดยยึดหลัก ความมั่นคง แข็งแรงของตัวอาคาร ความปลอดภัย ไม่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงอันตราย ความสะอาด มีการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นที่สำหรับการเรียน การเล่นอิสระของเด็ก ที่สำหรับรับประทานอาหารแยกเป็นสัดส่วนเหมาะสม และมีห้องสมุด หรือมุมหนังสือที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตลอดจนถึงสภาพอากาศที่ถ่ายเทร่มรื่น และบรรยากาศภายในซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอบอุ่นให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นบ้าน

1 2 บุคลากร ได้แก่ เจ้าของกิจการหรือผู้บริหาร ครู ผู้ดูแลเด็ก และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน และควรได้รับการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กมาก่อน ตลอดจนเรียนรู้วิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับตัวเด็กและผู้ปกครองเด็กด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ

1 3 สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน เช่น จำนวนเครื่องเล่น/ของเล่น/โต๊ะ/เก้าอี้ต่อจำนวนเด็กอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม และปลอดภัย มีระบบจัดหาและบำรุงรักษาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ให้นุคลากรและเด็กได้ใช้อย่างทั่วถึง

2 มาตรฐานด้านกระบวนการ

2.1 กระบวนการเรียนการสอน และ กิจกรรม มีการวางแผนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่เน้นในด้านการเตรียมความพร้อมของเด็ก ให้มีพัฒนาการทุกๆ ด้านอย่างเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา โดยใช้กิจกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของเด็กในแต่ละวัย เช่น กิจกรรมนันทนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อน การฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตัวเองอย่างกิจกรรมกิจวัตรประจำวัน เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัส ฝึกให้เด็กได้คิดเอง ปฏิบัติเอง เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ไม่ควรละเลยในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับเด็ก

2 2 การรายงานผล และ การประเมินผล ทั้งทางด้านการบริการและในด้านตัวเด็ก โดยการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับตัวเด็ก และสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้หรือ พัฒนาการโดยรวมของเด็กในทุกๆด้านมีความเหมาะสมตามวัย ภาวะสุขภาพ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก โดยต้องมีการทำรายงานและมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

2 3 การบริหาร และ การจัดการ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการรายงานและตรวจสอบการทำงานของบุคลากรที่เหมาะสม มีการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำทะเบียนและข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก เช่น ประวัติ บัญชีรายชื่อ สมุดบันทึกประจำตัวเด็ก สมุดบันทึกสุขภาพ ตลอดจนตารางกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

2 4 สุขภาพอนามัยและโภชนาการเด็ก โดยเริ่มจากครู ผู้ดูแล และ ผู้ที่ใกล้ชิดเด็ก ต้องมีสุขภาพแข็งแรง ดูแลความสะอาดทั้งของตนเองและของเด็ก ควรมีการตรวจและบันทึกสุขภาพเด็กทุกๆเดือน เพื่อป้องกันการเกิดโรคและการติดต่อของโรค อีกทั้งในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ เช่น แม่ครัว ผู้ประกอบอาหาร ซึ่งต้องมีความรู้ในด้านโภชนาการพอสมควร

รักษาความสะอาดสุขภาพร่างกายแข็งแรง เด็กควรจะได้รับอาหารที่มีทั้งปริมาณและคุณค่าทางอาหารที่เหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

3 มาตรฐานด้านผลผลิต

3.1 คุณภาพของเด็ก หรือ สมรรถนะของเด็ก เน้นพัฒนาการของเด็กทั้งในด้านร่างกาย ให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง น้ำหนักส่วนสูงเหมาะสม พัฒนาการทางสังคม ให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ให้เป็นเด็กที่แสดงความรู้สึกด้วยความเหมาะสมตามสถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก ให้เด็กความสามารถในด้านการใช้ภาษาและทักษะที่จำเป็นสมกับวัยของเด็ก นอกจากนั้น มีบางหน่วยงานที่เพิ่มคุณสมบัติของเด็กในด้านที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และความสำนึกต่อส่วนรวมในเรื่องต่างๆ เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม การรักษาและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก แต่อาจจะเป็นสิ่งที่ปลูกฝังได้ค่อนข้างยากและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้น้อยกว่า พัฒนาการของเด็กที่กล่าวมาก่อนหน้า เป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนมาตรฐานในแต่ละด้าน หลายๆหน่วยงานจะเน้นมาตรฐานทั้งในด้านปัจจัยและกระบวนการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมาตรฐานในด้านผลผลิตยังมีการพูดถึงหรือให้ความสำคัญยังไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดที่นำมาใช้วัดมาตรฐานในเรื่องดังกล่าว พบว่า ยังมีความเป็นนามธรรมสูง และ ควรจะมีการพิจารณาถึงกระบวนการ หรือ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผลผลิต หรือ คุณภาพของเด็กที่พึงประสงค์ ว่าจะมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน

นอกจากเกณฑ์คุณภาพหลักของสถานเลี้ยงดูเด็กตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเกณฑ์คุณภาพอื่นๆ ที่มีความสำคัญและน่าสนใจ ซึ่งกำหนดขึ้นตามสายงานพื้นฐานของหน่วยงานแต่ละแห่ง ได้แก่

1 ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ชี้นำการดำเนินงาน ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบ ขอบเขต ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งถ้าบุคลากรทุกคนในหน่วยงาน หรือศูนย์เลี้ยงดูเด็กมีความเข้าใจในปรัชญาและเป้าหมายตรงกันแล้ว ก็จะมีผลให้การปฏิบัติงานในหน่วยงานดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะทุกคนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อหน่วยงาน

2 การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองเด็ก ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนอื่นๆ ในชุมชน ได้ร่วมกันให้ความช่วยเหลือและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชนของตนให้มีคุณภาพตามแต่ความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น การร่วมบริจาควัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีประโยชน์ บริจาคเงิน และทรัพย์สิน และการช่วยเหลือในด้านแรงงาน แทนที่จะรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐแต่

เพียงอย่างเดียว ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ทันทั่วถึงที่เป็นสิ่งที่ทางกรมพัฒนาชุมชนค่อนข้างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

3 ความพึงพอใจของชุมชน ซึ่งทางสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครองตั้งใจกำหนดให้เป็นมาตรฐานอีกด้านหนึ่งนอกจากมาตรฐานในด้านปัจจัย กระบวนการ และด้านผลผลิต เพราะนอกจากโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กจะเป็นที่พึงพอใจของผู้มารับบริการแล้ว ควรจะให้บริการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนด้วย โดยการให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นที่ศรัทธาและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนให้สถานศึกษาได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน เป็นต้น

4 เด็กปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา โรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กในยุคปัจจุบัน ที่มีสิ่งยั่วยุต่างๆ อันจะทำให้เด็กต้องตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ อันจะส่งผลกระทบต่อตัวเด็กเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติต่อไปในอนาคต ทางสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครองจึงได้ระบุคุณภาพของเด็กในเรื่องดังกล่าวเข้าไว้ในมาตรฐานคุณภาพด้วย โดยควรให้เด็กได้รู้และเข้าใจโทษของสิ่งเสพติด โรคภัยร้ายแรงรู้จักป้องกันตนเองและสังคมจากสิ่งเหล่านี้ ตลอดจนไม่แสวงหาประโยชน์และตกเป็นเครื่องมือจากสิ่งเหล่านี้ด้วย

เกณฑ์คุณภาพหรือมาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศ

1 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กในสหรัฐอเมริกา

Stewart (1993) ได้กล่าวถึงศูนย์เด็กเล็กที่มีคุณภาพเชิงเปรียบเทียบ (Relative Quality) ว่าจะต้องมีความสมดุลกันระหว่างราคาค่าบริการ (Costs) กับความสะดวกสบาย (Convenience) และ คุณภาพของศูนย์เด็ก (Quality) ที่ผู้ให้บริการพึงจะได้รับ ซึ่งมีตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

1.1 สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย (Health and safety) สิ่งแรกที่ผู้ปกครองต้องการจากศูนย์เด็กเล็ก คือ ความมั่นใจว่าลูกของตนจะได้รับความปลอดภัย ตัวอย่างเช่น ไม่มีผู้ใหญ่คนใดสูบบุหรี่ในสถานที่ที่เด็กอยู่ อากาศสดชื่นไม่มีมลภาวะ พื้นสะอาด ปูพรม หรือไม้เส้นไทดลบริเวณที่เด็กวิ่งปร๋ออาหารสะอาดสะอาด ชวนมอง มีผู้ใหญ่อยู่กับเด็กอย่างน้อย 1 คน ตลอดเวลาคอยให้คำปรึกษาเด็ก ไม่มีเด็กคนใดเสียกระโปรงเลอะเทอะ นอกจากนั้นพวกสารเคมีทำความสะอาด ยา จะต้องเก็บไว้ในลิ้นชัก หรือในที่ที่ห่างมือเด็ก ส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น ปลั๊กไฟต้องมีที่ปิด และมีตู้ยาสำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น อุปกรณ์เครื่องเล่น ของเล่นอยู่ในสภาพ

ที่ดี เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ต้องคงทนแข็งแรง สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ บุคลากรต้องมีการจัดบันทึก รายละเอียดของเด็กแต่ละคน เช่น เบอร์ โทรศัพท์ เพื่อติดต่อยามฉุกเฉิน รวมทั้งจดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ยาของเด็กไว้ด้วย วัสดุอุปกรณ์จำพวกงานไม้ เครื่องมือทำครัว ต้องมีผู้ดูแลในการใช้งานเครื่องเล่นประเภทปีน ป่าย ไถล เหยียง ต้องไม่สูงมากนัก และวางอยู่บนพื้นทรายหรือดินเหนียว แยกห่างจากเครื่องเล่นอื่น ผู้ดูแลต้องล้างมือเมื่อหยิบ/จับอาหารในช่วงเตรียมอาหารและห้อง หรือ พื้นที่สำหรับเด็กป่วยควรแยกออกจากเด็กอื่น เพื่อไม่ให้เกิดการติดต่อ

1 2 ความปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและทางเพศ (Abuse) เด็กต้องปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทางด้านร่างกาย หรือ การถูกล่วงละเมิดทางเพศในศูนย์เด็ก เช่น เด็กจะไม่ถูกตี อนุญาตให้ผู้ปกครองเข้ามาได้ทุกเมื่อ บุคลากรต้องไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก เป็นต้น

1 3 สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของศูนย์ (Physical space) สิ่งที่ผู้ปกครองควรตรวจสอบ เช่น พื้นที่เก็บของส่วนตัว สถานที่ที่ไม่มีเสียงดังรบกวน หน้าต่างเตี้ยให้เด็กได้มองเห็นภายนอก มีที่เก็บของเล่นและอุปกรณ์ ห้องน้ำขนาดพอเหมาะกับเด็ก มีลานเล่นนอกอาคารทั้งที่มีหลังคาและไม่มีที่ไม่ไกลจากสายตาผู้ดูแล มีที่เล่นภายในที่มีผิวเรียบนุ่มนวลไม่แคบเกินไป

1 4 วัสดุอุปกรณ์ ของเล่น สำหรับการจัดกิจกรรม (Materials, equipment, and activities) ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในศูนย์เด็ก จะต้องดึงดูดและน่าสนใจ เช่น มีสีไม้ สีเทียน ดินสอ กาว ดินทราย กรรไกรที่ปลอดภัย วัสดุอุปกรณ์สำหรับให้เด็กได้เล่นสนุกคนเดียว เช่น หนังสือ เกมปริศนา และการเล่นสนุกเป็นกลุ่ม เช่น ม้าหมุน อุปกรณ์ปีน ป่าย ดิ่ง ลาก ของเล่นสำหรับเด็กชาย หญิง อย่างเพียงพอ นอกจากนั้นควรมีแผนการจัดกิจกรรมในแต่ละวันรวมทั้งการเล่นอิสระ โดยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องร่วมกันทำความสะอาดหลังเล่นเสร็จ

1 5 จำนวนผู้ดูแลเด็ก และพฤติกรรมผู้ดูแลเด็ก (Care providers) พฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กเป็นกุญแจสำคัญในการดูแลเด็กที่ดี ไม่ว่าจะเป็น การมีผู้ดูแลเด็กเพียงพอกับจำนวนเด็ก เช่น สัดส่วนผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อ จำนวนเด็กทารกเท่ากับ 1 3 เด็กวัยเตาะแตะเท่ากับเท่ากับ 1 4 เด็กก่อนวัยเรียนเท่ากับ 1 8 ผู้ดูแลเด็กต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจ โดยใช้วิธีกระตุ้น ชมเชย มากกว่าการออกคำสั่ง การห้าม หรือ วิจารณ์เด็ก ผู้ดูแลเด็กต้องตอบคำถามเด็กและสังเกตเด็กเวลาสอน ผู้ดูแลเด็กต้องได้รับการอบรมหลักสูตรเฉพาะบางอย่าง เช่น การผลิตสื่อ ด้านการดูแลเด็ก และ พัฒนาการเด็ก ผู้ดูแลต้องไม่ให้เวลาทั้งหมดกับเด็กคนใดคนหนึ่ง ต้องสนใจในงานดูแลเด็กในฐานะวิชาชีพหนึ่ง และ ต้องชวนชวนอ่านหนังสือ เข้าประชุม สัมมนา กับเครือข่ายสนับสนุน องค์กรทางด้านเด็ก ไม่ใช่ทำเป็นงานชั่วคราว อย่างไรก็ตามผู้ดูแลเด็กต้องมีรายได้มากพอแก่การยังชีพ ในปี

ผ่านมา ควรมีครูลาออกได้ไม่เกิน 20% และควรมีผู้ดูแล หรือ ครูสำรองไว้ เพื่อดูแลเด็กในยามจำเป็น เช่น ครูลา ป่วย หรือไปประชุม เป็นต้น

1.6 ตัวเด็ก (Children) หนทางหนึ่งในการประเมินคุณภาพศูนย์เด็ก คือ ดูที่เด็กว่าเด็กมีความสุข ได้มีกิจกรรมทำตลอด ยิ้ม หัวเราะ เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น เด็กมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับเพื่อน สนุกสนานกับการเล่นกับเพื่อน ไม่ตีกัน ทะเลาะกัน โดยที่ในห้องเรียนต้องไม่มีเด็กอยู่กันหนาแน่นจนเกินไป เช่น ในห้องเรียนเด็กก่อนวัยเรียน (preschools) ควรมีเด็กอยู่ประมาณ 16-17 คน เด็กวัยเตาะแตะ (toddlers) ประมาณ 11-12 คน เด็กทารก (infants) ประมาณ 6-7 คน ส่วนการรับเลี้ยงเด็กที่บ้าน ควรดูแลเด็กประมาณ 3-4 คน

1.7 ผู้ปกครองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ (Parents) ผู้ดูแลเด็กต้องกระตุ้นให้ผู้ปกครองเข้ามาเยี่ยมเยียนศูนย์เด็ก และยินดีตอบคำถามของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ดูแลเด็กอาจตกลงกับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็กได้

2 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กระดับชาติของออสเตรเลีย (National Standards for the long daycare centers)

ออสเตรเลียเป็นประเทศแรกๆ ในโลกที่ได้พัฒนาระบบการปรับปรุงคุณภาพ และการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงดูเด็กโดยรัฐบาลให้ทุนสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่าคุณภาพของศูนย์เลี้ยงดูเด็กที่ดีจะต้อง

2.1 มีปรัชญาและเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นข้อตกลงระหว่างศูนย์และผู้ปกครองที่เรียกว่าธรรมนูญโรงเรียน ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมทุกอย่างในศูนย์

2.2 ให้ความสนใจและเอาใจใส่ดูแลเด็กแต่ละคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2.3 เอาใจใส่ต่อความสัมพันธ์ของบุคลากรและผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน และกระตุ้นผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความรู้สึที่อบอุ่นเป็นกันเอง

วัตถุประสงค์ในการปรับปรุงและประกันคุณภาพก็คือ ให้เด็กในศูนย์เลี้ยงดูเด็กได้รับบริการที่ดีอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่จะได้รับประสบการณ์ทางบวก และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก เป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และช่วยบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

การปรับปรุงคุณภาพเป็นกระบวนการและความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในคุณภาพของการบริการดูแลเด็ก โดยผู้บริหารจัดการศูนย์ บุคลากรของศูนย์ และผู้ปกครองเด็ก จะ

ต้องมีบทบาทหลัก ร่วมกับรัฐบาลกลางซึ่งจะให้ทุนสนับสนุนแก่สภาการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงเด็กแห่งชาติ (National Childcare Accreditation Council - NCAC) ในด้านการจัดการระบบการฝึกอบรม และให้การสนับสนุนศูนย์ โดยจุดเด่นของระบบการปรับปรุงคุณภาพ คือ การกระตุ้นให้ศูนย์แต่ละศูนย์ และผู้ปกครองเด็กมาทำงานร่วมกัน ในด้านการเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน และร่วมกันสร้างปรัชญาและเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน หารูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กัน และการดำเนิน กิจกรรมต่างๆในศูนย์

3 สภาการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงเด็กแห่งชาติ (National Childcare Accreditation Council) ได้กำหนดหลักการและมาตรฐานของการดูแลเด็ก (Principles and Standards of Care, 1993) ไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ปฏิสัมพันธ์ (Interactions)

1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก โดยบุคลากรจะต้องอบอุ่นและเป็นมิตรกับเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและพยายามให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล โดยยอมรับความแตกต่างพื้นฐานของเด็ก ปฏิบัติต่อทั้งสองเพศอย่างไม่มีอคติ ใช้มาตรการทางบวกในการให้ข้อชี้แนะและการจัดระเบียบวินัย ตอบสนองต่อความรู้สึกและความต้องการ (needs) ของเด็ก ริเริ่มการพูดคุยสื่อสารกับเด็กและรักษาความสม่ำเสมอในการสื่อสาร โดยมีการยอมรับซึ่งกันและกัน การยอมรับการพัฒนาความสามารถของเด็ก ส่งเสริมความเชื่อมั่นและความเป็นอิสระของเด็ก มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กเพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น และการคิดของเด็ก และสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานรื่นรมย์แก่เด็ก

2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและผู้ปกครอง โดยมีการสื่อสารกันโดยการพูดคุย และเขียนข้อความโต้ตอบกับผู้ปกครองเด็กทุกคน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ระหว่างผู้ปกครองและบุคลากร มีกระบวนการการปฐมนิเทศผู้ปกครองของเด็กใหม่ และพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวต้องได้รับการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วม

3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรด้วยกัน โดยมีการสื่อสารกันเป็นอย่างดีระหว่างบุคลากร บุคลากรต้องยอมรับซึ่งกันและกัน และสมาชิกของทีมอื่น

3.2 การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก (Program) จะต้องมีการวางแผนที่จะทำจนให้เห็นถึงปรัชญาและเป้าหมายของศูนย์*17) สอดใส่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละคน ตามข้อบ่งชี้ในสมุดบันทึกพัฒนาการที่จัดเตรียมให้โดยศูนย์ ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกและหาสิ่งท้าทายใหม่ๆ มีการส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพและสังคม ส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านทักษะการเคลื่อนไหว ส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้าง

สรรค์ และการตื่นตัวด้านศิลปะ ต้องฝึกให้เด็กเข้าห้องน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า ซึ่งเป็นความจำเป็นของเด็กแต่ละคน และถือเป็นประสบการณ์ในด้านบวก ฝึกให้เด็กเปลี่ยนเสื้อผ้าเองในช่วงเวลาอันเหมาะสมเพื่อการพักผ่อน ความสบาย และการช่วยเหลือตนเอง เวลาอาหารควรเป็นช่วงที่เด็กมีความสุข ให้มีความหลากหลายในการจัดประสบการณ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

3 3 การวางแผนตารางเวลาประจำวันเป็นไปตามความต้องการ ความสามารถ และความสนใจของเด็ก

3 4 การจัดกิจกรรมประจำวันควรมีความยืดหยุ่น และมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม

3 5 การเปลี่ยนจากกิจกรรมหนึ่งไปอีกกิจกรรมหนึ่ง ควรเป็นไปโดยราบรื่น

3 6 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

3 7 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา

3 8 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมและสมดุล

3 9 จัดให้สำหรับที่มีความต้องการเป็นพิเศษ

3 10 มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3 11 โภชนาการ สุขภาพ และความปลอดภัย (Nutrition, health and safety practices) โดย บุคลากรต้องกระตือรือร้นต่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิการของเด็กแต่ละคน ต้องมั่นใจว่าเด็กได้รับการป้องกันอย่างเหมาะสมในการเล่น ทั้งในร่มและกลางแจ้ง และการนอน อาหารและเครื่องดื่มเพียงพอต่อความต้องการด้านโภชนาการของเด็ก และเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีการมีเวลาอาหารเป็นการส่งเสริมสุขนิสัยด้านโภชนาการอาหารถูกจัดเตรียมและเก็บไว้อย่างถูกหลักอนามัย บุคลากรต้องคำนึงถึงหลักสุขอนามัยเพื่อลดการกระจายตัวของเชื้อโรค บุคลากรต้องกระตุ้นเด็กให้ปฏิบัติตามสุขอนามัยง่ายๆ เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร แปรงฟันหลังรับประทานอาหาร และ ผลิตภัณฑ์ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นอันตรายควรเอาไว้นอกจากเด็ก

3.12 อาคาร และอุปกรณ์ ต้องสะอาด และปลอดภัย

3 13 ศูนย์ต้องจัดทำบันทึกการฉีดวัคซีนของเด็ก

3 14 ศูนย์ต้องเขียนนโยบายด้านสุขอนามัย การรักษา กรณีฉุกเฉิน และการได้รับอุบัติเหตุ และบุคลากรต้องได้รับการฝึกให้เกิดความคุ้นเคยกับกระบวนการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น กรณีฉุกเฉิน และอุบัติเหตุ

3 15 บุคลากรควรให้คำปรึกษาแก่เด็กได้ตลอดเวลา

3 16 รายละเอียด ข้อมูลทางด้านสุขภาพ และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ต้องมีไว้ให้บุคลากร

3 17 การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร (Center Management and staff development) โดยบุคลากรและผู้ปกครองมีการปรึกษาหารือกันในเรื่องที่เกี่ยวกับโปรแกรม และมี

การประเมินผลร่วมกัน บุคลากรใหม่ต้องได้รับการปฐมนิเทศ บอกกล่าวให้เข้าใจปรัชญาและเป้าหมายของศูนย์ ศูนย์ให้โอกาสบุคลากรได้ไปศึกษาและเข้ารับการฝึกอบรม และบุคลากรสนับสนุน ควรได้รับการจัดเตรียมการดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการของศูนย์ควรมีไว้สำหรับบุคลากรและผู้ปกครอง

มาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพ

วิธีการประเมินคุณภาพที่น่าสนใจของ NCAC คือ มีระบบการตรวจสอบการประกันคุณภาพเป็นช่วงเวลาแต่ละปี คือ ประกันคุณภาพ 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี โดยมีการกำหนดว่า ในแต่ละปี ศูนย์เด็กหรือโปรแกรมที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่จะได้รับการประกันคุณภาพจะต้องมีคุณสมบัติของตัวชี้วัดที่มีคุณภาพดี/ดีมากี่ตัว และ ตัวใดบ้าง มาตรฐานคุณภาพของตัวชี้วัดที่จำเป็นสำหรับการประกันคุณภาพมีดังนี้

การประกันคุณภาพ 1 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดี จำนวน 32 ข้อ (60 % ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัดหลักที่คุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพดี (good quality) จำนวน 12 ตัว จาก 20 ตัว ที่เหลืออีก 20 ตัว ให้สถานบริการเลือกจากตัวชี้วัดที่เหลือ โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวจะต้องอยู่ในระดับคุณภาพดี ตัวชี้วัดที่เหลือนอกนั้นต้องอยู่ในระดับที่น่าพอใจ (basic)

การประกันคุณภาพ 2 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดีมาก 26 ข้อ (50 % ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ประกอบด้วย ตัวชี้วัดหลักสำหรับศูนย์เด็กที่มีคุณภาพดี 17 ข้อ (จาก 20 ข้อ) โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวต้องมีคุณภาพระดับดีมาก และตัวชี้วัดอื่นอีก 9 ข้อที่อยู่ในระดับคุณภาพดีมากที่ศูนย์เด็กเป็นผู้เลือก ที่เหลืออีก 26 ข้อ (50 % ของตัวชี้วัดทั้งหมด) จะต้องมีคุณภาพในระดับที่น่าพอใจถึงระดับดี

การประกันคุณภาพ 3 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดีมากถึง 42 ข้อ (80% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัดหลัก 17 ข้อ และตัวชี้วัดอื่นอีก 25 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะมีระดับ คุณภาพดีมาก และตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับคุณภาพดีอีก 10 ข้อ (20% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) จากที่เหลือ

ตารางที่ 4 มาตรฐานในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศเปรียบเทียบระหว่าง
ประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

มาตรฐาน	ประเทศ	
	สหรัฐอเมริกา (Clark-Stewart)	ออสเตรเลีย (NCAC)
มาตรฐานด้านปัจจัย		
1 ครู/ผู้ดูแลเด็ก	✓ *	
2 วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน	✓ *	
3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	✓ *	
รวม	6	-
มาตรฐานด้านกระบวนการ		
1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก		✓
2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง	✓ *	✓
3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร		✓
4 การจัดกิจกรรม		✓ *
5 สุขภาพอนามัย	✓	✓
6 โภชนาการ	✓	✓
7 ความปลอดภัย	✓	✓
8 การส่งเสริมพัฒนาการร่างกายและเพศ	✓ *	
9 การบริหารจัดการ		✓
10 การพัฒนาบุคลากร		✓
รวม	7	10
มาตรฐานด้านผลผลิต (คุณภาพของเด็ก)		
1 พัฒนาการด้านร่างกาย		✓ **
2 พัฒนาการด้านสังคม	✓ *	✓ **
3 พัฒนาการด้านอารมณ์	✓	
4 พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ		✓ **
5 พัฒนาการด้านสติปัญญา		✓ **
รวม	4	1

หมายเหตุ * มีมากกว่า 1 มาตรฐาน

** รวมอยู่ในมาตรฐานข้อเดียวกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดศูนย์เด็กที่มีคุณภาพดี

ศูนย์เด็กจะมีคุณภาพดีได้ จำเป็นจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างทั้งที่เป็นปัจจัยกำหนด และปัจจัยสนับสนุน ดังมีรายละเอียดคือ

ปัจจัยกำหนด (Determining Factors)

- 1 การปฏิบัติงานมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม
- 2 มีการรับรู้ที่เข้าใจ มีความรับผิดชอบ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก เช่น
 - การให้ความสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
 - การให้ความสนใจกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
 - มีมุมมองของความหลากหลายด้านวัฒนธรรม
- 3 มีปรัชญาและเป้าหมายที่ชัดเจน
- 4 มีความสมดุลของโครงการ
- 5 มีมาตรฐานสูงในด้านโภชนาการ สุขภาพ และความปลอดภัย
- 6 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและผู้ปกครองเป็นไปในทางบวกและเกื้อหนุนซึ่งกัน

และกัน

ปัจจัยสนับสนุน (Contributing Factors)

- 1 บริบท
 - กองทุนที่เพียงพอ
 - กฎหมายและระเบียบปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น การขอใบ

อนุญาต

- 2 บุคลากร
 - ความพึงพอใจในงาน
 - เงินเดือน
 - สภาพการทำงาน
 - การฝึกอบรม
 - ประสิทธิภาพ
 - ความมั่นคง
- 3 สภาพแวดล้อม
 - สุขภาพ ความปลอดภัย โภชนาการ

- พื้นที่
- อุปกรณ์

4 การจัดการ

- จำนวนและอายุของกลุ่มเด็ก
- สัดส่วนครูต่อเด็ก
- โปรแกรม/โครงการ
- บุคลากรสนับสนุน

ปัจจัยกำหนดและปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นนี้ จะร่วมกันก่อให้เกิดคุณภาพการบริการที่ดี ทั้งด้านการดูแลและการให้การศึกษาอบรม ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สุขภาพ สติปัญญา สังคม อารมณ์ที่มั่นคง ภาษา และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

3 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กในอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ กฎหมายสำหรับเด็ก (Child Act, 1989) กำหนด "Good Child Care Practice" (จากหนังสือ "Child care Options in the '90s" ของ Penny Sparke (1993) ไว้ดังต่อไปนี้คือ

โปรแกรมสำหรับดูแลเด็กจะต้องวางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนที่เด็กจะมาถึง

- 1 กิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับอายุของเด็ก และพัฒนาการของเด็ก
- 2 เด็กจะได้รับโอกาสการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นพัฒนาการในหลายๆด้าน
- 3 ต้องมีเวลา และสถานที่สำหรับกิจกรรมที่ไม่มีเสียงดังรบกวน
- 4 เด็กจะได้รับการยินยอมให้ทำงานด้วยตนเอง
- 5 การลงโทษแบบเฉียนดีถือว่าผิดกฎหมาย
- 6 เด็กจะต้องได้รับการตอบสนองอย่างกระตือรือร้น (sensitive) และด้วยความรัก

จากผู้ใหญ่

- 7 รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองเด็ก

นอกจากนั้นในการขออนุญาตจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็ก (Nurseries) สิ่งที่จะต้องถูกตรวจเป็นอันดับแรกคือ สถานที่ ความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม สัดส่วนของบุคลากรต่อจำนวนเด็ก และ สัดส่วนของห้องน้ำต่อจำนวนเด็ก และในด้านการดำเนินงาน จำเป็นจะต้องมี ผู้ดูแลเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมมาเรียบร้อยแล้ว และมีนโยบายในด้านการดูแลเด็กที่ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าการดูแลเด็กจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เพื่อขจัดความวิตกกังวลของผู้ปกครองเด็กที่นำลูกมาฝาก..เลี้ยงที่ศูนย์เด็กแห่งใดแห่งหนึ่ง

Penny Sparke (1993) ได้กล่าวถึงเครื่องชี้วัดคุณภาพ (Criterion for quality) ของศูนย์เด็กไว้ดังต่อไปนี้ คือ

- 1 จัดให้มีการดูแลที่มีความมั่นคงปลอดภัยทางสภาพแวดล้อม
- 2 เพิ่มความเข้าใจ และความสำคัญให้กับการเล่น การใช้ภาษา และ พัฒนาการทางด้านสังคม ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการเล่นที่มีอิสระและไม่เป็นทางการสำหรับเด็ก
- 3 สนับสนุนและให้ความใส่ใจกับปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของเด็ก
- 4 สร้างให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปิดโอกาสและมีความเท่าเทียมกัน

The Annie E Casey Foundation (AEC) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพว่า จะต้องทำให้เด็กมีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ พัฒนาการด้านภาษา การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีความสามารถในการแก้ปัญหา หรือขยายความสนใจออกไปได้ โดยจะเน้นในเรื่อง ความปลอดภัย (Safe) สุขภาพอนามัย (Healthy) มีการส่งเสริมหรือกระตุ้น พัฒนาการด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม (Appropriate Stimulated) เป็นสำคัญ ดังนั้นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อดูแลเด็กที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

- 1 ให้การดูแลด้วยความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ
- 2 บุคลากรต้องมีคุณภาพดี
- 3 ให้เด็กได้อยู่กับผู้ใหญ่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูให้เด็กรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย
- 4 ให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้เด็กได้มีการเจริญเติบโต และมีพัฒนาการตามวัย

5 ช่วยกระตุ้น ส่งเสริม สนองตอบต่อพลัง และ ความต้องการของครอบครัว และชุมชนซึ่งการจะทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กมีคุณภาพได้ตามที่กล่าวข้างต้นนั้น มีสิ่งจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้ คือ

5 1 ควรมีการจัดขนาดของกลุ่มเด็ก และสัดส่วนของเด็กต่อผู้ดูแลให้เหมาะสม ไม่มากเกินไป เพื่อให้ผู้ดูแลได้ดูแลเด็กทุกคนในความดูแลได้อย่างทั่วถึง

5 2 เปิดโอกาสให้บุคลากร ไม่ว่าจะเป็นครู หรือ ผู้ดูแลเด็ก ได้รับฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

5 3 ให้ผู้ดูแลเด็กได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องด้วยการปรับค่าตอบแทน และสวัสดิการอื่นๆ ให้ตามระยะเวลาที่เหมาะสม

5 4 ปรึษาการศึกษาและหลักสูตร

5 5 การสนับสนุนในด้านงบประมาณ

4 การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยของประเทศอิสราเอล

โครงสร้างระบบการศึกษาของอิสราเอล กระทรวงศึกษาธิการจะกำกับและดูแลการศึกษาปฐมวัย โดยมี National Director รับผิดชอบหลักสูตรและดูแลการศึกษาจำนวน 6 เขต มีผู้ประสานงานประจำเขตต่างๆ Supervisors รับผิดชอบดูแลโรงเรียนและครูอนุบาล เทศบาลดูแลงบประมาณด้านอาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมทั้งเงินเดือนครู ซึ่งระบบการศึกษาเด็กปฐมวัยดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจ พอจะสรุปได้ดังนี้

1 การศึกษาปฐมวัยของอิสราเอล เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง คือ เด็กจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด

2 กระบวนการพัฒนาเด็ก เน้นการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย สื่อ และกระบวนการเรียนการสอน ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่เด็กจะได้ฝึกการเลือก มีอิสระที่จะคิด ตัดสินใจ รวมทั้งฝึกความรับผิดชอบ เพื่อพัฒนากระบวนการทางสังคม และกระบวนการทางปัญญา

3 หน่วยสนับสนุนการจัดการศึกษา มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่สมบูรณ์ และอยู่ใกล้สถานศึกษา เพื่อให้เด็กสามารถค้นคว้า และที่สำคัญมีศูนย์วิชาชีพครู (Pedagogic Center) ที่ครูจะเข้าไปแสวงหาความช่วยเหลือ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน การสนับสนุนทางวิชาการมีความหลากหลายและสะดวกต่อการที่ครูจะเข้าถึงบริการ ครูมีอิสระ มีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์

4 การพัฒนาครู สนับสนุนครูที่มีประสบการณ์และสามารถเป็นครูได้ ให้สามารถพัฒนาการสอนเฉพาะเรื่อง เช่น ดนตรี ศิลปะ พัฒนาโรงเรียนอนุบาลที่ชำนาญเฉพาะเรื่องให้มีรูปแบบที่ครูโรงเรียนอนุบาลอื่น สามารถมาเรียนรู้หรือรับการฝึกอบรมเฉพาะด้านได้

5 ระบบการส่งต่อ จากเด็กเล็กไปสู่อนุบาล อนุบาลไปสู่ประถม ประถมไปมัธยม โดยเฉพาะช่วงต่อระหว่างบ้านมาโรงเรียน จากอนุบาลไปประถม ต้องไม่ทำให้เด็กเครียดและหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นครูต้องเปิดใจ คือ ครูประถมครูอนุบาลต้องมาคุยปรึกษาหารือและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ครูอนุบาลไปช่วยสอนเด็ก ป.1 ครู ป.1 มาสร้างความคุ้นเคยกับเด็กอนุบาล เป็นต้น

6 สหสาขาวิชา นักการศึกษาควรมองเรื่องการศึกษาปฐมวัยเป็นสหสาขาวิชา ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสาขารณสุข แต่ต้องรู้ว่ามียุทธศาสตร์อยู่ที่ใด และเข้าถึงหรือดึงบริการมาใช้อย่างไร นักการศึกษาที่ดีต้องมองกว้างและมองลึกในสายงานของตนเองเป็นหลัก

7 ครูและบุคลากร ต้องได้รับการฝึกอบรมทุกปี มีสิ่งจูงใจ พร้อมให้รางวัลคุณสมบัติของครูอนุบาลในอิสราเอล จะต้องผ่านการอบรมด้านการสอนอนุบาลเป็นเวลา 4 ปี จึงจะสอนได้ โดยทุกปีครูจะต้องได้รับการอบรม โดยเก็บเป็นคะแนนไว้ เงินเดือนจะขึ้นตามระบบ

คะแนน ที่สำคัญต้องนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ในชั้นเรียน โดยมี Supervisor เป็นผู้ติดตามผล และมี สหภาพครูคอยดูแลครู ถ้าเด็กเรียนเกิน 35 คน/ห้อง สามารถร้องเรียนได้ (เด็กอนุบาล 35 คน/ห้อง/ครูที่ผ่านการอบรม 1 คน และไม่ผ่านการอบรม 1 คน)

สถานศึกษาเด็กปฐมวัยของอิสราเอล

Well Baby Clinic กระทรวงสาธารณสุขรับผิดชอบดูแลเด็กเล็ก

Day Care กระทรวงสวัสดิการสังคมและแรงงานให้เงินอุดหนุน มีองค์การอาสาสมัครสตรีรับผิดชอบดูแลเด็กอายุระหว่าง 3 เดือน - 3 ขวบ

Nursery School กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ เด็กอายุ 3 - 4 ขวบ

Kindergarten สำหรับเด็กอายุ 5 - 6 ขวบ เป็นการศึกษาภาคบังคับ ครูต้องผ่านการอบรมเป็นเวลา 4 ปี จึงทำการสอนได้

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพสำคัญที่ใช้ในการประเมินคุณภาพการให้บริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย

มาตรฐานด้านปัจจัย

- 1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น อาคารเรียน พื้นที่ใช้สอย
- 2 สภาพอากาศ
- 3 คุณสมบัติ และ คุณภาพของบุคลากรที่ให้บริการ ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการ ครู ผู้ดูแลเด็ก และบุคลากรสนับสนุนอื่นๆ เช่น แม่ครัว แม่บ้าน นักการภารโรง เป็นต้น
- 4 สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีคุณภาพ และ ปริมาณเพียงพอเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก และจำนวนเด็กที่ให้บริการ

มาตรฐานด้านกระบวนการ

- 1 กระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม
- 2 ระบบการบริหารและจัดการ
- 3 การดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ และความปลอดภัย ของเด็ก
- 4 การรายงานผล และ การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 5 ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินงาน
- 6 การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของชุมชน

มาตรฐานในด้านผลผลิต

คุณภาพของเด็ก ซึ่งเน้นพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพและระบบการประเมินคุณภาพการจัดบริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่น่าสนใจของต่างประเทศซึ่งไทยควรให้ความสำคัญ

- 1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
- 2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครองเด็ก และระหว่างบุคลากรด้วยกัน
- 3 การส่งเสริมพัฒนาการร่างกายและทางเพศต่อเด็ก
- 4 การให้ความสำคัญกับเด็กพิเศษ เช่น เด็กพิการทางร่างกายและสติปัญญา
- 5 หน่วยสนับสนุนทางการศึกษาทั้งของเด็กและของครู/ผู้ดูแลเด็ก
- 6 ระบบการส่งต่อข้ามชั้นเรียน เพื่อให้เด็กได้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้
- 7 ค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ของบุคลากร
- 8 ระบบการปรับปรุงคุณภาพและการประกันคุณภาพเป็นช่วงระยะเวลา เช่น 1 ปี , 2 ปี,

3 ปี

สรุปเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ และอิสราเอล ดังที่ได้ศึกษาข้างต้นแล้ว พบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจศึกษาหลายประเด็น บางประเด็นในประเทศไทยของเราได้มีการกำหนดขึ้นแล้ว เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับ บุคลากร สภาพแวดล้อม กิจกรรม การประเมินผล อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน การบริหารจัดการ สุขภาพอนามัย ปรัชญาและเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน โภชนาการ และความปลอดภัย แต่ยังมีอีกหลายประเด็นที่ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดถึง หรือ ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผู้ปกครองควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ เพื่อจะได้รับรู้ว่าเด็กได้รับการดูแลอย่างไรจากศูนย์ และศูนย์มีวิธีการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อที่ผู้ปกครองจะได้ทำความเข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับทางโรงเรียนเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน ซึ่งในขณะเดียวกันทางฝ่ายศูนย์หรือครู ผู้ดูแลเด็กต้องยินยอม และยินดีให้เข้ามาเยี่ยมเยียนในศูนย์ และ

ตอบคำถามของผู้ปกครอง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองเด็ก ซึ่งผู้ดูแลเด็กอาจทำความเข้าใจกับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็กก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง และเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างครูกับผู้ปกครองได้ ซึ่งในไทยมีโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมบ้างแล้ว ทั้งในด้านการเข้าเยี่ยมเยียนและการเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน เป็นต้น

2 ปฏิสัมพันธ์ ทั้งระหว่างครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครองเด็ก และระหว่างบุคลากรด้วยกัน โดยที่ครูปฏิบัติต่อกับเด็กด้วยความรักและความอบอุ่น เท่าเทียมกันโดยไม่มีอคติ เข้าใจเด็ก และตอบสนองต่อความรู้สึกและความต้องการของเด็กอย่างเต็มที่และเหมาะสม มีการสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอระหว่างครูกับผู้ปกครองเด็ก เช่นที่โรงเรียนหลายแห่งในไทยปฏิบัติอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสมุดบันทึกผลการเรียนและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนวารสาร หรือ จดหมายข่าวของทางโรงเรียน ที่มีถึงผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังควรมีการแบ่งงานกันทำระหว่างบุคลากรด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อการบริหารงานในองค์กร ชุมชน และ ตัวเด็กเอง

3 การส่งเสริมจิตทางร่างกายและทางเพศ เช่น ในเรื่องของการลงโทษซึ่งบางกรณีก็ถือว่าเป็นการส่งเสริมจิตทางร่างกายของเด็ก ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีกำหนดอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษเด็ก โดยเฉพาะในเด็กระดับปฐมวัย เพราะต้องยอมรับว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้เช่นกัน ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าการลงโทษในลักษณะของการเฆี่ยนตี ถือว่าผิดกฎหมาย และถือว่าเป็นการส่งเสริมจิตทางร่างกายของเด็กเช่นกัน ส่วนการส่งเสริมจิตทางเพศของเด็ก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นเรื่องห่างไกลสำหรับเด็กในวัยนี้ แต่ในประเทศไทยเองก็เคยเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นให้เห็นหลายกรณีด้วยกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยที่จะพิจารณาในเรื่องนี้

4 การให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กพิเศษ ปัจจุบันในประเทศไทยมีหลายโรงเรียนที่เปิดให้มีการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเด็กปกติและเด็กพิเศษตั้งแต่ในระดับปฐมวัย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ และการตอบสนองความต้องการของเด็กกลุ่มพิเศษเหล่านี้ เช่น ความเท่าเทียมกันในการดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนความรู้ความสามารถและความชำนาญ ของบุคลากรที่จะเข้ามาดูแลเด็กกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด

5 หน่วยสนับสนุนการศึกษา เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อ และ แหล่งวิชาความรู้อื่นๆ ซึ่งในที่นี้มีไม่เพียงหน่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กแต่เพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงของครูและบุคลากรอื่นๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ตัวเด็กมากกว่าที่ตัวบุคลากร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญไม่แพ้กัน เพื่อให้ทั้งเด็กและครูสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตาม

ความสนใจเฉพาะของตนเอง โดยเฉพาะครูซึ่งสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ดังกล่าวมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และประสิทธิภาพในการสอนให้กับครูด้วย

6 ระบบส่งต่อข้ามชั้นเรียน จากชั้นเรียนหนึ่งไปสู่อีกชั้นเรียนหนึ่ง ซึ่งมักมีการมองข้าม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากเด็กต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความพร้อมในด้านการปรับตัวที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูจึงมีส่วนให้ความช่วยเหลือเด็กในเรื่องนี้ได้อย่างไร เพื่อให้เด็กได้เตรียมพร้อม และสามารถปรับตัวตนเองให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่จะเข้ามาได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง

7. คำตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆ ของบุคลากร เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งการจะทำให้บุคลากรดังกล่าวได้ทำงานอยู่ที่ศูนย์อย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมีผลมาจากคำตอบแทนที่บุคลากรจะได้รับด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเช่นกันที่ควรมีการปรับคำตอบแทน และสวัสดิการอื่นๆ ให้กับบุคลากรตามระยะเวลาที่เหมาะสม และเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งจึงควรจัดระบบการปรับคำตอบแทนให้เป็นระบบชัดเจน ซึ่งครู และผู้ดูแลเด็กในประเทศไทย ส่วนหนึ่งยังได้รับคำตอบแทนไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายซึ่งเป็นผลเสียโดยตรงต่อครู หรือผู้ดูแลเด็กเอง ในการรับภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว ยังผลให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพในการเรียนการสอนได้ในทางอ้อม ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เกี่ยวข้องกับเรื่องของงบประมาณที่ศูนย์จะได้รับการจัดสรรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย รัฐจึงควรให้ความสนใจในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพและการประเมินคุณภาพการจัดบริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย

1 ควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานในด้านผลผลิตหรือคุณภาพของเด็กเพิ่มมากขึ้น และให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ และการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศของเด็ก

2 ควรมีการพิจารณาถึงกระบวนการหรือวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องคุณภาพของเด็กที่พึงประสงค์และให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น

3 ควรมีการประเมินคุณภาพของการจัดบริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในทุกหน่วยงาน ตลอดจนพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4 แต่ละหน่วยงานควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดหลักสำคัญเพื่อเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายใต้สภาพความเป็นจริง โดยใช้ตัวชี้วัดที่ไม่เป็นอุดมคติจนเกินไป

5 ควรมีการศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในระหว่างหน่วยงานเพื่อร่วมกันปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพและระบบการประเมินคุณภาพการจัดบริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการจัดบริการการศึกษาระดับปฐมวัยและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในลำดับต่อไป

3. สถานการณ์เกี่ยวกับระบบและกลไกสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย” (ศ ดร อุทุมพร จามรมาน และ รศ ดร จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ 2542) และเรื่อง “รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย กรณีพินิจศึกษา” (ผศ ดร กุศล สุนทราดา และ ผศ ดร จิตตินันท์ เดชะคุปต์ 2542) ทำให้ทราบสถานการณ์เกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย ดังนี้

3.1 ระบบของสถานเลี้ยงดูเด็กของไทย

3.1.1 ปัจจัยนำเข้า(Input)

(1) ครู/ผู้ดูแลเด็ก

1.1) ข้อมูลทั่วไปของครู/ผู้ดูแลเด็ก

ผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลเด็กส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุต่ำกว่า 40 ปี อายุเฉลี่ย 32 ปี นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับมัธยม และอยู่ในชุมชนที่เด็กอยู่ประวัติการทำงานและการอบรม ไม่ค่อยประสบการณ มีเพียงประมาณ 30 % ที่มีประสบการณ์ด้านเด็ก แต่ 9 ใน 10 คน เคยรับการอบรมด้านเด็ก การทำงานและรายได้-รายจ่าย ทำงานมาเฉลี่ย 5 ปี ดูแลเด็กเฉลี่ย 34 คน และสมัครมาทำงานเพราะรักเด็ก ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและได้รับการร่วมมือจากส่วนอื่นๆ ดี ยกเว้นความช่วยเหลือร่วมมือจากชุมชนมีน้อย

1.2) การสรรหาครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก

โรงเรียนและชุมชน ใช้การสรรหาครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ใช้การสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์ของกรมอนามัย สอบบรรจุครู/จ้างครูของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ชุมชนคัดเลือกคนในท้องถิ่น หรือคณะกรรมการคัดเลือกญาติหรือมารดา

ของเด็กมาสอนของกองการพัฒนาชุมชน กองทัพบก, กองนิคมสร้างตนเอง กองทัพเรือ และ กองสงเคราะห์ชาวเขา การประกาศรับสมัครแบบจัดหาทั้งราชการของ กองทัพอากาศ และ รับสมัคร โดยการกำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติที่ต้องการของกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น

ส่วนวิธีการสรรหาครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก ใช้วิธีการรับสมัคร โดยการ กำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติที่ต้องการ เช่น กองบริการชุมชนและสำนักอนามัย การสอบข้อเขียน และสัมภาษณ์ของกองสังคมสงเคราะห์ และมูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย รวมทั้งการ สอบบรรจุครู/จ้างครูของสำนักการศึกษา และชุมชนคัดเลือกคนในท้องถิ่นของสำนักพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ระดับความสำเร็จที่ไม่เกินร้อยละ 50 คือ ชุมชนคัดเลือกคนในท้องถิ่นหรือคณะกรรมการ คัดเลือกญาติหรือมารดาเด็กมาสอบของมูลนิธิมูลเด็ก และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และศูนย์เด็กเล็กดำเนินการคัดเลือกเองของกรมศาสนา

สำหรับปัญหาการสรรหาครู/ผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ ได้แก่ คุณภาพของครู/ผู้ดูแลเด็ก จำนวนครู/ผู้ดูแลเด็กไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการจ้าง

ในด้านครูหรือผู้ดูแลเด็กต่อนักเรียน โดยเฉลี่ยมีอัตราส่วน 1 35 เฉพาะในกรณีที่สามารถได้ ซึ่งบางแห่งไม่สามารถระบุได้

ส่วนคุณภาพนั้นใช้การอบรมเพื่อให้ครู/ผู้ดูแลเด็กมีคุณภาพซึ่ง ระดับความสำเร็จส่วนใหญ่จะมากกว่าร้อยละ 70

ปัญหาคือ ครูจำนวนไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ประสบการณ์ และคุณภาพ ซึ่งพบว่า อุปกรณ์ของเล่นและสื่อการเรียนการสอนมาจากการจัดซื้อโดยใช้เงิน งบประมาณ หรือท้องถิ่น จัดหาเอง จากการบริจาคหรือใช้เงินของหน่วยงาน , การได้รับบริจาค จากหน่วยงานอื่นๆ ของมูลนิธิมูลเด็ก, การจัดซื้อโดยใช้เงินของหน่วยงานของสำนักการศึกษา และการจัดซื้อโดยเงินงบประมาณของกรมศาสนา งบประมาณไม่เพียงพอ สื่อและของเล่นไม่ เพียงพอ ของเล่นสูญหาย และครูไม่รู้จักใช้สื่อให้เกิดประโยชน์

ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน เมื่อถามผู้ดูแลเด็กส่วนถึง ปัญหาการทำงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกรรมการของศูนย์เอง ส่วนในกลุ่มที่มีปัญหาในเรื่องดังกล่าว พบปัญหาเนื่องจากกรรมการของศูนย์ไม่ทำหน้าที่ประสานทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของศูนย์ เช่น ในเรื่องอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้ดูแลเด็กบางคนต้องช่วยเหลือตนเอง โดยการประดิษฐ์อุปกรณ์ขึ้นเอง โดยใช้ ทุนส่วนตัว หรือ หาวัสดุตามธรรมชาติ ซึ่งถ้ามีหน่วยงานอื่นๆให้การสนับสนุนก็จะช่วยลดปัญหาใน เรื่องดังกล่าวลงไม่น้อย จึงควรเป็นหน้าที่ของกรรมการศูนย์ที่ต้องทำหน้าที่ในการประสานงาน ในส่วนนี้ และยังพบปัญหาในเรื่องการร่วมมือกันระหว่างกรรมการของศูนย์กับผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็น

ผู้ดำเนินงานตามแผนการต่างๆ ของศูนย์ แต่มีกรรมการของศูนย์บางแห่งที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าว เช่น การเข้ามาตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือ ช่วยเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาให้ศูนย์เด็กมีคุณภาพมากขึ้น

นอกจากนั้นยังมีปัญหาการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกรรมการของศูนย์อีกหลายอย่าง เช่น การที่กรรมการของศูนย์มีการขัดแย้งกันเอง ทำให้การดำเนินงานบางส่วนต้องหยุดชะงักเนื่องจากความสับสนในนโยบายการปฏิบัติงานที่ไม่ชัดเจน และ การให้การอบรมแก่เจ้าหน้าที่ในด้านความรู้ทางการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพราะบางครั้งทางศูนย์ได้อุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีประโยชน์มา ไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์ วิทยุ หรือ คอมพิวเตอร์ แต่เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม ทำให้ได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีดังกล่าวไม่เต็มที่ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรรมการของศูนย์เช่นกัน ที่ต้องช่วยกันแก้ไขเรื่องดังกล่าว โดยหาผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว มาให้การอบรมกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ เป็นต้น แต่มีศูนย์เด็กหลายแห่งที่ดำเนินงานโดยที่ไม่มีกรรมการของศูนย์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลปรีณายก สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ สถานรับเลี้ยงเด็กโรงพยาบาลรามาริบัติ และ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกองทัพเรือ(โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า)

สำหรับปัญหาอื่น พบว่า ผู้ดูแลเด็กประสบปัญหาการทำงานกับหน่วยงานที่สนับสนุนเพียงเล็กน้อยในเรื่องการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทำให้การทำงานไม่สะดวกราบรื่น นอกจากนี้ยังมีศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลบางแห่ง ที่มีนโยบายในการดำเนินงานไม่แน่นอน หน่วยงานต่างๆ จึงไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง แต่ก็มีหน่วยงานบางแห่งที่ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานของศูนย์มากเกินไป หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ จนทางศูนย์รู้สึกเหมือนถูกควบคุมการทำงานอยู่ตลอดเวลา และไม่มีอิสระในการทำงาน ในขณะเดียวกันก็มีศูนย์เด็กบางแห่งที่ต้องการข้อเสนอแนะและคำแนะนำในการดำเนินงานจากหน่วยงานอื่นๆ บ้าง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1 3) ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ภารกิจมีมาก จำแนกได้ 8 ประเภท ดังนี้

- (1) จัดตารางกิจกรรมและจัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็ก
- (2) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
- (3) การดูแลสุขภาพอนามัย การให้อาหาร การให้ภูมิคุ้มกัน การดูแลเมื่อ

เด็กเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

(4) การดูแลด้านโภชนาการ (อาหารหลัก อาหารเสริม/อาหารว่าง) และการดูแลความสะอาดของภาชนะการปรุง/เตรียมอาหาร

(5) การจัดทำบัญชี/การเงิน/งานธุรการ

(6) การดูแลอาคารสถานที่/ห้องเรียน

(7) การรายงานผลการปฏิบัติงาน

(8) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

แต่หากแบ่งลักษณะงานออกตามภารกิจ จะแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การจัดตาราง โดยเริ่มตั้งแต่งานจัดกิจกรรมประจำวัน ให้แก่เด็กตามตารางกิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การเตรียมอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วย งานดูแลอาคารสถานที่และห้องเรียนและการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน

กลุ่มที่ 2 กิจกรรมหรืองานที่ผู้ดูแลเด็กทำเป็นครั้ง เริ่มตั้งแต่การติดตามดูแลให้ภูมิคุ้มกันโรค การโภชนาการ และงานประเมินผล

กลุ่มที่ 3 งานที่ผู้ดูแลเด็กไม่ต้องทำ คือ การเงิน บัญชี ธุรการ

1 4) การประเมินคุณภาพ การปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก กรณีศึกษา

จากการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์พูดคุยและสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติงานของครูในศูนย์เด็กหรือโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 20 แห่ง โดย 17 แห่งเป็นผู้ดูแลเด็กในสถานบริการเลี้ยงดูเด็กสำหรับเด็กปกติ อีก 3 แห่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว จึงไม่นำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มแรก โดยการให้คะแนนการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในแต่ละกิจกรรม 3 ระดับเช่นกัน (คือ ดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง) โดยประเมินการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กทั้งหมด 9 กิจกรรม ได้แก่ การจัดตารางกิจกรรม การเตรียมอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของเด็ก การดูแลโภชนาการ การดูแลห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม การช่วยงานบริหารทั่วไป การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีตัวชี้วัดคุณภาพ 3 ตัวชี้วัด พบว่า มีผู้ดูแลเด็กของศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10 แห่ง ระดับปานกลาง 4 แห่ง และยังต้องปรับปรุง 3 แห่ง โดยเฉพาะในด้านการประเมินการปฏิบัติงาน การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก นอกจากนี้ยังต้องปรับปรุงในด้านการจัดกิจกรรม การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน และการดูแลทำความสะอาดของห้องหรืออาคารสถานที่อีกด้วย

(2) **หลักสูตร** ส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นเองควบคู่กับหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ บางแห่งนำหลักสูตรกระทรวงมาประยุกต์ บางแห่งใช้หลักสูตรของหน่วยงาน บางแห่งใช้แนวคิดต่างประเทศ

วิธีการสอนใช้หลากหลายวิธี ทั้งบรรยาย สาธิต ทดลอง บทบาทสมมติ การเรียนรู้ การดำเนินชีวิตด้วยตนเอง กิจกรรมที่จัดให้เด็กก็หลากหลายวิธี

(3) **ผู้ปกครอง**

ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีบุตร อายุระหว่าง 3 - 4 ขวบ เป็นบุตรคนแรก สุขภาพร่างกายเป็นปกติดี ได้รับวัคซีนครบ ไม่มีโรคประจำตัว และก่อนมาสถานเลี้ยงดูเด็กอยู่กับพ่อ-แม่เป็นส่วนใหญ่ เหตุผลที่ให้ลูกมาสถานเลี้ยงดูเด็กเพราะต้องการให้ลูกมีพัฒนาการในสมัยวัย ให้ได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน รวมทั้งเหตุผลด้านการงานของบิดามารดา และส่วนใหญ่ชักถามมาก่อนที่จะมาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ผู้ปกครองประมาณ 50 % เสียค่าเทอมไม่ถึง 3,000 และส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยกิจกรรมศูนย์แต่อย่างใด

การตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ปรึกษาคู่สมรส

การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) นำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กนานประมาณ 1- 2 ปีแล้ว รองลงมาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 39.2) คือ น้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ปี 2 เดือน ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว (ร้อยละ 10.3) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่นำเด็กเข้ามาใช้บริการมากกว่า 3 ปี

มีผู้ปกครองเด็กเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กเลย นอกนั้น (ร้อยละ 87.6) ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง (ร้อยละ 47.4) การจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ร้อยละ 48.5) การร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 22.7) มีส่วนร่วมในการปรับปรุง/ซ่อมแซมวัสดุหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 19.6) และเข้าร่วมงานเทศกาลต่างๆ ที่สถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 15.5) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระยะเวลาและการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการ		
น้อยกว่า 1 ปี	38	39.2
1 - 2 ปี	45	45.1
2 - 3 ปี	10	9.8
มากกว่า 3 ปี	4	3.9
รวม	97	100.0
ระยะเวลาเฉลี่ย 1 ปี 2 เดือน (ค่าต่ำสุด = 1 เดือน ค่าสูงสุด = 5 ปี มีฐาน = 1 ปี)		
การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	12	12.4
เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง	46	46.4
จ่ายค่าบริการตามระเบียบ	47	47.5
ร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอน	22	22.7
ปรับปรุง/ซ่อมแซม วัสดุ สิ่งก่อสร้าง	19	19.6
เข้าร่วมเทศกาลต่างๆ ที่จัดขึ้น	17	17.6

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมด (ประมาณร้อยละ 70- 80) มีความเห็นว่ระเบียบหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ทางสถานเลี้ยงดูเด็กจัดไว้อยู่ในระดับที่เหมาะสมมากแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องเวลารับ-ส่งเด็ก อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก และการดูแลเอาใจใส่เด็ก ส่วนอาหารว่าง และบริการสุขภาพสำหรับเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้ได้ ส่วนเรื่องที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุง ได้แก่ ห้องเรียน และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนสำหรับเด็ก (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก

กิจกรรม หรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	ความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ				
	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง	ไม่ตอบ	รวม
กำหนดเวลารับเด็ก	88 7	8 2	2 1	1 0	100 0 (97)
กำหนดเวลาส่งเด็ก	89 7	6 2	3 1	1 1	100 0 (97)
อาหารกลางวัน	83 5	9 3	1 0	6 2	100 0 (97)
อาหารว่าง	78 4	11 3	3 1	7 2	100 0 (97)
ห้องเรียน	71 1	3 4	14 4	1 1	100 0 (97)
ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก	83 5	11 3	4 1	1 1	100 0 (97)
อุปกรณ์การเรียน	66 0	16 5	13 4	4 1	100 0 (97)
อุปกรณ์การสอน	68 0	13 4	13 4	5 2	100 0 (97)
บริการด้านสุขภาพ	74 2	15 5	5 2	5 2	100 0 (97)
ความเอาใจใส่	83 5	12 4	4 1	0 0	100 0 (97)

เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันของบุตรหลาน พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) นำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กนานประมาณ 1- 2 ปีแล้ว รองลงมาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 39.2) คือน้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ปี 2 เดือน ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว (ร้อยละ 10.3) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่นำเด็กเข้ามาใช้บริการมากกว่า 3 ปี

มีผู้ปกครองเด็กเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กเลย นอกนั้น (ร้อยละ 87.6) ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง (ร้อยละ 47.4) การจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ร้อยละ 48.5) การร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 22.7) มีส่วนร่วมในการปรับปรุง/ซ่อมแซมวัสดุหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 19.6) และเข้าร่วมงานเทศกาลต่างๆ ที่สถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 15.5) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ ใน สถานเลี้ยงดูเด็ก

กิจกรรม หรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	ความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ				
	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง	ไม่ตอบ	รวม
กำหนดเวลารับเด็ก	88 7	8 2	2 1	1 0	100 0 (97)
กำหนดเวลาส่งเด็ก	89 7	6 2	3 1	1 1	100 0 (97)
อาหารกลางวัน	83 5	9 3	1 0	6 2	100 0 (97)
อาหารว่าง	78 4	11 3	3 1	7 2	100 0 (97)
ห้องเรียน	71 1	3 4	14 4	1 1	100 0 (97)
ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก	83 5	11 3	4 1	1 1	100 0 (97)
อุปกรณ์การเรียน	66 0	16 5	13 4	4 1	100 0 (97)
อุปกรณ์การสอน	68 0	13 4	13 4	5 2	100 0 (97)
บริการด้านสุขภาพ	74 2	15 5	5 2	5 2	100 0 (97)
ความเอาใจใส่	83 5	12 4	4 1	0 0	100 0 (97)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ หลังจากเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเริ่มจาก พัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่งเห็นว่าบุตรหลานของตนมีการเคลื่อนไหวคล่องแคล่วว่องไวขึ้น (ร้อยละ 42 2) มีร่างกายแข็งแรงขึ้น (ร้อยละ 41 2) และมีน้ำหนัก/ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย (ร้อยละ 28 8) หลังจากได้รับการดูแลจากสถานเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนั้นพัฒนาการทางร่างกายของเด็กโดยทั่วไปนับว่าดีขึ้น เหมาะสมตามวัย กล้ามเนื้อแข็งแรง การทรงตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามมีผู้ปกครองประมาณร้อยละ 8 2 เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ เช่น เป็นหวัด/ไม่สบายบ่อย กล้ามเนื้อบางส่วนยังทำงานไม่ค่อยดี เด็กอ้วน/มีน้ำหนักมากเกินไป หรือ เด็กยังตัวเล็กกว่าเด็กคนอื่นๆ ในวัยเดียวกัน

สำหรับพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่า บุตรหลานของตนมีความร่าเริงเบิกบานดี (ร้อยละ 47 4) ยิ้มแย้มแจ่มใส (ร้อยละ 25 8) มีความสุข อารมณ์ดี พูดเก่ง และกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่น ร้องเพลง และ เดิน (ร้อยละ 22 7, 19 6, 11 3 และ 11 3 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีจิตใจอ่อนโยน และใจเย็นมากขึ้น แต่ยังมีผู้ปกครองส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 21 6) เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ อารมณ์แปรปรวนง่าย เช่น แสดงกิริยาก้าวร้าว พูดจาไม่ไพเราะเหมาะสม ซึมเศร้า โกรธง่าย ใจร้อน หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจตนเอง และงอแง เด็กบางคนยังขี้อาย ขี้ใจน้อย ต้องการเรียกร้องให้คนเอาใจใส่

ผู้ปกครองร้อยละ 103 เห็นว่าบุตรหลานของตนเอง ยังมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมรอบตัว ทั้งเด็กที่ชอบแกล้งเพื่อน/พี่น้องหรือเด็กที่ถูกเพื่อนแกล้งอยู่เสมอ คือ/ชน และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน แต่ผู้ปกครองมากกว่าครึ่งยังเห็นว่าสถานรับเลี้ยงเด็กช่วยสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองมากขึ้น (ร้อยละ 56.7) มีสัมมาคารวะ มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และปรับตัวเข้ากับเพื่อน/สังคมรอบตัวได้ดีขึ้น (ร้อยละ 24.7, 23.7, 21.6 และ 13.4 ตามลำดับ) ตลอดจนมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก เชื่อฟังคำสั่งสอน และมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมดเห็นว่ารสนิยมของบุตรหลานของตนมีสติปัญญาพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 37.1) ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม (ร้อยละ 14.4) ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ไว (ร้อยละ 12.1) เข้าใจและสามารถสื่อสารกับ ผู้อื่นได้ดีขึ้น (ร้อยละ 8.2) นอกจากนั้นยังเป็นคนมีเหตุผล ช่างสังเกต สนใจในสิ่งแปลกใหม่ และมีสมาธิมากขึ้นอีกด้วย (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นผู้ปกครองจำแนกตามพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็ก

พัฒนาการด้านต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาการด้านร่างกาย		
เคลื่อนไหวแคล่วคล่องว่องไว	41	41.2
ร่างกายแข็งแรง	40	40.2
นอน/ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย	28	29.4
มีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ	8	7.8
ไม่ตอบ	5	4.9
พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ		
ร่าเริงเบิกบาน	46	47.4
ยิ้มแย้มแจ่มใส	25	25.8
มีความสุข	22	22.7
อารมณ์ดี	19	19.6
พุดเก่ง	11	11.3
กล้าแสดงออก	11	11.3
มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ	21	21.6
ไม่ตอบ	6	6.2

พัฒนาการด้านต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาการด้านสังคม		
รู้จักช่วยเหลือตนเอง	55	56.7
มีสัมมาคารวะ	24	24.7
มีระเบียบวินัย	23	23.7
รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น	21	21.6
ปรับตัวเข้ากับเพื่อน/สังคมได้	13	13.4
ยังมีปัญหาในการปรับตัว	10	10.3
ไม่ตอบ	5	5.2
พัฒนาการด้านสติปัญญา		
มีความคิดสร้างสรรค์	37	38.1
พูดจาไพเราะ	36	37.1
ใช้ภาษาเหมาะสม	14	14.4
ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้ไว	12	12.4
เข้าใจและสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้น	8	8.2
ไม่ตอบ	7	7.2

ผู้ปกครองเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 87.6) เห็นว่าผู้ดูแลเด็กดูแลเอาใจใส่บุตรหลานของตนเองดี โดยพยายามให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรม รักเด็ก เข้าใจเด็ก ไม่บังคับ ขู่เข็ญ เป็นกันเองกับเด็ก ฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ดูแลเรื่องความปลอดภัย สุขภาพอนามัย โภชนาการ คอยสังเกตความต้องการ และความผิดปกติของเด็ก ตลอดจนมีการรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบและให้คำแนะนำต่างๆ แก่ผู้ปกครองด้วย มีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 7.2 เท่านั้น ที่เห็นว่าผู้ดูแลเด็กยังให้ความเอาใจใส่เด็กไม่เพียงพอ หรือไม่ทั่วถึง

เด็กส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.6) มีความสุขเมื่อได้มาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก สนุกสนาน/ว่างแรมใจ และติดเพื่อน ติดครู มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 3.9) เท่านั้นที่ไม่ค่อยมีความสุข และไม่ยอมมาโรงเรียน และมีเพียงร้อยละ 3.0 เท่านั้น ที่แสดงอาการต่อต้านไม่ยอมมาโรงเรียนเลย แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36.0) ที่ไม่แสดงอาการต่อต้าน หรืออาจต่อต้านบ้างในช่วงแรกๆ ที่ยังไม่คุ้นเคยกับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 25.7) หรือต่อต้านบ้างไม่ต่อต้านบ้างแล้วแต่สถานการณ์ (ร้อยละ 31.9) (ดูตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเห็นต่อการดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก ปฏิริยา และการร้องให้ต่อต้านของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก

การดูแลเด็ก ปฏิริยาเด็ก และการต่อต้านของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก		
เอาใจใส่ดี	85	87.6
เอาใจใส่ไม่ทั่วถึง	7	7.2
ไม่ตอบ	5	5.1
ปฏิริยาของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก		
มีความสุข	53	54.6
สนุกสนาน/ร่าเริง	41	42.2
ติดเพื่อน	17	17.5
ติดครู	6	6.1
ไม่ค่อยมีความสุข/ไม่ยอมมาโรงเรียน	8	8.2
ไม่ตอบ	8	8.2
การร้องให้ต่อต้านของเด็กเมื่อมาสถานเลี้ยงเด็ก		
ต่อต้าน	3	3.0
ไม่ต่อต้านเลย	35	36.0
ต่อต้านในช่วงแรกๆ	25	25.7
ไม่แน่นอน/ตามแต่สถานการณ์	31	31.9
ไม่ตอบ	6	6.1

ความคาดหวังในการพาเด็กมาใช้สถานเลี้ยงเด็กอันดับแรกคือสถานที่ต้องสะอาด และเด็กต้องได้รับอาหารเพียงพอกับความต้องการของร่างกายและได้รับคุณค่าทางอาหารครบถ้วน (ร้อยละ 55.7) รองลงมาคือ เด็กต้องมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก ต้องได้รับการปลูกฝังมารยาทที่ดีงาม และมีครู/ผู้ดูแลเด็กที่ใจดีมีเมตตาต่อเด็กด้วย (ร้อยละ 52.6, 52.6 และ 49.5 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีผู้ปกครองเกือบครึ่ง (ร้อยละ 42.3) ที่อยากให้บุตรหลานของตนมีความสามารถทางวิชาการ มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ตลอดจนมีโอกาสได้ค้นหาความสามารถของตนเองตั้งแต่วัยเด็ก และในขณะที่เดียวกันก็คาดหวังว่าทางสถานเลี้ยงเด็กจะมีการติดต่อ

การประเมินคุณภาพบริการของสถานเลี้ยงเด็กโดยผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมที่ศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลจัดให้นั้นเหมาะสมแล้ว และการดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็กก็อยู่ในระดับดี ทำให้คะแนนคุณภาพสถานเลี้ยงเด็กค่อนข้างสูง และมีสถานเลี้ยง

ดูเด็กที่ได้คะแนนเกินค่าเฉลี่ยซึ่งถือว่ามีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10 แห่ง และอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย) จำนวน 9 แห่ง (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 คะแนนเฉลี่ยคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามความเห็นผู้ปกครอง

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย *
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	
1 ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร	27 3
2 โรงเรียนอนุบาลปรีณายก	29 4
3 โรงเรียนวัดคณิกามผล	26 8
4 โรงเรียน ต ข ด บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา (สตรีวิทยาอุปถัมภ์ 4)	25 0
5 โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ ร พ รามาธิบดี	25 8
6 ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	28 0
7 สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ	27 6
8 ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	26 3
9 ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	29 8
10 ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยโอน	27 8
11 โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่	28 5
12 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง	25 3
13 มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์	28 8
14 โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	26 8
15 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร	26 5
16 โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์	29 5
17 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้านโพธิ์ทองสถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ	25 2
18 ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง	27 6
19 ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	30 0

หมายเหตุ ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระดับดี (คะแนนเกินคะแนนเฉลี่ย 27 0) มี 10 แห่ง, ระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย 27 0) มี 9 แห่ง

ความคาดหวังในการพาเด็กมาใช้สถานเลี้ยงดูเด็กอันดับแรกคือ สถานที่ต้องสะอาด และเด็กต้องได้รับอาหารเพียงพอกับความต้องการของร่างกายและได้รับคุณค่าทางอาหารครบถ้วน (ร้อยละ 55.7) รองลงมาคือ เด็กต้องมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก ต้องได้รับการปลูกฝังมารยาทที่ดีงาม และมีครู/ผู้ดูแลเด็กที่ใจดีมีเมตตาต่อเด็กด้วย (ร้อยละ 52.6, 52.6 และ 49.5 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองเกือบครึ่ง (ร้อยละ 42.3) ที่อยากให้บุตรหลานของตนมีความสามารถทางวิชาการ มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ตลอดจนมีโอกาสได้ค้นหาความสามารถของตนเองตั้งแต่วัยเด็ก และในขณะที่เดียวกันก็คาดหวังว่าทางสถานเลี้ยงดูเด็กจะมีการติดต่อ

การประเมินคุณภาพบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กโดยผู้ปกครองส่วนใหญ่ เห็นว่ากิจกรรมที่ศูนย์เด็กฯหรือโรงเรียนอนุบาลจัดให้นั้นเหมาะสมแล้ว และการดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็กก็อยู่ในระดับดี ทำให้คะแนนคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กค่อนข้างสูง และมีสถานเลี้ยงดูเด็กที่ได้คะแนนเกินค่าเฉลี่ยซึ่งถือว่ามีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10 แห่ง และอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย) จำนวน 9 แห่ง (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 คะแนนเฉลี่ยคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามความเห็นผู้ปกครอง

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย *
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	
1 ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร	27.3
2 โรงเรียนอนุบาลปิ่นายก	29.4
3 โรงเรียนวัดคณิกาผล	26.8
4 โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา (สตรีวิทยาอุปถัมภ์ 4)	25.0
5 โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ ร.พ. รามาธิบดี	25.8
6 ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	28.0
7 สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพอากาศ	27.6
8 ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	26.3
9 ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	29.8
10 ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไอน	27.8
11 โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่	28.5
12 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง	25.3
13 มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์	28.8
14 โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	26.8
15 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร	26.5

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย *
16 โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์	29.5
17 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้านโพธิ์ทองสถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ	25.2
18 ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง	27.6
19 ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	30.0

หมายเหตุ: ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระดับดี (คะแนนเกินคะแนนเฉลี่ย 27.0) มี 10 แห่ง, ระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย 27.0) มี 9 แห่ง

(4) งบประมาณ

ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของแผ่นดิน เงินจากการบริจาคหรือเงินงบประมาณจากศูนย์และผู้ปกครอง ยกเว้นเงินจากการบริจาคจากผู้ปกครองของมูลนิธิธิดามวลเด็ก, มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย สำหรับปัญหางบประมาณที่พบคือ ไม่เพียงพอ ถูกตัดงบ และล่าช้า

จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย/หัว/ปีของโรงเรียนอนุบาลและสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก ของเอกชนต่ำกว่าของรัฐ เป็นเพราะสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐบางแห่งไม่ได้คำนึงถึงเงินเดือนข้าราชการที่สูงมาก และเป็นเงินที่รัฐจ่ายให้สถานศึกษานั้นๆ เป็นประจำ ในขณะที่ของเอกชนจำเป็นต้องคำนึงถึงเงินเดือนของครู/ผู้ดูแลเด็กว่าต้องไม่สูงมาก มิฉะนั้นจะอยู่ไม่ได้ จึงทำให้เห็นภาพว่าค่าใช้จ่าย/หัว/ปีของสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐสูงกว่าของเอกชนมากกว่า

3.1.2 กระบวนการ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย” (ศ.ดร.อุทุมพร จามรมาน และ รศ.ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ 2542) ซึ่งได้ศึกษาเจาะลึกโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐและเอกชน ทำให้ทราบกระบวนการของบริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ดังนี้

3.1.2.1 โรงเรียนรัฐบาลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับนักเรียนอนุบาล รับนักเรียนอายุ 4-6 ปี มีการเรียนการสอนเด็ก ดังนี้

การเรียนการสอนในห้อง ใช้ กิจกรรม 2 กลุ่ม คือ กิจกรรมในวงกลม (กลุ่มใหญ่) เน้นเรื่องที่เด็กสนใจ และกิจกรรมกลุ่มย่อย ให้เด็กเข้ากลุ่มของตนเอง

นอกจากนี้มีการเล่นตามมุม หลังจากที่ได้ทำงานกลุ่มย่อยเสร็จ เด็กจะเข้าไปเล่นของเล่นที่มุมต่างๆ ภายในห้อง โดยเด็กเลือกเล่นได้อย่างอิสระ ครูจะคอยดูแลให้เด็กเล่นอย่างปลอดภัยและการเล่นนอกห้องเรียนที่สนามหลังห้องเรียนในช่วงเวลาตามตารางที่โรงเรียนกำหนดไว้

โรงเรียนมักจัดบรรยากาศและพื้นที่ห้องเรียนเด็กเล็กให้สะดวกปลอดภัย เริ่มตั้งแต่ให้อยู่บริเวณชั้น 1 ของอาคารด้านหน้า ภายในห้องจะจัดพื้นที่ไว้เป็นมุมต่างๆ เพื่อให้เด็กได้เล่นและทำกิจกรรม เช่น มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหนังสือ เป็นต้น เด็กๆ จะสามารถเล่นของเล่นและใช้อุปกรณ์ต่างๆ ได้ภายในเวลาที่กำหนดหรือช่วงเวลาว่างอื่นๆ โดยเด็กสามารถเลือกเล่นและเก็บกันเอง ภายในห้องจะต้องเคลื่อนย้ายโต๊ะและจัดอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมแต่ละประเภท เช่น กิจกรรมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมกลุ่มย่อย การรับประทานอาหาร และการนอนโดยครูที่เลี้ยงและเด็กช่วยกันจัดในห้องเรียนทุกห้องจะมีห้องน้ำให้เด็กได้ใช้

การใช้สื่อจะมีหลากหลายเพื่อสนองกิจกรรมทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก และกิจกรรมตามมุม โดยมีทั้งสื่อตามธรรมชาติ สื่อที่ได้จากการจัดซื้อตามเงินงบประมาณ และสื่อที่จัดทำเพิ่มเติมภายในโรงเรียน

ในการวัดและประเมินผลจะประเมินตามข้อกำหนดของกรมวิชาการ ซึ่งในการวัดและประเมินผลใช้วิธีการในการสังเกต ดูจากผลงาน การพูดคุย

ปรัชญาของโรงเรียน คือ ให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี คนมีประโยชน์

3 1 2 2 โรงเรียนเอกชนในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รับนักเรียนวัย 2-6 ปี และจัดกลุ่มเด็กโดยการแบ่งตามระดับอายุ

ปรัชญาการศึกษา ให้อัจฉริยะ เรียนรู้โลกรอบตัว มีจริยธรรม นำความสามารถ สุขความสุข และมีเป้าหมายจัดการอนุบาลศึกษาให้ถูกทิศทาง มีความเหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และมีการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง

ภารกิจ/หน้าที่ของการศึกษามี 2 ประการ โดยถ่ายทอดความรู้วิชาการวิชาชีพเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงานและฝึกฝนพัฒนาเด็กให้พัฒนาตนสู่มนุษย์ที่สมบูรณ์ การจัดการศึกษาเริ่มต้นที่ตัวเด็ก พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สู่สภาพชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป ครอบคลุมกันทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

การจัดการศึกษาในรูปแบบเนื้อหาการเรียนรู้อยู่รายคอร์ส 6 คอร์ส ตลอดปีเริ่มตั้งแต่ คอร์สที่ 1 ให้อัจฉริยะ รู้จักตนเอง คอร์สที่ 2 เน้นเพื่อนที่รัก ผู้คนในครอบครัว

ชุมชนใกล้เคียง คอรัลที่ 3 วิถีชีวิตของเด็กไทย วัฒนธรรมไทยและโลก คอรัลที่ 4 อนุรักษ์ธรรมชาติกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คอรัลที่ 5 ให้อุทิศ รู้ทำ สร้างสรรค์ เทคโนโลยีและ คอรัลที่ 6 หนูทำได้ และนำเสนอความสามารถของตนเอง

โรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน เริ่มตั้งแต่ สภาพแวดล้อมเน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้ใกล้ชิดธรรมชาติ รู้จักนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ และตกแต่งห้องเรียน เน้นธรรมชาติ

สื่อการเรียนการสอนแบ่งออกเป็นหมวด (สื่อ 1 อย่าง มีความสำคัญเทียบเท่า ครู 1 คน) เริ่มตั้งแต่หนังสือ/ห้องสมุด/ศูนย์ความรู้ นิทานในห้องเรียน หนังสือที่ครูใช้กับเด็ก แบบฝึกหัด หนังสือที่ครูจะใช้หาความรู้พัฒนาตนเองด้านวิชาการ วัสดุทัศนูปกรณ์ เทป วีดิโอ เกมการศึกษา เด็กเล่นได้เอง

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานจากโรงเรียน 19 แห่ง สรุปได้ว่า

(1) โรงเรียนอนุบาลทั้งของรัฐและเอกชน มีการรอบการดำเนินงานที่เป็นระบบ ส่วนของสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กยังไม่เป็นระบบเท่า ส่วนใหญ่มุ่งที่การแบ่งเบาภาระผู้ปกครองมากกว่าการพัฒนาเด็กในทุกด้าน

(2) โรงเรียนอนุบาลและสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐ ต่างอิงระบบราชการที่มีกรอบแนวทางดำเนินงานเหมือนกันทั่วประเทศ จึงทำให้เกิดระบบ กลไก และประสิทธิผลไปในแนวทางเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะประสิทธิภาพ พบว่า โรงเรียนอนุบาลของเอกชนมีค่าใช้จ่าย/หัว/ปีของเด็กสูงกว่าของรัฐ ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กมีค่าต่ำกว่าเมื่อนำมาเฉลี่ยโดยคำนวณประสิทธิผลร่วมกับค่าใช้จ่าย จึงทำให้เห็นภาพว่า ใน 100 บาท จะเป็นค่าประสิทธิภาพร้อยละเท่าไร

(3) กลุ่มโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐทุกแห่งมีระบบงานชัดเจน มีสายบังคับการและกลไกดำเนินงานชัดเจน ในขณะที่กลุ่มโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของเอกชนมีเจ้าของกิจการที่มีความชัดเจนว่าต้องการอะไร งานจึงดำเนินไปอย่างได้ผลเช่นกัน แม้ว่าระบบจะไม่ชัดเจน แต่กลไกชัดเจน จึงก่อให้เกิดประสิทธิผล

(4) ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐ มาจากส่วนกลางโดยอิงหลักสูตรจากส่วนกลาง จึงเกิดความชัดเจนว่าจะต้องพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ส่วนของเอกชนแม้ว่าจะอิงหลักสูตรจากส่วนกลาง แต่ก็ต้องอิงความคิดเห็นจากผู้ปกครองด้วยจึงทำให้วัตถุประสงค์แตกต่างจากของรัฐ

(5) โรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐมีระบบการคัดเลือกบุคลากร และมีกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เช่น มีการส่งไปอบรมส่วนของเอกชนมิได้มีระบบคัดเลือกดังกล่าว

อย่างชัดเจน อีกทั้งการจ้างครู/ผู้ดูแลเด็กในราคาที่เหมาะสม ย่อมทำไม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาเรื่องเงิน จึงทำให้ได้บุคลากรที่อาจด้อยคุณภาพ

(6) กลไกในการตัดสินใจในระบบราชการมีลำดับขั้นสูงขึ้นซึ่งหมายถึง ความล่าช้าในการตัดสินใจ ส่วนของเอกชนมีขั้นตอนที่สั้น และทุกอย่างอยู่ที่เจ้าของโรงเรียน ซึ่งทำให้เกิดความคล่องตัวในการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือดำเนินงานปรับเปลี่ยนต่างๆ

(7) เมื่อพิจารณาแยกโรงเรียนของรัฐกับเอกชนออกจากสถานเลี้ยงเด็ก/ศูนย์เด็กของรัฐกับเอกชนในเรื่องของระบบการบริหารงาน จะเห็นว่า โครงสร้างของการบริหารงานโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงินโดยตรงจากรัฐบาลภายใต้ความดูแลของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ สำนักการศึกษาของกรุงเทพมหานครและส่วนท้องถิ่น จะมีโครงสร้างที่ชัดเจน โดยในระดับโรงเรียนมี ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้บริหารสูงสุดในโรงเรียน ควบคุมดูแลการบริหารงานภายในโรงเรียน โดยอาจมีรองหรือผู้ช่วยในระดับต่างๆ ตามความจำเป็นของงานที่จะต้องดำเนินการตามขนาดของโรงเรียน ความรับผิดชอบ ขอบข่ายของงานในหน้าที่จะมีการกำหนดแบ่งงาน การบริหารงานจะเป็นที่เข้าใจได้ง่ายสำหรับบุคคลโดยทั่วไป การดำเนินงาน การสั่งการ การติดตาม ประเมินผล สามารถทำได้ตามสายการบังคับบัญชา มีกฎ ระเบียบที่ต้องเคารพและปฏิบัติตาม ดังนั้น ระบบการบริหารงานของหน่วยงานโรงเรียนของรัฐจึงควรเป็นระบบที่ดี

ในเรื่องของปรัชญาและแนวคิดที่มุ่งพัฒนาเด็ก โรงเรียนของรัฐจะมีนโยบายทางการศึกษาให้แต่ละโรงเรียนนำไปปฏิบัติ มีปรัชญากลางที่ต้องการให้แต่ละโรงเรียนนำไปเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาในแต่ละโรงเรียนโดยปรัชญาเดียวกันที่มุ่งพัฒนาเด็ก แต่รายละเอียดบางส่วนเท่านั้นที่จะแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน หน่วยงานของรัฐมีระบบควบคุม ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินที่เป็นจักรกลของการดูแลในการดำเนินการทางการศึกษาเป็นไปตามนโยบายที่กำหนดอยู่แล้ว ในโรงเรียนที่มีตั้งแต่ระดับอนุบาลและประถมศึกษา โรงเรียนที่มีความชัดเจนในการจัดการศึกษาจะกำหนดปรัชญา/วัตถุประสงค์รวมและแยกออกมาเป็นแต่ละระดับ เนื่องจากจุดเน้นจะไม่เหมือนกัน เช่น บางโรงเรียน เช่น โรงเรียนอนุบาลลพบุรี จะมีปรัชญาและวัตถุประสงค์รวม คือ “เพียบพร้อมคุณธรรม เลิศล้ำวิชาการ”

ในส่วนในระดับอนุบาล จะมีวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ คือ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานและเพื่อเตรียมความพร้อมในทุกด้านของเด็ก รวมทั้งมุ่งพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล

(8) ผู้บริหารของโรงเรียนของรัฐทำงานตามสายงาน โรงเรียนที่อยู่ในโรงเรียนรวมกันหลายระดับชั้น ผู้บริหารระดับสูงสุดและรองลงมาของแต่ละโรงเรียน ต้องแบ่งเวลาในการดู

แลการดำเนินงานหลายระดับชั้น ถ้ามีเพียงระดับเดียวจะดูแลได้ดี เวลาไม่เพียงพอและใกล้ชิดกับเด็ก ครู ผู้ปกครองมากกว่า

โรงเรียนของรัฐจะมีตารางประชุมของหน่วยงานระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด ส่วนกลางที่มาแบ่งเวลาการดูแลภายในโรงเรียนไป ทั้งการประชุมผู้บริหาร รับนโยบายใหม่ ปรับพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นต่างๆ โรงเรียนมีหลายระดับชั้นก็จะทำให้เสียเวลาไปมาก

เมื่อเวลาน้อยการดูแลใกล้ชิดน้อย การจะมีโอกาสเห็นการจัดการเรียน การสอน การจัดกิจกรรมก็จะมีน้อย ทำให้การส่งเสริมสนับสนุนต่างๆ ใช้เวลานานในการทำ ความเข้าใจ

(9) การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมมีหลักสูตร/แนวการจัดประสบการณ์ จากกรม/กองที่สังกัดมาให้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการติดตามการทำงาน ให้โอกาสท้องถิ่นดำเนินการให้เหมาะกับท้องถิ่นได้ การวัดและประเมินผล สมุดรายงานผลมีข้อ กำหนดไว้ให้ปฏิบัติ มีการจัดทำสื่อเองหรือจัดสรรมาให้จากหน่วยงานต้นสังกัดตามความเหมาะสม

(10) การบริหารงานของโรงเรียนเอกชน

ตารางการเข้าร่วมประชุมภายใน-ภายนอกจะมีน้อยกว่าโรงเรียนของ รัฐบาล เพราะจะเข้าไปเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องด้านนโยบายสำหรับโรงเรียนเอกชน และความ เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาโดยรวม และระดับชั้นไม่ต้องเข้าวงจรระบบของข้าราชการทำให้มีเวลาที่จะบริหารงาน ดูแลให้ความช่วยเหลือหรือบุคลากรระดับต่างๆ ได้ทั่วถึง เข้าใจความเป็นมา ให้การ สนับสนุนส่งเสริมได้ตรงประเด็น

การให้การสนับสนุนด้านการเงินทำได้คล่องตัวจากการตัดสินใจภายใน โรงเรียนเอง เพราะการขออนุญาตเรื่องทุกอย่างจะจบที่โรงเรียน

บุคลากร พิจารณารับได้ตามความต้องการของโรงเรียนคัดเลือกได้ตาม ข้อตกลงภายในโรงเรียน การว่าจ้าง การพัฒนา น่าจะทำได้ดีกว่าถ้ามีเงินสนับสนุนของโรงเรียน เพียงพอ วางตัวบุคคลทำงานได้ตรงกับงาน

โรงเรียนเอกชนการบริหารงานดี สวัสดิการดี ครูจะอยู่อย่างเต็มใจ จะ ทำงานได้ดี อุทิศเวลาให้กับงานได้ดี

โรงเรียนเอกชนให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นเองหรือจากหน่วยรัฐบาลหน่วยใดก็ได้ มาเป็นแนวทางและทางโรงเรียนปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการพัฒนา เด็กได้เอง และมีโอกาสเลือกสื่อ วิธีการวัดและประเมินผล กิจกรรมเสริมต่างๆ ได้

โรงเรียนเอกชนจัดทำสื่อเอง โดยมีหน่วยงานผลิตสื่อหรือจัดซื้อ โดยระดับ โรงเรียนเลือกเองตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียน/การศึกษา

(5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้บริหารศูนย์เด็กมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองเด็ก ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก ตลอดจนการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์เด็กกับชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชน เพราะความร่วมมือจากชุมชนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลหลายแห่ง โดยเฉพาะศูนย์เด็กในชนบท (ซึ่งนอกจากความร่วมมือในเรื่องการส่งบุตรหลานให้เข้ามาอยู่ในความดูแลของศูนย์เด็กแล้ว ชุมชนหลายแห่งยังสามารถให้ความช่วยเหลือศูนย์เด็กได้เป็นอย่างดีทั้งในด้านรายได้ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนต่างๆ ซึ่งได้รับการบริจาคจากผู้ปกครองเด็ก และคนในชุมชน ตลอดจนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น ช่วยซ่อมแซมศูนย์เด็ก ช่วยเลี้ยงดูเด็กในศูนย์ และ ช่วยทำอาหารเลี้ยงเด็กในศูนย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารในการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือไปยังชุมชนและขยายวงกว้างออกไปสู่คนนอกชุมชน แต่ก็มีศูนย์เด็กบางแห่งที่ผู้บริหารหันไปให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนมากเกินไป เช่น นักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยให้ความสำคัญในด้านความสัมพันธ์กับคนชุมชนน้อยเกินไป ทำให้เกิดปัญหาในการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนในบางเรื่อง

เป็นที่น่าสังเกตว่าศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพฯ หลายแห่ง โดยเฉพาะศูนย์เด็กที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการหรือเป็นสวัสดิการแก่บุคลากรในหน่วยงานในการช่วยดูแลบุตรหลานในช่วงเวลาทำงาน เช่น ในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย หรือ บริษัท เอกชนบางแห่ง นอกเหนือจากความร่วมมือจากผู้ปกครองของเด็กแล้ว ยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์เด็กกับชุมชนอยู่มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการใช้ชีวิตซึ่งแตกต่างกับในชนบทที่มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชนมากกว่า หรือแหล่งที่มาของรายได้หลักที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์เด็กในชนบทรายได้สำคัญส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคซึ่งได้รับจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก แต่ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพฯ รายได้หลักมาจากเงินงบประมาณและค่าบริการที่เรียกเก็บจากผู้ปกครอง

(6) การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการของศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลที่เป็นกรณีศึกษา

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการจากกรณีศึกษา 19 แห่ง สามารถนำข้อมูลที่ได้มา สร้างเป็นเกณฑ์คุณภาพ 6 เกณฑ์ และ ตัวชี้วัด 18 ตัว (ดูตารางที่ 11) และเมื่อให้คะแนนรายแห่ง แล้วนำมาจัดระดับคุณภาพของบริหารจัดการ (ดูตารางที่ 12) พบว่า มีศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่อยู่ในระดับดี (คะแนน 15-18 คะแนน) มี 10 แห่ง (ครึ่งหนึ่งของกรณีศึกษาทั้งหมด) ระดับปานกลาง 5 แห่ง ส่วนอีก 3 แห่งยังต้องปรับปรุง โดยการบริหารศูนย์เด็กหรือ

โรงเรียนอนุบาลที่ผู้บริหารหลายแห่งทำได้ในระดับดี คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง (12 แห่ง) ทักษะคิดต่อการเรียนการสอนหรือการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย (11 แห่ง) การบริหารงานบุคคล (9 แห่ง) การบริหารการเงิน (8 แห่ง) ทักษะคิดต่อเกณฑ์คุณภาพ (8 แห่ง) และ ปรัชญา/แนวคิด (7 แห่ง) ตามลำดับ แต่การบริหารจัดการที่ศูนย์เด็กหลายแห่งจำเป็นต้องปรับปรุง ได้แก่ การบริหารจัดการด้านการเงิน (4 แห่ง) โดยเฉพาะการจัดระบบการเงินที่รัดกุมและการตรวจสอบ และทักษะคิดต่อการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย (4 แห่ง)

ตารางที่ 11 เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการของศูนย์เด็กที่เป็นกรณีศึกษา

เกณฑ์คุณภาพ	ตัวชี้วัด
1 ปรัชญาแนวคิดธรรมเนียม	1 มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียมที่เป็นแนวทางในการจัดศูนย์เด็ก 2 มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียม ที่มุ่งไปที่ตัวเด็ก 3 มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียม ที่ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายที่ตัวเด็ก
2 การบริหารงานบุคคล	4 มีเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรอย่างเหมาะสม 5 มีการฝึกอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ 6 มีการจัดสวัสดิการ/การเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร
3 การบริหารการเงิน	7 มีการจัดระบบการเงินที่รัดกุม 8 มีการตรวจสอบภายใน/ภายนอก 9 มีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ(รัฐ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงาน)
4 ทักษะคิดของผู้บริหารต่อการเรียนการสอน	10 ผู้บริหารเข้าใจแนวการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น แนวการพัฒนาเด็กในทุกๆ ด้าน (Wholistic) แนวการจัดการเรียนการสอนโดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง (child Center) แนวการจัดการเรียนการสอนแบบธรรมชาติ และแนวการเรียนรู้โดยการใช้ภาษา (Whole language) เป็นต้น 11 ผู้บริหารนำแนวการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมาแนะนำหรือประยุกต์ใช้กับศูนย์เด็กแห่งนั้น
5 ทักษะคิดของผู้บริหารต่อเกณฑ์คุณภาพ	12 ผู้บริหารให้อิสระแก่ครูในการจัดการเรียนการสอนให้เด็ก 13 ผู้บริหารเห็นด้วยต่อการมีเกณฑ์คุณภาพของศูนย์เด็ก 14 ผู้บริหารระบุถึงเกณฑ์คุณภาพของศูนย์เด็กแห่งนั้น

เกณฑ์คุณภาพ	ตัวชี้วัด
6 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง	15 ผู้บริหารมีข้อเสนอแนะสำหรับเกณฑ์คุณภาพขั้นต่ำที่ทันสมัย
	16 ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับครู
	17 ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง
	18 ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก

3 1 3 ผลผลิต

(1) ระดับความสำเร็จในการดำเนินงาน

ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงมากกว่าร้อยละ 80 ยกเว้นการจัดทำแผนโครงการระยะสั้น/ระยะยาว/ประจำปีของกองทัพบกและกองทัพอากาศ การจัดตั้งศูนย์โดยให้เงินงบประมาณการดำเนินงานภายในศูนย์เด็กเล็กของกองทัพบกและกองบริการชุมชน ที่ระดับความสำเร็จร้อยละ 70 อีกทั้งในด้านการสนับสนุนงบประมาณและให้การอบรมที่เลี้ยงเด็กของกรมการศาสนา ที่มีระดับความสำเร็จร้อยละ 60 ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ งบประมาณสนับสนุน และคุณภาพของบุคลากร (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ระดับความสำเร็จในการดำเนินงานและปัญหา

ลักษณะการดำเนินการ	ระดับ ความสำเร็จ	ปัญหา
1 จัดทำเป็นแผนโครงการ ระยะสั้น-ยาว/แผนประจำปี กองทัพบก กองสังคมสงเคราะห์ (กทม) กองทัพอากาศ กรมการพัฒนาชุมชน	70% 80% 70% 80%	- ภาวะเศรษฐกิจ,ต้องปิดศูนย์ ผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กต่อพื้นที่เดิน ทางลำบาก งบประมาณน้อย
2 แบ่งออกเป็นฝ่ายๆให้คำ ● ปรีกษาและช่วยเหลือตามกรณี ● มูลนิธิมิตรมวลเด็ก ● มูลนิธิสงเคราะห์เด็ก	90% 100%	ความไม่สมบูรณ์ของเด็ก ทำให้หาผู้อุปการะยาก

ตารางที่ 12 (ต่อ) ระดับความสำเร็จในการดำเนินงานและปัญหา

ลักษณะการดำเนินการ	ระดับ ความสำเร็จ	ปัญหา
● สภาเกษตรกรไทย		
3 สนับสนุนงบประมาณและให้การอบรมพี่เลี้ยงเด็ก		
● กรมการศาสนา	60%	งบประมาณน้อย
● กองส่งเสริมชาวเขา	80%	งบประมาณไม่เพียงพอ
4 ตั้งคณะกรรมการ วางแผน		
● ดำเนินงาน/ดำเนินการ	เปิดครบ	
● ติดตามนิเทศ	100%	
4.1 สำนักการศึกษา	คุณภาพ	ความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน
	30%	ศักยภาพของครูลดลง
4.2 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	100%	-
4.3 สำนักพัฒนาชุมชน (กทม)	80%	ผู้ปกครองไม่เข้าใจนโยบายของศูนย์เด็กเล็ก
5 จัดตั้งศูนย์โดยให้เงินงบประมาณ		
● กองทัพบก	70%	การเลี้ยงดูไม่ต่อเนื่องเพราะครูพี่เลี้ยงลาออกบ่อย
● กองนิคมสร้างตนเอง	80%	-
● กองบริการชุมชน	70%	- งบประมาณหาครุไม่ได้
6 ตั้งโครงการจัดอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งศูนย์สาธิต ส่งเสริมใช้สมุดบันทึกสุขภาพ/พัฒนาการ		

ตารางที่ 12 (ต่อ) ระดับความสำเร็จในการดำเนินงานและปัญหา

ลักษณะการดำเนินการ	ระดับ ความสำเร็จ	ปัญหา
● กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ● สำนักอนามัย (กทม.) ● กรมอนามัย	100%	-
7 สร้างความสัมพันธ์และ ความเข้าใจระหว่างคนใน ชุมชนผู้ปกครองและ ระหว่างคนในชุมชน พัฒนา เด็กด้วยโอกาส กองบัญชา การตำรวจตระเวนชายแดน	90%	ต้องการบุคลากรปฏิบัติงาน จำนวนมาก
	100%	-
	80%	แต่ละท้องถิ่น ดูแล เลี้ยงดูเด็ก แตกต่างกันไปตามสภาพ

(2) การประเมินคุณภาพ การปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก กรณี

ศึกษา

จากการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์พูดคุยและสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติงานของครูในศูนย์เด็กหรือโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 20 แห่ง โดย 17 แห่งเป็นผู้ดูแลเด็กในสถานบริการเลี้ยงดูเด็กสำหรับเด็กปกติ อีก 3 แห่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว จึงไม่นำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มแรก โดยการให้คะแนนการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในแต่ละกิจกรรม 3 ระดับเช่นกัน (คือ ดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง) โดยประเมินการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กทั้งหมด 9 กิจกรรม ได้แก่ การจัดตารางกิจกรรม การเตรียมอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของเด็ก การดูแลโภชนาการ การดูแลห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม การช่วยงานบริหารทั่วไป การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีตัวชี้วัดคุณภาพ 3 ตัวชี้วัด พบว่า มีผู้ดูแลเด็กของศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10 แห่ง ระดับปานกลาง 4 แห่ง และยังต้องปรับปรุง 3 แห่ง โดยเฉพาะในด้านการประเมินการปฏิบัติงาน การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก นอกจากนี้ยังต้องปรับปรุงในด้านการจัดกิจกรรม การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน และการดูแลทำความสะอาดของห้องหรืออาคารสถานที่อีกด้วย

(3) คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

3 1) สภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบราชการจะจัดห้องเรียนชั้นอนุบาลแยกจากเด็กชั้นอื่นๆ แต่บางที่ก็อยู่อาคารเดียวกัน

3 2) การบริหารงานทั่วไป

ภาคเอกชนต้องขออนุมัติต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ มีการจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคล และทะเบียนรับ-จำหน่ายเด็ก

3 3) การจัดอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่ไม่อันตราย

การจัดอาคารสถานที่ ในด้านความเหมาะสมของที่ตั้ง พบว่าสถานเลี้ยงดูเด็กที่ศึกษาเกือบทุกแห่ง มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่เสี่ยงต่ออันตรายหรือมลภาวะ ยกเว้นศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง อยู่ในบริเวณชุมชนแออัดที่มีปัญหาการค้ายาเสพติด (ยาอี) แต่ก็มีคณะกรรมการชุมชนหมื่นเวียนมาดูแลความปลอดภัยให้กับเด็กวันละ 2 คน ส่วนอีกแห่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในย่านชุมชนกองขยะ ได้แก่ บ้านศรีนครินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมของกองขยะ แต่ก็ไม่ได้ถูกรบกวนจากกลิ่นเน่าเหม็น เนื่องจากอยู่ห่างจากกองขยะพอสมควร สำหรับสภาพอาคารของสถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ เป็นอาคารคอนกรีตที่มีชั้นเดียวถึงหลายชั้น อาคารสถานเลี้ยงดูเด็กที่สูงเกิน 2 ชั้น ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งอยู่ในระหว่างขอใช้เป็นการชั่วคราว ขณะที่กำลังสร้างอาคารถาวร ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนคร เป็นอาคาร 3 ชั้น โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (ชั้น 1) โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก (ชั้น 1-2) โรงเรียนวัดคณิกามล (ชั้น 2) มีสถานเลี้ยงดูเด็กเพียง 6 แห่งที่เป็นอาคารเฉพาะชั้นเดียว ได้แก่ โรงเรียนตชด บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยโธน ที่เป็นอาคาร 2 ชั้น ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ นอกจากนี้ยังมีสภาพอาคารที่มีลักษณะคล้ายบ้านอยู่อาศัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ (1 ชั้น) โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก (1 และ 2 ชั้น) บ้านศรีนครินทร์ (1 และ 2 ชั้น) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง (1 ชั้น 2 ระดับ) อีกทั้งมีอาคารลักษณะแบบศาลาเป็นห้องโถงโล่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพทอง ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง (ชั่วคราว) แต่เมื่อสำรวจดูพื้นที่ใช้สอย พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการจัดพื้นที่ในอาคารให้เด็กทำกิจกรรมและเล่นอนบริเวณเดียวกัน แต่มีการทำความสะอาดและดูแลความปลอดภัยอย่างดีบริเวณรับประทานอาหาร บริเวณเตรียมอาหาร บริเวณทำความสะอาดแยกเป็นสัดส่วนจากห้องรับประทานอาหาร ห้องส้วม และห้องพักเด็กป่วย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนที่ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีการจัดแบ่งพื้นที่และบริเวณที่เป็นสัดส่วนดี มีห้อง

เด็กเล่นโดยเฉพาะ เนื่องจากไม่มีสนามเด็กเล่นที่ติดพื้นดิน นอกจากนี้สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพอากาศ และสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ก็มีการจัดพื้นที่ใช้สอยคล้ายคลึงกัน แม้จะมีขนาดใหญ่เล็กต่างกัน แต่การจัดห้องดูแลเด็กวัยทารกจะแยกต่างหากจากเด็กวัยเตาะแตะ และมีการดูแลสุขภาพอนามัยมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งจัดให้มีโถ้วมขนาดสำหรับเด็กนั่งได้ ในการฝึกสุขนิสัยในการขับถ่ายให้เด็กด้วย ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพอากาศ และศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับบ้านไผ่ภายในอาคาร มีสถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งที่มีบันไดค่อนข้างมากและไม่มีราวที่มีขนาดพอเหมาะให้เด็กจับได้สะดวก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล สำหรับการตกแต่งสภาพแวดล้อมภายในอาคาร พบว่า มีการติดแผ่นภาพตัวอักษร/ตัวเลขวันในสัปดาห์/ชื่อเดือน ตามผนังห้องมีการประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้ทำเป็นกล่องเก็บผลงานเด็ก ทำเป็นโมบายประดับห้อง ทำเป็นสื่อการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งมีการจัดห้องในลักษณะของมุมประสบการณ์สำหรับเด็ก ซึ่งจะพบในสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ อันประกอบด้วยมุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมดนตรี มุมไม้บล็อก มุมบ้าน และอื่นๆ บางแห่งอาจเรียกเป็นศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งการจัดมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ในช่วงกิจกรรมเสรีให้เด็กเลือกตามความสนใจ สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งจัดได้หลากหลายพอเหมาะกับพื้นที่ในห้องเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก ศูนย์เด็กของโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนบรรจจรัตน์ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร โรงเรียนวัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม แต่มีบางแห่งที่มีศูนย์การเรียนรู้หลายศูนย์ แต่พื้นที่ห้องจำกัด ได้แก่ ศูนย์เด็กของโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ และบางแห่งไม่มีเลย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กนครศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง ในด้านความเหมาะสมของอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ ภายในห้องต่างๆ มีแสงสว่างพอเพียงจากแสงที่ส่องเข้ามาตามช่องประตูหน้าต่าง และแสงไฟฟ้าสม่ำเสมอทั่วห้อง มีการถ่ายเทอากาศสะดวก ผ่านทางช่องระบายอากาศทางประตูหน้าต่าง บางแห่งมีพัดลมเพดานและติดเครื่องปรับอากาศ สภาพพื้นภายในอาคารสถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ปูด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น และไม่ขึ้นทำความสะอาดได้ง่าย เช่น กระเบื้องยาง เสื่อน้ำมัน ไม้ปาเก้ กระเบื้อง และไม้ หลายแห่งที่พื้นปูกระเบื้องยางและเสื่อน้ำมัน ส่วนการจัดการภายนอกอาคาร พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กทุกแห่งมีการกันรั้วเป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และมีทางเข้า-ออกไม่น้อยกว่าทางเดียว สภาพแวดล้อมนอกอาคารบางแห่งมีระเบียบทางเดินหน้าห้องเรียนกว้างประมาณ 1.50-2.50 เมตร หลายแห่งใช้เป็นบริเวณรับประทานอาหารของเด็กเฉพาะเวลาอาหารว่างและอาหารเที่ยง มีการจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้สำหรับเด็ก และเลื่อนเก็บหลังใช้งาน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ ส่วนพื้นที่

สนามเด็กเล่นหรือที่เล่นกลางแจ้ง มีสถานเลี้ยงดูเด็กเพียงไม่กี่แห่งที่มีบริเวณเฉพาะให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง และมีเครื่องเล่นสนามที่ทันสมัยเหมาะกับวัยของเด็ก ได้แก่ โรงเรียนบรจรัตน์ โรงเรียนสาริตสถานบ้านราชวิถีเชียงใหม่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ มีสนามหญ้าบริเวณกว้างขวาง ประมาณ 15 X 15 ตารางเมตร และมีเครื่องเล่นสนามหลากหลาย เช่น ชิงช้าโยก เครื่องปั่นปายโค้ง ขบวนรถไฟ ม้าหมุนอุโมงค์ลอด บ้านไม้ ไม้สั่น กระบะทราย เป็นต้นหลายแห่งมีสนาม และมีเครื่องเล่นทำด้วยวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ โดยมีการปลูกต้นไม้ร่มรื่น มีเนินดินให้เด็กปีนขึ้น-ลง ชิงช้าเชือก หมุดไม้สูง-ต่ำ เครื่องปั่นปายทำด้วยไม้/บ้านไม้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร

การจัดทรวัดอุปกรณ จากการสังเกตในห้องดูแลเด็กหรือห้องเรียนที่ใช้เป็นห้องกิจกรรมเด็ก พบว่า มีตู้หรือชั้นวางของรอบห้องทั้งในลักษณะของตู้ปิดติดผนังห้อง ตู้กระจก ชั้นวางของเล่น ตู้เตี้ยมีลิ้นชักเก็บผลงานเด็ก และช่องเก็บของใช้เด็ก สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่ง จะมีช่องเก็บของใช้ส่วนตัวของเด็กแต่ละคน และมีสัญลักษณ์ติดเป็นรูปต่างๆ แทนชื่อเด็ก ส่วนใหญ่จะจัดวางชนิดผนังห้องเป็นแนวยาว ส่วนบนใช้เป็นที่ยางสิ่งของต่างๆ ได้ มีหลายแห่งที่มีการจัดวางตู้และชั้นวางสิ่งของขนาดพอเหมาะกับเด็ก และจัดวางได้พอเหมาะกับพื้นที่ห้อง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนวัดคณิกามผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแค อุนสรณ์ โรงเรียนสาริตสถานบ้านราชวิถีเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม โรงเรียนบรจรัตน์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโอน นอกจากนี้มีหลายแห่งที่ไม่มีชั้นวางของหรือตู้ในห้องเลย ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง แต่บางแห่งก็ประยุกต์ใช้พื้นที่ว่างทำเป็นชั้นหึ่ง สำหรับวางผลงานเด็กด้วย นอกจากชั้นวางของที่มีจำกัด ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ ในด้าน
การจัดโต๊ะ เก้าอี้สำหรับเด็กในห้องเรียน/ห้องกิจกรรม พบว่า มีสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุ 3-6 ปีเพียงไม่กี่แห่งที่จัดโต๊ะ-เก้าอี้ สำหรับทำกิจกรรมให้กับเด็กที่มีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็กและมีความปลอดภัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก เป็นโต๊ะ-เก้าอี้หวาย-เก้าอี้ไม้ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอุนสรณ์ เป็นโต๊ะ-เก้าอี้ไม้ โรงเรียนบรจรัตน์ โรงเรียนวัดคณิกามผล ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม หลายแห่งที่ใช้โต๊ะ-เก้าอี้พลาสติก ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ โรงเรียนอนุบาลปริณายก ศูนย์พัฒนาเด็กนคร โรงเรียนสาริตสถานบ้านราชวิถีเชียงใหม่ และบางแห่งไม่มีโต๊ะ ไม่มีเก้าอี้ในห้องเรียน โดยให้เด็กนั่งกับพื้น ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ (มีเฉพาะห้องกิจกรรมเสรี) ซึ่งบางแห่งมีเป็นโต๊ะ-เก้าอี้ยาว สำหรับนั่งรับประทานอาหาร ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโอน ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง แต่บางแห่ง

ไม่มีโต๊ะ-เก้าอี้เลย ได้แก่ โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ส่วนใหญ่จะยังไม่ได้จัดให้มีโต๊ะ-เก้าอี้ในห้อง นอกจากเตียงหรือเปลเด็กสำหรับเด็กทารก และเด็กวัยเตาะแตะ ให้นั่งกับพื้นหรือปู/เบาะ/ยาง เพื่อยืน เดินไปมาได้สะดวก ไม่มีเครื่องกีดขวาง ได้แก่ สถานเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับการจัดของเล่นและสื่อพัฒนาเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนและที่อยู่ในเขตเมืองจะมีของเล่นเด็กที่หลากหลาย และส่งเสริมพัฒนาการเด็กหลายด้านอย่างพอเพียง ให้เด็กได้เล่น โดยไม่จำเป็นต้องแย่งแย่งกัน ของเล่นสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี จะเป็นประเภทเครื่องเล่นสัมผัส ตุ๊กตาผ้า/ยาง แท่งบล็อกทำด้วยผ้า ยาง หรือพลาสติกหลากสี ลูกบอล กระดาษพลาสติกข้าวของเครื่องใช้ที่ไม่มีคม กลิ้งดนตรี กล้องรูปทรง ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ ส่วนของเล่นสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี จะมีหลากหลายชนิด เช่น หมุดไม้ตอก ที่ขึงน้ำหนัก ตัวต่อพลาสติก ของเล่นลากจูง ตุ๊กตา เครื่องดนตรี ของเล่นเลียนแบบของจริง เกมการศึกษา ภาพตัดต่อ บล็อกไม้ ของเล่นสอนเรื่องสี ขนาด รูปร่าง เครื่องเล่นสัมผัส เครื่องเล่นทราย/น้ำ หนังสือนิทาน เป็นต้น สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งมีของเล่นจำนวนมากจนเหลือเพื่อต้องเก็บใส่ตู้ไว้ ได้แก่ โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ ในขณะที่บางแห่งขาดแคลนของเล่นอย่างมาก ได้แก่ โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ หลายแห่งให้ความสนใจกับของเล่นที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และจัดให้เด็กได้เล่นตามความสนใจอย่างจริงจัง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนบรรจจรัตน สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งเน้นของเล่นที่เป็นวัสดุธรรมชาติหรือมาจากธรรมชาติ เช่น เมล็ดพืช/ผัก ลูกสน หิน ขอนไม้ตัด หลายขนาด ลูกบิดไม้ กระดาษสา ผ้าปานหลากสี ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ บางแห่งมีของเล่นน้อยมาก เพราะเน้นการทำสมุดแบบฝึกหัดทักษะ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กนคร สถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งมีตู้ของเล่นต่างๆ ไว้ด้วยกันและจัดระบบให้ผู้ปกครองยืมไปบ้านได้ ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ สำหรับเครื่องใช้ในการนอนของเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี บางแห่งใช้ผ้าปูที่นอนเบาะยาง/หนัง ให้เด็กนอนพร้อมหมอนที่มีปลอกหมอนถอดซักทุกวัน ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี หลายแห่งมีการจัดเครื่องนอนเด็กเฉพาะของแต่ละคนไว้ในช่องใส่ของใช้ประจำตัวของเด็ก ทำให้ไม่ปะปนกัน และเด็กหยิบผ้าปูรองเบาะ/เบาะพูก หรือผ้าวม หมอนของตนมาปูได้ทันที ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปริณายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียน

บรรจจรัตน์ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งใช้เบาะพองน้ำ มีการเขียนชื่อเด็กติดไว้ด้วย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก แต่หลายแห่งยังใช้เบาะหรือผ้ารองนอน แต่หมอนที่เตรียมไว้ให้เด็กป็นกัน ไม่มีการระบุชื่อหรือมีปลอกเปลี่ยน โดยเฉพาะปลอก ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านห้วยโธน ศูนย์พัฒนาเด็กกนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิฯ โรงเรียน วัดคณิกาผล ส่วนภาชนะที่ใช้ในการบริโภค พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้ภาชนะหลุมอลูมิเนียมใส่อาหารให้เด็กและช้อนอลูมิเนียมแบบช้อนกลางตักอาหาร ได้แก่ โรงเรียนปริณายก (ใช้ช้อน-ชอม) โรงเรียน วัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน บางแห่งใช้ภาชนะเมลามีน ได้แก่ สถานเลี้ยงดูเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์พัฒนาเด็กกนวนคร ศูนย์บริหารและ พัฒนาเด็กเล็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ บางแห่งใช้ภาชนะใส่อาหารเด็กทำด้วยสแตนเลส ได้แก่ โรงเรียน สาริตสถานบ้านราชกัญเชียงใหม่ โรงเรียนบรรจจรัตน์ นอกจากนี้บางแห่งใช้ภาชนะกระเบื้องเคลือบ (จาน/ ชาม/ ถ้วยน้ำ) ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัด ศิริพงษ์ ในเรื่องการทำ ความสะอาดเครื่องใช้ พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งให้เด็กนำของใช้ประจำตัว ได้แก่ แปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดตัว และเสื้อผ้าอีกชุดมาไว้ใช้ประจำวัน โดยมีการเตรียมยาสีฟันไว้ให้ บางแห่ง ไม่ได้ระบุให้เด็กนำมา ได้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กกนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง รวมทั้งไม่มีการดูแล ให้เด็กรักษาสุขภาพฟัน ในด้านอุปกรณ์ชั่งน้ำหนักวัดสวนสูง พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่ง มีเครื่องชั่งน้ำหนักและวัดสวนสูงอย่างน้อย 1 ชุด ยกเว้น ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพหนอง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขนำเครื่องชั่งมาชั่งให้เอง และศูนย์เด็กชุมชนบัวหลวงไม่มีเครื่องชั่งน้ำหนักและวัดสวนสูง

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก จากการสังเกตและสอบถาม

พบว่า ในด้านกิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งมีการชั่งน้ำหนัก/วัด สวนสูงของเด็กเป็นประจำเดือนละครั้ง โดยมีการจดบันทึกไว้ในสมุดรายงานสุขภาพเด็ก ได้แก่ โรงเรียน สาริตสถานบ้านราชกัญเชียงใหม่ โรงเรียนบรรจจรัตน์ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ สถานรับเลี้ยง และพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กระทมล้ม โรงเรียนอนุบาลปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล บางแห่งมีการติดตามเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็ก ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งมี การชั่งน้ำหนัก/วัดสวนสูงไม่แน่นอน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กกนวนคร บางแห่ง ก็มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาทำให้ ได้แก่ ศูนย์เด็กพัฒนาเด็กบ้านโพหนอง สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุต่ำกว่า 3 ปี มีการชั่งน้ำหนัก/วัดสวนสูง และบันทึกการเจ็บป่วยของเด็กค่อนข้างละเอียด ได้แก่ สถานเลี้ยงดูเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งมีการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมตามตาราง เริ่มตั้งแต่กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะในช่วงเช้า มีการออกกำลังกายบริหาร

พัฒนาการเล่นใหญ่-เล็ก กิจกรรมสร้างสรรค์ให้เด็กได้เล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม มีการเล่านิทาน ให้เด็กฟัง/ให้เด็กออกมาเล่าเรื่องให้เพื่อนฟัง กิจกรรมกลางแจ้งให้เด็กได้ออกไปวิ่งเล่นปีนป่าย/วิ่งไล่จับ/ เล่นน้ำ/เล่นทราย ซึ่งการจัดกิจกรรมมีหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง สถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็ก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปรีณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็ก ระบุ่มลัม สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ โรงเรียนบวรจรัตรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ เขียน อ่าน ให้เด็กทำแบบ ฝึกทักษะ และท่องจำ ไม่มีการเล่นอิสระ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กนคร แต่บางแห่งมีการเล่นตาม ศูนย์การเรียนรู้ หลังจากทำกิจกรรมที่ครูต้องการ ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคนอนุสรณ์ บางแห่ง ไม่ค่อยให้เด็กเล่นอิสระ ไม่มีกิจกรรมอะไรมากนัก อาจมีการเล่านิทานบ้าง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็ก ชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิ ในเรื่องโภชนาการและ สุขภาพอนามัย พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กมีการจัดอาหารให้เด็ก เป็นอาหารว่าง 1 มื้อ และอาหารเที่ยง 1 มื้อ ส่วนใหญ่อาหารว่างช่วงเช้าจะเป็นนมสด ช่วงบ่ายเป็นน้ำหวานกับขนมหรือผลไม้ อาหารเที่ยง มีลักษณะเป็นอาหารจานเดียว เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยวผัด หรือเป็นข้าวกับอาหาร 1 อย่าง เช่น แกงจืด ผักต้ม หรือเนื้อหมู/ไก่ทอด และมีของหวานหรือผลไม้ สถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดอาหารที่ให้คุณค่าอาหารครบ สารอาหาร 5 หมู่ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปรีณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพธิ์ทอง โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งยังจัดรายการอาหารไม่ครบสารอาหาร เช่น มาล่าต้ม ข้าวต้มหมู ได้แก่ ศูนย์เด็กนคร ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง โรงเรียนบวรจรัตรัตน์ สำหรับการ พักผ่อนนอนหลับ พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กทุกแห่งจัดเวลาให้เด็กได้นอนในช่วงบ่ายหลังรับประทานอาหารและล้างหน้าแปรงฟัน ประมาณ 2 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 12 00 น ถึงเวลา 14 00 น สำหรับ เด็กเล็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน และแต่งตัวก่อนให้นอนดูนมในที่จัดไว้ ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี หลังจากรับประทานอาหาร แปรงฟันเข้าห้องน้ำเรียบร้อย เด็กๆ จะนำเบาะนอน ของตนมาวางหรือบางแห่งจะมีการหมุนเวียนนำเบาะหรือเสื้อของโรงเรียนมาวางเรียงก่อนที่เด็กแต่ละ คนจะนำผ้าปูมารองนอนพร้อมหมอน ก่อนนอนจะมีการสวดมนต์ให้พระ ระลึกถึงผู้มีพระคุณด้วย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนบวรจรัตรัตน์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียน ตชด บ้านคลองมะลิ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม ศูนย์พัฒนา เด็กบ้านศรีนครินทร์ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง บางแห่งมีการให้เด็กทำสมาธิก่อนนอน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งเปิดเพลงเบาๆ ช่วงเด็กนอน ได้แก่ โรงเรียนบวรจรัตรัตน์ ส่วนกิจกรรมนันทนาการ มีการจัดกิจกรรมในร่มหลายอย่าง ให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามมุมต่างๆ

ที่จัดไว้ สังเกตได้ว่าเด็กจะชอบเล่นมุมบ้านหรือมุมบทบาทสมมุติมากกว่ามุมอื่นๆ สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่ง ได้จัดให้เด็กได้เล่นในร่มมีมุมประสบการณ์ที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกตามความสนใจ ได้แก่ มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมประสาทสัมผัส มุมดนตรี และกิจกรรมศิลปะ บางแห่งจัดวางของเล่นหลากหลายชนิด จำแนกไว้ในชั้นวางของที่เด็กหยิบได้ง่าย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ นอกจากนี้มีกิจกรรมกลางแจ้งที่เริ่มตั้งแต่เด็กวิ่งในโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติ เด็กเข้าแถวเคารพธงชาติ เด็กออกกายบริหารตามจังหวะเพลงก่อนเข้าห้องเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปิ่นายก โรงเรียนวัดคณิกามผล โรงเรียนเทศบาล 4 - หนองแคอนุสรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม โรงเรียนบรรจจรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

คุณสมบัติบุคลากร จากการสอบถามข้อมูล พบว่า ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบสถานเลี้ยงดูเด็กไม่กี่แห่งที่ผ่านการปฐมนิเทศเป็นเจ้าของกิจการ ได้แก่ โรงเรียนบรรจจรัตน์ คุณวุฒิของครู ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนครูพี่เลี้ยงมักมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย ไม่มีรายใดอายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ มีการตรวจสุขภาพก่อนรับเข้าทำงานไม่ให้เป็นโรคที่แพร่เชื้อสู่เด็กได้ ครูที่พบมีลักษณะใจเย็น คล่องแคล่ว จิตใจรักเด็ก และพร้อมจะชี้แนะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปิ่นายก โรงเรียนวัดคณิกามผล โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนบรรจจรัตน์ สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาการเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์

อัตราส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของกรมประชาสงเคราะห์กำหนดให้ครู/ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 0-ต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน ต่อเด็กอายุ 2-ต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน และต่อเด็กอายุ 4-6 ปี ไม่เกิน 20 คน จากการสังเกตพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่มีอัตราส่วนผู้ดูแลเด็กเป็นไปตามเกณฑ์ ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ มีอัตราส่วนสำหรับเด็กอ่อน 1 2 เด็กเล็ก 1 3 เด็ก 1 ½ - 1 5 และเด็ก 2 ½ - 4 ปี 1 10 ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีอัตราส่วนสำหรับเด็กอ่อน 1 3 เด็กวัยเตาะแตะ 1 4 และเด็ก 2-3 ปี 1 5 สถานเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ มีอัตราส่วนสำหรับเด็ก 3 เดือน - 1 ปี 1 3-4 เด็ก 1-2 ปี 1 4-5 ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี อายุ 3-6 ปี หลายแห่งอัตราส่วนครูต่อเด็กค่อนข้างสูงราว 1 30 ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลหนองแค (1 30-40) โรงเรียนวัดคณิกามผล (1 30) โรงเรียนอนุบาลวัดปิ่นายก (1 25-30)

พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กกับเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มีครู/ผู้ดูแลเด็กที่มีจิตใจรักเด็กและทำงานกับเด็กด้วยความรู้สึกเต็มใจที่จะช่วยเหลือที่แนะและสั่งสอนเด็กด้วยท่าทางที่เป็นมิตร ไม่แสดงออกต่อเด็กด้วยอารมณ์ขุ่นมัว ขุนเฉียวรุนแรง หรือใช้วาจาที่ไม่สุภาพ ครูหลายคนรู้จักใช้คำพูดที่ชัดเจนสุภาพและเป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ภาษาของเด็ก มีการแสดงออกต่อเด็กด้วยความรัก รู้จักชมเชยให้กำลังใจกับเด็กด้วยกิริยาท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใส มีเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักวางแผนกิจกรรมและทำงานกับเด็กด้วยท่าทางคล่องแคล่ว ตลอดจนเข้าใจจิตวิทยาเด็กและสามารถเข้าใจความต้องการของเด็ก ทั้งยังตอบสนองได้อย่างเหมาะสมควรสถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งที่สังเกตเห็นพฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กที่สร้างสรรค์ต่อเด็กเสมือนลูก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียน ตชด สถานเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธมสถานบันราชภัฏเชียงใหม่ บ้านศรีนครินทร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ทั้งนี้บางแห่งครูมีลักษณะเป็นผู้มีอำนาจในห้องเรียนที่เป็นผู้กำหนดกิจกรรมต่างๆ และมีปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างห่างเหินต่อเด็กในลักษณะที่ใช้คำพูดแบบออกคำสั่ง และใช้คำเรียกระหว่างครูกับเด็กด้วยสรรพนามเรียกเด็กว่าคุณ/นักเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลหนองแค ศูนย์เด็กนวนคร

พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง พบว่าสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครองเด็ก มีการพูดคุยทักทายเมื่อนำเด็กมาส่งช่วงเช้าและรับกลับช่วงเย็น บางครั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเด็ก มีการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์บ้าน-โรงเรียนโดยมีการจัดส่งเอกสารข่าวหรือบันทึกพฤติกรรมเด็กส่งให้พ่อแม่ มีการรายงานลักษณะพัฒนาการของเด็กหรือปัญหาที่พบ สถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครองได้อย่างต่อเนื่อง มีการเยี่ยมบ้านและร่วมมือกันเฝ้าระวังติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการเด็ก ได้แก่ บ้านศรีนครินทร์ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์เด็กบ้านโพธิ์ทอง

การประเมินผล จากการสังเกตและสอบถามข้อมูล พบว่าสถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี บางแห่งมีการบันทึกพฤติกรรมเด็กและรายงานผลพัฒนาการที่เด็กสามารถทำได้ให้ผู้ปกครองทราบทุกวัน และให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับสถานเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ มีการบันทึกพฤติกรรมทุก 2 สัปดาห์ และประเมินพัฒนาการเด็กเดือนละครั้ง โดยใช้แบบทดสอบ Denver I บางแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กทุกเดือน เพื่อเฝ้าระวังติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ บ้านศรีนครินทร์

สถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี หลายแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กทุก 3 เดือน หรือภาคการศึกษาละครั้งเป็นระยะๆ ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาลหนองแค โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ศูนย์เด็กบ้านห้วยโธน ศูนย์เด็กกระทุ่มล้ม บางแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กจากแฟ้มสะสมงานของเด็ก ตลอดจนการประเมินจังหวะการเคลื่อนไหวทางความคิดตลอดเวลาในการถักทอกิจกรรมของเด็กตลอดทั้งปี ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ บางแห่งใช้วิธีจัดบันทึกพฤติกรรมของเด็กในแต่ละวันของเด็กแต่ละคน ทุกวันไม่มีแบบฟอร์ม ได้แก่ โรงเรียน ตชด ในขณะที่บางแห่งไม่เคยมีการจัดบันทึกหรือประเมินพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ศูนย์เด็กนคร ศูนย์เด็กชุมชนบัวหลวง

ทั้งนี้ เมื่อประมวลภาพรวมระดับคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็กจากการสังเกตพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมี 10 แห่ง ระดับปานกลาง 7 แห่ง และระดับต้องปรับปรุง 3 แห่ง จะเห็นว่าสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในระดับดี มีรูปแบบการจัดบริการที่แตกต่างกันไป โดยสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ซึ่งมีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านและการเรียนรู้ตามวัย นอกจากนี้มีสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บ้านศรีนครินทร์ ซึ่งให้การอบรมเลี้ยงดูอายุต่ำกว่า 23 ปี ในด้านสุขภาพอนามัยและการเตรียมความพร้อมทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

(4) ทักษะของผู้บริหารต่อการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย

ศูนย์เด็กหรือโรงเรียนหลายแห่งจะให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Center) แต่ในความเป็นจริงยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ด้วยสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ครูส่วนใหญ่ยังติดบทบาทการเป็นผู้นำเด็กอยู่ ผู้บริหารขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคใหม่ๆ ด้านการดูแลเด็กปฐมวัย บางแห่งมีเด็กมากทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง การใช้แนวคิดนี้จึงทำได้ลำบาก แต่มีการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความต้องการของตนเอง และทำตามความต้องการของเด็กมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมโดยให้มีการยืดหยุ่นตามความต้องการของเด็ก นอกจากนั้นการเรียนการสอนในศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญกับการเล่นของเด็กมากขึ้น โดยให้เด็กได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการเล่น (Learn and Play) มีบางแห่งที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ตามธรรมชาติของตัวเด็กเองอย่างอิสระ อย่างไรก็ตามยังมีศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลบางแห่งที่ยังคงจัดหลักสูตรหรือตารางเรียนตามแต่ครู

ผู้สอนจะเห็นสมควร หรือตามหลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัด และยังเน้นการเรียนรู้เขียนอ่าน หรือ ความสามารถทางวิชาการของเด็กเล็กอยู่ วิธีที่ผู้บริหารจะแก้ไขเรื่องนี้ก็โดยการส่งครูไปอบรม/ดูงานการจัดหลักสูตรรูปแบบใหม่ๆ และผู้บริหารสนับสนุนให้ครูปรับการจัดกิจกรรมใหม่โดยการให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน เช่น งบประมาณในการจัดทำสื่อ การอำนวยความสะดวกให้แก่ครูที่มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เป็นต้น

เมื่อถามถึงเกณฑ์คุณภาพชั้นต่ำที่ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลควรมี ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับคุณภาพในด้านที่เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) โดยเฉพาะบุคลากร ทั้งตัวครู/ผู้ดูแลเด็กและตัวผู้บริหารเองด้วย (เช่น คุณสมบัติของครู บุคลิกภาพ การพูดจา และอัตราส่วนครูต่อเด็ก) อาคารสถานที่ สื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ส่วนคุณภาพในด้านกระบวนการ (Process) ที่มีผู้บริหารบางแห่งให้ความสำคัญ ได้แก่ กระบวนการจัดกิจกรรม การดูแลด้านสุขภาพอนามัย ความสะอาด โภชนาการ และความปลอดภัย สำหรับคุณภาพในด้านผลผลิต (Output) หรือ ศักยภาพของเด็ก ที่ผู้บริหารศูนย์เด็กบางแห่งให้ความสำคัญ ได้แก่ พัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านสุขภาพ ร่างกายและด้านคุณธรรม-จิตใจ ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ปกครองด้วย อย่างไรก็ตามมีเกณฑ์คุณภาพบางอย่างที่ยังไม่มีผู้บริหารศูนย์เด็กใดได้กล่าวถึง นั่นคือ คุณภาพในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้คุณภาพของศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพราะสิ่งที่ครูปฏิบัติกับเด็กจะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างมาก เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดในขณะที่เด็กอยู่ห่างไกลจากพ่อแม่ ดังนั้นครูจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความไว้วางใจให้กับเด็ก และทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองปลอดภัยและเป็นสุขเมื่ออยู่ใกล้กับครู ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการยอมรับและเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ต่อไป

(5) ผู้ปกครอง

4 1 การใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

เหตุผลส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการในสมวัย ให้ได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน รวมทั้งเหตุผลด้านการงานของบิดามารดา และ ส่วนใหญ่ชักถามมาก่อนที่จะมาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

4 2 ผู้ปกครองประมาณ 50 % เสียค่าเทอมไม่ถึง 3,000 และส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยกิจกรรมศูนย์แต่อย่างใด

4 3 การตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่ปรึกษาผู้สมรส

4 4 การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) นำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กนานประมาณ 1- 2 ปีแล้ว

รองลงมาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน(ร้อยละ 39.2) คือ น้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ปี 2 เดือน ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว (ร้อยละ 10.3) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่นำเด็กเข้ามาใช้บริการมากกว่า 3 ปี

มีผู้ปกครองเด็กเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กเลย นอกนั้น (ร้อยละ 87.6) ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง (ร้อยละ 47.4) การจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ร้อยละ 48.5) การร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 22.7) มีส่วนร่วมในการปรับปรุง/ซ่อมแซมวัสดุหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 19.6) และเข้าร่วมงานเทศกาลต่างๆที่สถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 15.5) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระยะเวลาและการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการ		
น้อยกว่า 1 ปี	38	39.2
1 - 2 ปี	45	45.1
2 - 3 ปี	10	9.8
มากกว่า 3 ปี	4	3.9
รวม	97	100.0
ระยะเวลาเฉลี่ย 1 ปี 2 เดือน (ค่าต่ำสุด = 1 เดือน ค่าสูงสุด = 5 ปี มีฐาน = 1 ปี)		
การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	12	12.4
เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง	46	46.4
จ่ายค่าบริการตามระเบียบ	47	47.5
ร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอน	22	22.7
ปรับปรุง/ซ่อมแซม วัสดุ สิ่งก่อสร้าง	19	19.6
เข้าร่วมเทศกาลต่างๆที่จัดขึ้น	15	15.5
ไม่ตอบ	2	2.1

4.5 ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

(1) ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมด (ประมาณร้อยละ 70 - 80) มีความเห็นว่ระเบียบหรือกิจกรรมต่างๆที่ทางสถานเลี้ยงดูเด็กจัดไว้อยู่ในระดับที่เหมาะสมมากแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องเวลารับ-ส่งเด็ก อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก และการดูแลเอาใจใส่เด็ก ส่วนอาหารว่าง และบริการสุขภาพสำหรับเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้ได้ ส่วนเรื่องที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุง ได้แก่ ห้องเรียน และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนสำหรับเด็ก (ดูตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก

กิจกรรม หรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	ความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ				
	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง	ไม่ตอบ	รวม
กำหนดเวลารับเด็ก	88.7	8.2	2.1	1.0	100.0 (97)
กำหนดเวลาส่งเด็ก	89.7	6.2	3.1	1.1	100.0 (97)
อาหารกลางวัน	83.5	9.3	1.0	6.2	100.0 (97)
อาหารว่าง	78.4	11.3	3.1	7.2	100.0 (97)
ห้องเรียน	71.1	3.4	14.4	1.1	100.0 (97)
ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก	83.5	11.3	4.1	1.1	100.0 (97)
-อุปกรณ์การเรียน	66.0	16.5	13.4	4.1	100.0 (97)
อุปกรณ์การสอน	68.0	13.4	13.4	5.2	100.0 (97)
บริการด้านสุขภาพ	74.2	15.5	5.2	5.2	100.0 (97)
ความเอาใจใส่	83.5	12.4	4.1	0.0	100.0 (97)

(2) เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันของบุตรหลาน พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) นำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กนานประมาณ 1- 2 ปีแล้ว รองลงมาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน(ร้อยละ 39.2) คือ น้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ปี 2 เดือน ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว (ร้อยละ 10.3) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่นำเด็กเข้ามารับบริการมากกว่า 3 ปี

มีผู้ปกครองเด็กเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กเลย นอกนั้น (ร้อยละ 87.6) ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง (ร้อยละ 47.4) การจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ร้อยละ 48.5) การร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 22.7)

มีส่วนร่วมในการปรับปรุง/ซ่อมแซมวัสดุหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 19.6) และเข้าร่วมงานเทศกาลต่างๆ ที่สถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 15.5) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระยะเวลาและการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการ		
น้อยกว่า 1 ปี	38	39.2
1 - 2 ปี	45	45.1
2 - 3 ปี	10	9.8
มากกว่า 3 ปี	4	3.9
รวม	97	100.0
ระยะเวลาเฉลี่ย 1 ปี 2 เดือน (ค่าต่ำสุด = 1 เดือน ค่าสูงสุด = 5 ปี มีฐาน = 1 ปี)		
การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	12	12.4
เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง	46	46.4
จ่ายค่าบริการตามระเบียบ	47	47.5
ร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอน	22	22.7
ปรับปรุง/ซ่อมแซม วัสดุ สิ่งก่อสร้าง	19	19.6
เข้าร่วมเทศกาลต่างๆที่จัดขึ้น	15	15.5
ไม่ตอบ	2	2.1

(3) ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมด (ประมาณร้อยละ 70 - 80) มีความเห็นว่ระเบียบหรือกิจกรรมต่างๆที่ทางสถานเลี้ยงดูเด็กจัดไว้อยู่ในระดับที่เหมาะสมมากแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องเวลารับ-ส่งเด็ก อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก และการดูแลเอาใจใส่เด็ก ส่วนอาหารว่าง และบริการสุขภาพสำหรับเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้ได้ ส่วนเรื่องที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุง ได้แก่ ห้องเรียนและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนสำหรับเด็ก (ดูตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก

กิจกรรม หรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	ความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ				
	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง	ไม่ตอบ	รวม
กำหนดเวลารับเด็ก	88.7	8.2	2.1	1.0	100.1 (97)
กำหนดเวลาส่งเด็ก	89.7	6.2	3.1	1.1	100.0 (97)
อาหารกลางวัน	83.5	9.3	1.0	6.2	100.1 (97)
อาหารว่าง	78.4	11.3	3.1	7.2	100.0 (97)
ห้องเรียน	71.1	3.4	14.4	1.1	100.0 (97)
ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก	83.5	11.3	4.1	1.1	100.0 (97)
อุปกรณ์การเรียน	66.0	16.5	13.4	4.1	100.0 (97)
อุปกรณ์การสอน	68.0	13.4	13.4	5.2	100.0 (97)
บริการด้านสุขภาพ	74.2	15.5	5.2	5.2	100.0 (97)
ความเอาใจใส่	83.5	12.4	4.1	0.0	100.0 (97)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ หลังจากเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเริ่มจาก พัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่งเห็นว่าบุตรหลานของตนมีการเคลื่อนไหวแคล่วคล่องว่องไวขึ้น (ร้อยละ 42.2) มีร่างกายแข็งแรงขึ้น (ร้อยละ 41.2) และมีน้ำหนัก/ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย (ร้อยละ 28.8) หลังจากได้รับการดูแลจากสถานเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนั้นพัฒนาการทางร่างกายของเด็กโดยทั่วไป นับว่าดีขึ้น เหมาะสมตามวัย กล้ามเนื้อแข็งแรง การทรงตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามมีผู้ปกครองประมาณร้อยละ 8.2 เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ เช่น เป็นหวัด/ไม่สบายบ่อย กล้ามเนื้อบางส่วนยังทำงานไม่ค่อยดี เด็กอ้วน/มีน้ำหนักมากเกินไป หรือเด็กยังตัวเล็กกว่าเด็กคนอื่นๆ ในวัยเดียวกัน

สำหรับพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่า บุตรหลานของตนมีความร่าเริงเบิกบานดี (ร้อยละ 47.4) ยิ้มแย้มแจ่มใส (ร้อยละ 25.8) มีความสุข อารมณ์ดี พุดเก่ง และกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่น ร้องเพลง และ เดิน (ร้อยละ 22.7, 19.6, 11.3 และ 11.3 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีจิตใจอ่อนโยน และใจเย็นมากขึ้น แต่ยังมีผู้ปกครองส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 21.6) เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ อารมณ์แปรปรวนง่าย เช่น แสดงกิริยาก้าวร้าว พุดจาไม่ไพเราะเหมาะสม ซี้โมโห โกรธง่าย ใจร้อน หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจตนเอง และงอแง เด็กบางคนยังซี้อาย ซี้ใจน้อย ต้องการเรียกร้องให้คนเอาใจใส่

ผู้ปกครองร้อยละ 10.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนเอง ยังมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมรอบตัว ทั้งเด็กที่ชอบแกล้งเพื่อน/พี่น้องหรือเด็กที่ถูกเพื่อนแกล้งอยู่เสมอ ดื้อ/ขน และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน แต่ผู้ปกครองมากกว่าครึ่งยังเห็นว่าสถานรับเลี้ยงเด็กช่วยสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองมากขึ้น (ร้อยละ 56.7) มีสัมมาคารวะ มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และปรับตัวเข้ากับเพื่อน/สังคมรอบตัวได้ดีขึ้น (ร้อยละ 24.7, 23.7, 21.6 และ 13.4 ตามลำดับ) ตลอดจนมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก เชื่อฟังคำสั่งสอน และมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมดเห็นว่าการบุตรหลานของตนมีสติปัญญาพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 37.1) ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม (ร้อยละ 14.4) ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ไว (ร้อยละ 12.1) เข้าใจและสามารถสื่อสารกับ ผู้อื่นได้ดีขึ้น (ร้อยละ 8.2) นอกจากนั้นยังเป็นคนมีเหตุมีผล ช่างสังเกต สนใจในสิ่งแปลกใหม่ และมีสมาธิมากขึ้นอีกด้วย (ดูตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นผู้ปกครองจำแนกตามพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็ก

พัฒนาการด้านต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาการด้านร่างกาย		
เคลื่อนไหวคล่องแคล่วว่องไว	41	41.2
ร่างกายแข็งแรง	40	40.2
นอน/ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย	28	29.4
มีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ	8	7.8
ไม่ตอบ	5	4.9
พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ		
ร่าเริงเบิกบาน	46	47.4
ยิ้มแย้มแจ่มใส	25	25.8
มีความสุข	22	22.7
อารมณ์ดี	19	19.6
พุดเก่ง	11	11.3
กล้าแสดงออก	11	11.3
มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ	21	21.6
ไม่ตอบ	6	6.2
พัฒนาการด้านสังคม		
รู้จักช่วยเหลือตนเอง	55	56.7

พัฒนาการด้านต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
มีสัมมาคารวะ	24	24.7
มีระเบียบวินัย	23	23.7
รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น	21	21.6
ปรับตัวเข้ากับเพื่อ/สังคมได้	13	13.4
ยังมีปัญหาในการปรับตัว	10	10.3
ไม่ตอบ	5	5.2
พัฒนาการด้านสติปัญญา		
มีความคิดสร้างสรรค์	37	38.1
พูดจาไพเราะ	36	37.1
ใช้ภาษาเหมาะสม	14	14.4
ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้ไว	12	12.4
เข้าใจและสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้น	8	8.2
ไม่ตอบ	7	7.2

ผู้ปกครองเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 87.6) เห็นว่าผู้ดูแลเด็กดูแลเอาใจใส่บุตรหลานของตนเองดี โดยพยายามให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรม รักเด็ก เข้าใจเด็ก ไม่บังคับขู่เข็ญเป็นกันเองกับเด็ก ฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ดูแลเรื่องความปลอดภัย สุขภาพอนามัย โภชนาการ คอยสังเกตความต้องการ และความผิดปกติของเด็ก ตลอดจนมีการรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบและให้คำแนะนำต่างๆ แก่ผู้ปกครองด้วย มีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 7.2 เท่านั้น ที่เห็นว่าผู้ดูแลเด็กยังให้ความเอาใจใส่เด็กไม่เพียงพอหรือไม่ทั่วถึง

เด็กส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.6) มีความสุขเมื่อได้มาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก สนุกสนานร่าเริงแจ่มใส และติดเพื่อน ติดครู มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 3.9) เท่านั้นที่ไม่ค่อยมีความสุข และไม่ยอมมาโรงเรียน และมีเพียงร้อยละ 3.0 เท่านั้น ที่แสดงอาการต่อต้านไม่ยอมมาโรงเรียนเลย แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36.0) ที่ไม่แสดงอาการต่อต้าน หรืออาจต่อต้านบ้างในช่วงแรกๆ ที่ยังไม่คุ้นเคยกับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 25.7) หรือต่อต้านบ้างไม่ต่อต้านบ้างแล้วแต่สถานการณ์ (ร้อยละ 31.9) (ดูตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเห็นต่อการดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก ปฏิบัติการ และการร้องให้ต่อต้านของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

การดูแลเด็ก ปฏิบัติการเด็ก และการต่อต้านของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก		
เอาใจใส่ดี	85	87.6
เอาใจใส่ไม่ทั่วถึง	7	7.2
ไม่ตอบ	5	5.1
ปฏิบัติการของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก		
มีความสุข	53	54.6
สนุกสนาน/รำเริง	41	42.2
ติดเพื่อน	17	17.5
ติดครู	6	6.1
ไม่ค่อยมีความสุข/ไม่ยอมมาโรงเรียน	8	8.2
ไม่ตอบ	8	8.2
การร้องให้ต่อต้านของเด็กเมื่อมาสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ต่อต้าน	3	3.0
ไม่ต่อต้านเลย	35	36.0
ต่อต้านในช่วงแรกๆ	25	25.7
ไม่แน่นอน/ตามแต่สถานการณ์	31	31.9
ไม่ตอบ	6	6.1

เมื่อพิจารณาถึงการช่วยเหลือตนเองของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 46.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนรับประทานอาหารด้วยตนเองได้มากขึ้น เริ่มแต่งตัวเอง และเข้าห้องน้ำ/อาบน้ำแปรงฟันเองได้ (ร้อยละ 31.9 และ 28.8 ตามลำดับ) มีเพียงร้อยละ 2.9 ที่เห็นว่าบุตรหลานของตนยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาสุขภาพของเด็กเอง และเด็กยังอายุน้อยเกินไปที่จะช่วยเหลือตนเอง ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบร้อยละ 42.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนอ้วนขึ้นเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดู มีเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้นที่เห็นว่าเด็กผอมลง แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.3) เห็นว่าเด็กไม่ได้อ้วนขึ้นหรือผอมลงแต่มีการเติบโตเป็นปกติตามวัย และเมื่อถามผู้ปกครองถึงการได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดู พบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.5) ได้รับรายงานดังกล่าวที่เหลืออีกร้อยละ 38.1 ยังไม่เคยได้รับ (ดูตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามการช่วยเหลือตนเองของเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก และการได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดูเด็ก

พัฒนาการและการรายงานเกี่ยวกับเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การช่วยเหลือตนเองของเด็ก		
รับประทานอาหารเองได้	45	46.3
แต่งตัวเองได้	31	31.9
เข้าห้องน้ำ/อาบน้ำ/แปรงฟันเองได้	28	28.8
ช่วยเหลือตนเองไม่ได้มาก	3	2.9
ไม่ตอบ	7	7.2
การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก		
อ้วนขึ้น	41	42.3
ผอมลง	3	3.1
เป็นปกติตามวัย	42	43.3
ไม่ตอบ	11	11.3
รวม	97	100.0
การได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ได้รับ	50	51.5
ไม่ได้รับ	37	38.1
ไม่ตอบ	8	8.2
รวม	97	100.0

ความคาดหวังในการพาเด็กมาใช้สถานเลี้ยงดูเด็กอันดับแรกคือ สถานที่ต้องสะอาด และเด็กต้องได้รับอาหารเพียงพอกับความต้องการของร่างกายและได้รับคุณค่าทางอาหารครบถ้วน (ร้อยละ 55.7) รองลงมาคือ เด็กต้องมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก ต้องได้รับการปลูกฝังมารยาทที่ดีงาม และมีครู/ผู้ดูแลเด็กที่ใจดีมีเมตตาต่อเด็กด้วย (ร้อยละ 52.6, 52.6 และ 49.5 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีผู้ปกครองเกือบครึ่ง (ร้อยละ 42.3) ที่อยากให้บุตรหลานของตนมีความสามารถทางวิชาการ มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ตลอดจนมีโอกาสได้ค้นหาความสามารถของตนเองตั้งแต่ยังเล็ก และในขณะเดียวกันก็คาดหวังว่าทางสถานเลี้ยงดูเด็กจะมีการติดต่อ

การประเมินคุณภาพบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กโดยผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่า กิจกรรมที่ศูนย์เด็กฯหรือโรงเรียนอนุบาลจัดให้นั้นเหมาะสมแล้ว และการดูแลเอาใจใส่ของ

ผู้ดูแลเด็กก็อยู่ในระดับดี ทำให้คะแนนคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กค่อนข้างสูง และมีสถานเลี้ยงดูเด็กที่ได้คะแนนเกินค่าเฉลี่ยซึ่งถือว่ามีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10 แห่ง และอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย) จำนวน 9 แห่ง (ดูตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 คะแนนเฉลี่ยคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามความเห็นผู้ปกครอง

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย *
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	
1 ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต	27 3
2 โรงเรียนอนุบาลปิ่นนาก	29 4
3 โรงเรียนวัดคณิกามล	26 8
4 โรงเรียน ต ช ด บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา (สตรีวิทยาอุปถัมภ์ 4)	25 0
5 โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ รพ รามาธิบดี	25 8
6 ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	28 0
7 สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ	27 6
8 ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	26 3
9 ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	29 8
10 ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยโธ	27 8
11 โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่	28 5
12 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง	25 3
13 มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์	28 8
14 โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	26 8
15 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร	26.5
16 โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์	29 5
17 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้านโพธิ์ทอง	25 2
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ	
18 ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง	27 6
19 ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	30 0

หมายเหตุ ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระดับดี (คะแนนเกินคะแนนเฉลี่ย 270) มี 10 แห่ง, ระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย 270)

มี 9 แห่ง

3 1.4 ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ

3 1 4 1 ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ

- (1) มีปรัชญา แนวคิด และเป้าหมายโรงเรียนที่ชัดเจน
- (2) การบริหารงานบุคคลมีการคัดเลือกบุคลากร พัฒนาบุคลากรและสร้างขวัญ กำลังใจให้แก่บุคลากร
- (3) มีการบริหารจัดการด้านการเงิน
- (4) ผู้บริหาร ต้องเน้นปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและคุณภาพของเด็ก

3 1 4 2 การปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก

ต้องจัดตารางกิจกรรมประจำวัน เตรียมอุปกรณ์การสอน ดูแลสุขภาพอนามัยเด็กและดูแลด้านโภชนาการของเด็ก ดูแลอาคารสถานที่ บริหารงานทั่วไปรายงานผลการปฏิบัติงาน ประเมินผลการทำงาน และประเมินพัฒนาการเด็ก

3 1 4 3 ผู้ปกครองเด็ก ต้องมีบทบาทสำคัญและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

4. จันทามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

เมื่อมองภาพในอนาคตอีก 10 ปี ข้างหน้าโครงสร้างของครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไป เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น การพัฒนาเด็กในวัย 0-6 ปี มีอาจพึ่งพาบุคคลในครอบครัวได้เต็มที่ สถานเลี้ยงดูเด็กย่อมมีบทบาทยิ่งขึ้น ดังนั้นการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดแผนงานที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงมีการศึกษาการให้บริการเลี้ยงดูเด็กในเรื่อง 1) องค์กรหลักที่เป็นผู้นำในการจัดบริการและประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ 2) บทบาทของรัฐ ชุมชน และเอกชนในการจัดบริการ และ 3) กลไกเพื่อการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการบริการฯ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

- 1) องค์กรหลักที่เป็นผู้นำหรือแกนกลางในการจัดบริการและการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาจันทามติในเรื่ององค์กรหลักที่เป็นผู้นำ หรือแกนกลางในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนทั้งหมด 278 คน ให้ข้อมูลเรื่ององค์กรหลักที่เป็นผู้นำหรือแกนกลางในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้มีการกระจายเพื่อให้ครอบคลุม ทั้งระดับและประเภทของ

ผู้บริหาร กล่าวคือสอบถามทั้งผู้บริหารระดับต้น หมายถึง ผู้บริหารที่ดูแลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 137 คน ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ จำนวน 40 คน หัวหน้าศูนย์ จำนวน 36 คน เจ้าอาวาส จำนวน 28 รูป และอิหม่าม จำนวน 33 คน ผู้บริหารระดับกลาง หมายถึง ผู้บริหารที่เป็นผู้ประสานงาน และคอยกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีจำนวนทั้งหมด 57 คน ได้แก่ ศึกษาธิการเขต จำนวน 4 คน ศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 4 คน ศึกษาธิการอำเภอ จำนวน 44 คน และศึกษาธิการเขตในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน ผู้บริหารระดับสูง หมายถึง ผู้บริหารที่เป็นผู้กำหนด และวางนโยบายในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน จำนวนทั้งหมด 34 คน ได้แก่ ปลัดกระทรวง อธิบดีกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน และประธานมูลนิธิเอกชน จำนวน 9 คน นอกจากนี้ยังได้สอบถามครอบคลุมไปถึงผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 50 คน ซึ่งได้แก่ กำนัน หรือบุคคลในคณะกรรมการ ฯ ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเรื่องการจัดสถานบริการเลี้ยงดูเด็กในชุมชนนั้นๆ โดยการรวบรวมข้อมูลของผู้บริหารระดับต่างๆ ได้จำแนกตามจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ชลบุรี สงขลา และขอนแก่น โดยแต่ละจังหวัด จะจำแนกตามพื้นที่ที่มีการจัดสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งแบ่งเป็น พื้นที่อำเภอเมือง พื้นที่อำเภอนอกเมืองที่มีระยะห่างจากอำเภอเมืองออกไปประมาณ 10 กิโลเมตร และพื้นที่อำเภอนอกเมืองที่มีระยะห่างจากอำเภอเมืองออกไปมากกว่า 10 กิโลเมตร นอกจากนี้ในแต่ละพื้นที่ ยังได้จำแนกกลุ่มตัวอย่าง ตามประเภทของหน่วยงาน คือ หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชน ดังนั้นจากตารางจะพบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด พื้นที่ และหน่วยงาน จะมีจำนวน และการกระจายของกลุ่มตัวอย่างในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารที่เป็นผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้บริหารระดับต้น ยกเว้น อิหม่าม ที่มีการเก็บข้อมูลกระจายตามพื้นที่ของจังหวัดที่มีมัสยิด เช่นในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ เท่านั้น

กรณีผู้บริหารระดับกลาง ที่เป็นศึกษาธิการเขต ศึกษาธิการจังหวัด จะสอบถามตามจังหวัดที่ทำการศึกษา จำนวน 4 เขตการศึกษา และ 5 จังหวัดเท่านั้น สำหรับศึกษาธิการอำเภอ ก็จะเก็บข้อมูลในจำนวน 9 -10 คน ทุกจังหวัด ส่วนผู้บริหารระดับสูง ตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ที่จังหวัดกรุงเทพมหานครเท่านั้น โดยเก็บข้อมูลกับหน่วยงานที่มีการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

องค์กรหลักที่เป็นผู้นำหรือแกนกลางในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการฯ ในประเด็นความเห็นเกี่ยวกับ

- (1) การมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก วัย 0 – 3 ปี
- (2) การมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก วัย 3+ – 6 ปี

(3) หน้าที่ขององค์กรหลักที่ควรกระทำ

(4) หน่วยงานที่เหมาะสมเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-3 ปี

(5) หน่วยงานที่เหมาะสมจะเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย

3⁺ - 6 ปี

ดังเสนอข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความเห็นของผู้บริหารในประเด็นต่างๆ ในตารางที่

21 ดังนี้

ตารางที่ 21 จำนวน (ร้อยละ) ของความคิดเห็นของผู้บริหารระดับต่างๆ ที่เห็นด้วยกับ ประเด็นที่หาฉันทามติในระดับที่สูงกว่า ร้อยละ 80

ประเด็น	ผู้บริหาร ระดับต้น	ผู้บริหาร ระดับกลาง	ผู้บริหาร ระดับสูง	ผู้นำ อบต	
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
1 การจัดให้มีองค์กรหลักดูแลเด็กอายุ 0 - 3 ปี	112 (82 4)	46 (80 7)	28 (82 4)	42 (82 4)	228 (82 0)
2 การจัดให้มีองค์กรหลักดูแลเด็กอายุ 3 ⁺ - 6 ปี	131 (96 3)	47 (82 5)	33 (97 1)	47 (92 2)	258 (92 8)
3 หน้าที่ขององค์กรหลัก					
3 1 กำหนดนโยบาย ฯ	127 (93 4)	52 (91 2)	25 (73 5)	51 (100 0)	255 (91 7)
3 2 จัดหาทรัพยากร ฯ	120 (88 2)	51 (89 5)	23 (67 6)	48 (94 1)	242 (87 1)
3 3 กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ฯ	130 (95 6)	54 (94 7)	22 (64 7)	50 (98 0)	256 (92 1)
3 4 จัดทำหลักสูตร ฯ	130 (95 6)	55 (96 5)	18 (52 9)	51 (100 0)	254 (91 4)
3 5 กำหนดเกณฑ์คุณภาพ ฯ	125 (91 9)	55 (96 5)	24 (70 6)	48 (94 1)	250 (89 9)
3 6 กำหนดการติดตาม ฯ	125 (91 9)	55 (96 5)	26 (76 5)	47 (92 2)	253 (91 0)

ตารางที่ 21 (ต่อ) จำนวน (ร้อยละ) ของความคิดเห็นของผู้บริหารระดับต่างๆ ที่เห็นด้วยกับ
ประเด็นที่หาจันทามติในระดับที่สูงกว่า ร้อยละ 80

ประเด็น	ผู้บริหาร ระดับต้น จำนวน (ร้อยละ)	ผู้บริหาร ระดับกลาง จำนวน (ร้อยละ)	ผู้บริหาร ระดับสูง จำนวน (ร้อยละ)	ผู้นำ อบต. จำนวน (ร้อยละ)	
3 7 คั่นคว่ำ วิจัย ฯ	121 (89 0)	51 (89 5)	17 (50 0)	43 (84 3)	232 (83 5)
3 8 สนับสนุนวิชาการ ฝึกอบรม ฯ	130 (95 6)	55 (96 5)	18 (52 9)	45 (88 2)	248 (89 2)
3 9 เผยแพร่ข่าวสาร ฯ	126 (92 6)	51 (89 5)	12 (35 5)	47 (92 2)	236 (84 9)
4 หน่วยงานที่ควรเป็นองค์กรหลักดูแล เด็กอายุ 0 - 3 ปี					
4 1 กระทรวงศึกษาธิการ	110 (80 9)	45 (78 9)	22 (64 7)	45 (88 2)	222 (79 9)
4 2 กระทรวงสาธารณสุข	111 (81 6)	45 (78 9)	17 (50 0)	49 (96 1)	222 (79 9)
4 3 กระทรวงมหาดไทย	72 (52 9)	29 (50 9)	13 (38 2)	41 (80 4)	155 (55 8)
4 4 กระทรวงกลาโหม	31 (22 8)	15 (26 3X)	9 (26 5)	17 (33 3)	72 (25 9)
4 5 ทบวงมหาวิทยาลัย	53 (39 0)	21 (36 8)	10 (29 4)	22 (43 1)	106 (38 1)
4 6 มูลนิธิเอกชน	88 (64 7)	41 (71 9)	16 (47 1)	28 (54 9)	173 (62 2)
4 7 หน่วยงานอิสระ	75 (55 1)	36 (63 2)	15 (44 1)	24 (47 1)	150 (54 0)

ตารางที่ 21 (ต่อ) จำนวน (ร้อยละ) ของความคิดเห็นของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่เห็น
 ด้วยกับประเด็นที่หาฉันทามติในระดับที่สูงกว่า ร้อยละ 80

ประเด็น	ผู้บริหาร ระดับต้น	ผู้บริหาร ระดับกลาง	ผู้บริหาร ระดับสูง	ผู้นำ อบต.	
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
4 8 อื่น ๆ	17 (12 5)	6 (10 5)	9 (26 5)	3 (5 9)	35 (12 6)
5 หน่วยงานที่ควรเป็นองค์กรหลักดูแล เด็กอายุ 3 ⁺ - 6 ปี					
5 1 กระทรวงศึกษาธิการ	121 (89 0)	52 (91 2)	23 (67 6)	51 (100 0)	247 (88 8)
5 2 กระทรวงสาธารณสุข	102 (75 0)	36 (63 2)	15 (44 1)	46 (90 2)	199 (71 6)
5 3 กระทรวงมหาดไทย	72 (52 9)	29 (50 9)	11 (32 4)	42 (82 4)	154 (55 4)
5 4 กระทรวงกลาโหม	32 (23 5)	13 (22 8)	8 (23 5)	13 (25 5)	66 (23 7)
5 5 ทบวงมหาวิทยาลัย	58 (42 6)	23 (40 4)	11 (32 4)	21 (41 2)	113 (40 6)
5 6 มูลนิธิเอกชน	81 (59 6)	37 (64 9)	14 (41 2)	27 (52 9)	159 (57 2)
5 7 หน่วยงานอิสระ	64 (47 1)	31 (54 4)	15 (44 1)	25 (49 0)	135 (48 6)
5 8 อื่น ๆ	16 (11 8)	7 (12 3)	9 (26 5)	4 (7 8)	36 (12 9)

จากตาราง 21 แสดงให้เห็นถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่เห็นด้วยกับประเด็น
 ต่าง ๆ ของการหาความเห็นพ้องในระดับที่สูงกว่าร้อยละ 80 ซึ่งแต่ละประเด็นวิจัยพบข้อมูลดังนี้

(1) การมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-3 ปี

ผู้บริหารทุกระดับ จำนวน 277 คน มีร้อยละ 82.0 เห็นด้วยว่าควรมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุ 0 - 3 ปี โดยผู้บริหารแต่ละระดับ มีร้อยละของความเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวนี้ ใกล้เคียง

(2) การมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3'-6 ปี

ผู้บริหารทุกระดับ จำนวน 277 คน มีร้อยละ 92.8 เห็นด้วยว่าควรมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุ 3' - 6 ปี โดยผู้บริหารระดับต้น ระดับสูง และผู้นำอบต. เห็นด้วยในระดับสูงกว่าร้อยละ 90 ส่วนผู้บริหารระดับกลาง เห็นด้วยในระดับสูงกว่าร้อยละ 80

จากการวิเคราะห์เนื้อหาคำตอบของผู้บริหารระดับต่าง ที่เห็นด้วยว่าควรมีองค์กรหลักที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก วัย 0 - 3 ปี และ วัย 3' - 6 ปี พบว่า ผู้บริหารทุกระดับให้ความเห็นสนับสนุนไปในทำนองเดียวกันทั้ง 2 ระดับ คือ จะให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงดูแลอย่างเป็นระบบ กำหนดแนวปฏิบัติในการจัดบริการให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตามหลักพัฒนาการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก และช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง

(3) หน้าที่ขององค์กรหลักที่ควรทำ

ผู้บริหารทุกระดับ มากกว่าร้อยละ 80 เห็นด้วยว่า องค์กรหลักควรมีหน้าที่หลักทั้ง 9 ข้อ โดยเรียงลำดับตามร้อยละของผู้บริหารที่เห็นด้วยดังนี้

อันดับที่	1	กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
อันดับที่	2	กำหนดแนวทางการดำเนินงานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
อันดับที่	3	จัดทำหลักสูตรเตรียมความพร้อม และส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
อันดับที่	4	กำหนดเกณฑ์ที่แสดงถึงสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ
อันดับที่	5	การจัดหาและระดมทรัพยากรจากแหล่งทุนต่าง ๆ
อันดับที่	6	กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
อันดับที่	7	ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
อันดับที่	8	ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรของหน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
อันดับที่	9	เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

หากพิจารณาถึงการจัดอันดับ จากความสอดคล้องในการเห็นด้วยเกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กรหลัก จากกลุ่มผู้บริหารทุกระดับ จะพบว่า ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วยกับหน้าที่ต่าง ๆ 5 อันดับแรก คือ ลำดับที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 โดยจากการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับเหตุผลในการให้อันดับความสำคัญ 5 ลำดับแรกนั้น พบว่า

หน้าที่อันดับ 1 กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อจะได้มีนโยบายในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่ชัดเจน ได้มาตรฐาน และมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน

หน้าที่อันดับ 2 กำหนดแนวทางการดำเนินงานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อจะได้มีแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

หน้าที่อันดับ 3 จัดทำหลักสูตรเตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อจะได้จัดประสบการณ์ และเตรียมความพร้อมของเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีหลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนในแนวทางเดียวกัน

หน้าที่อันดับ 4 กำหนดเกณฑ์ที่แสดงถึงสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า จะทำให้สถานบริการมีคุณภาพได้ มาตรฐานใกล้เคียงกัน นอกจากนี้จะได้เป็นตัวชี้วัด สำหรับการตรวจสอบและเป็นแนวทางในการประกันคุณภาพ

หน้าที่อันดับ 5 การจัดหา และระดมทรัพยากร จากแหล่งทุนต่าง ๆ ผู้บริหารทุกระดับเห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า จะได้มีงบประมาณ และทรัพยากรที่แน่นอนและเพียงพอ ในการสนับสนุนการดำเนินงานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนทำให้การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความคล่องตัวในการดำเนินงาน

(4) หน่วยงานที่เหมาะสมจะเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0 – 3 ปี

ผู้บริหาร ร้อยละ 80 เห็นด้วยว่าหน่วยงานที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0 – 3 ปี มี 2 หน่วยงาน คือ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

เมื่อพิจารณาแยกตามระดับผู้บริหารแล้ว พบว่า ผู้บริหารระดับสูง และผู้บริหารระดับกลาง เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ ควรเป็นองค์กรหลักเป็นอันดับแรก ส่วนผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง และผู้บริหารระดับองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่า ควรให้กระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรหลักเป็นอันดับแรก ส่วนผลจากการจัดอันดับความสำคัญ พบว่า ผู้บริหารทุกระดับ จัดอันดับ

ให้กระทรวงศึกษาธิการ มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก เป็นอันดับแรก

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า กระทรวงศึกษาธิการ มีความเหมาะสม เพราะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเด็ก และจัดอันดับให้กระทรวงสาธารณสุข มีความเหมาะสมเป็นอันดับ 2 โดยผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา เกี่ยวกับเหตุผลในการสนับสนุนความเห็น พบว่า เป็นหน่วยงานที่ช่วยดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กทั้งด้านร่างกายและโภชนาการ รวมทั้งบุคลากรส่วนใหญ่ก็เป็นผู้มีความรู้ด้านพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี

(5) หน่วยงานที่เหมาะสมจะเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 3⁺ - 6 ปี

ผู้บริหารร้อยละ 88.8 เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่เหมาะสมจะเป็นองค์กรหลัก ในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 3⁺ - 6 ปี

เหตุผลในการสนับสนุนความเห็นและการจัดอันดับหน่วยงานที่เหมาะสม พบว่า หน่วยงานที่มีความเหมาะสมเป็นอันดับแรก คือ กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพราะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องเด็ก ตลอดจนสามารถจัดหลักสูตร เตรียมความพร้อมได้เหมาะสมกับเด็ก

บทบาทของรัฐ ชุมชน และเอกชน ในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ นักการเมืองที่มีบทบาทสำคัญเรื่องเด็ก นักวิชาการ และผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กวัย 0 - 6

จากการสัมภาษณ์นักการเมือง จำนวน 15 คน พบว่านักการเมือง 7 คน (46.7%) มีความเห็นว่า รัฐ - ชุมชน - เอกชน ควรร่วมกันรับผิดชอบในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0 - 3 ปี ส่วนที่เหลือมีความเห็นว่าควรเป็นความรับผิดชอบของชุมชน 5 คน (33.3%) เป็นความรับผิดชอบของรัฐ 2 คน (13.3%) และเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของรัฐ - ชุมชน 1 คน (6.7%)

ในการสัมภาษณ์นักการเมืองกลุ่มเดียวกันว่า การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 3⁺ - 6 ปี ควรเป็นความรับผิดชอบของใคร ก็พบผลในทำนองเดียวกัน คือ นักการเมืองส่วนใหญ่เห็นว่าควรเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของรัฐ - ชุมชน - เอกชน (38.5%) รองลงมาคือเห็นว่าควรเป็นความรับผิดชอบของชุมชน (30.8%) เป็นความรับผิดชอบของรัฐ (15.4%) เป็นความรับผิดชอบของรัฐ - ชุมชน (7.7%) และชุมชน - เอกชน (7.7%) ตามลำดับ

นักการเมืองมีความคิดเห็นว่า รัฐ - ชุมชน - เอกชน ควรมีบทบาทร่วมกันในเรื่อง นโยบายหลักสูตร และวิชาการ รูปแบบการจัดการ มาตรฐานการทำงาน สถานที่ เงินทุน การควบคุมคุณภาพ ของ สถานเลี้ยงดูเด็กรวัย 0 - 6 ปี

นักการเมืองมีความคิดเห็นว่าการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กให้กับเด็กรวัย 0 - 6 ปี ผู้จัดควรคำนึงถึงความแตกต่างของสิ่งต่อไปนี้ คือ ด้านตัวเด็ก ได้แก่ พื้นฐานทางครอบครัวความพร้อม และสติปัญญาของเด็ก ความบกพร่องทางด้านร่างกาย อายุ ด้านภูมิลำเนา ได้แก่ เขตเมือง เขตชนบท และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ด้านสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ คุณสมบัติของบุคลากร มาตรฐานการจัดการ

จากการสอบถามนักวิชาการ จำนวน 48 คน พบฉันทามติในกลุ่มนักวิชาการว่า รัฐ - ชุมชน - เอกชน ควรมีบทบาท ด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินการจัดบริการ และให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

นอกจากนี้ พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า รัฐ - ชุมชน - เอกชน ควรมีบทบาทร่วมกันในเรื่องของการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก การกำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรม สนับสนุนด้านการเงิน กำหนดเกณฑ์ค่าบริการ

นักวิชาการส่วนใหญ่ เห็นว่า กิจกรรมที่ควรเป็นบทบาทของรัฐ คือ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของสถานเลี้ยงดูเด็ก การรับรองคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก และการจัดสถานเลี้ยงดูเด็กที่สมบูรณ์แบบให้ดูเป็นตัวอย่าง

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า รัฐและชุมชน ควรมีบทบาทร่วมกันในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และตรวจสอบความต้องการของสถานเลี้ยงดูเด็กในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่น่าสนใจ คือ มีนักวิชาการเกินกว่าครึ่ง มีความคิดเห็นตรงกันว่า รัฐ-ชุมชน-เอกชน ควรมีบทบาทในการ กำหนดมาตรฐานคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก กำหนดเกณฑ์ในการคิดค่าบริการ ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และกำหนดหลักสูตร และกิจกรรมและพบว่านักวิชาการเกินกว่าครึ่ง มีความเห็นว่าการตรวจสอบคุณภาพควรเป็นบทบาทร่วมกันของรัฐและชุมชน

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารและจัดการ(แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 8 27) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารและจัดการว่า "ส่งเสริมให้ทุกสถาบันของสังคม สนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยผสมผสานกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนเข้าเป็นนโยบายหรือแผนการดำเนินงานขององค์กร" "สนับสนุนให้ภาครัฐและเอกชน องค์กรประชาชน ร่วมกันจัดตั้งกองทุนเพื่อดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยให้องค์กรประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ" "ส่งเสริมให้องค์กรชุมชนและองค์กรระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/

โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับภาคและกลุ่มจังหวัด" "วางระบบประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจ อุตสาหกรรม และหน่วยงานพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดการร่วมมือและประสานทรัพยากรในการพัฒนาเด็กและเยาวชน" ซึ่งแสดงให้เห็นว่านโยบายเน้นให้มีการร่วมมือในรูปพหุภาคีมากกว่าการให้การจัดการและการบริหารงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานจริงนั้น จะเป็นการร่วมมือของฝ่ายใดบ้าง ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ มิใช่เพียงนโยบายตามที่ปรากฏในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เท่านั้น ที่เน้นให้มีการร่วมมือกันในระดับพหุภาคี เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ(2541 17) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการศึกษาไว้ว่า ในระยะแรกของแผน รัฐจะจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา 3 ปี ทั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนไทยทุกด้านอย่างเหมาะสม แต่ในระยะต่อไปเมื่อการพัฒนาด้านสุขภาพของเยาวชนไทยมีมาตรฐานสูงขึ้น ประกอบกับเศรษฐกิจของผู้ปกครองและชุมชนดีขึ้น รัฐจะมอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน

ผลการวิจัยในกลุ่มนักการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนข้างต้นบ่งชี้ว่า คนกลุ่มนี้ยังมีแนวคิด ความเชื่อ ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามก็ดีเพื่อการทำงานที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หรือผลักดันให้ดำเนินการตามนโยบาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกิจกรรมบางอย่างที่จะชี้นำความคิดให้เกิดความคิดเห็นที่พ้องกันมากขึ้น ได้แก่ การหาข้อมูลจากการวิจัยระดับประเทศ ในเรื่องต่อไปนี้ คือ การศึกษาความพร้อมของการร่วมมือกันของรัฐ-ชุมชน-เอกชน ในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก การศึกษาข้อดีและข้อเสียของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กแบบพหุภาคี รูปแบบการร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

มุมมองจากกลุ่มนักวิชาการ มีความสอดคล้องกันมากกว่าของกลุ่มนักการเมือง และมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่สอดคล้องกับนโยบาย ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้อาจนำไปสู่การปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยที่บทบาทส่วนใหญ่เน้นบทบาทร่วมกันระหว่างรัฐ-ชุมชน-เอกชน ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรในชุมชน หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความต้องการนี้ และพยายามผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ส่วนในด้านการประกันคุณภาพที่กล่าวถึงการตรวจสอบคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กอยู่ต่อเนื่อง โดยให้เป็นบทบาทของรัฐและชุมชนร่วมกันนั้น ควรมีการผลักดันให้เกิดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทั้งทางด้านความรู้และมีความรู้ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนงานวิจัยที่ควรส่งเสริมคืองานวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และเอกชน เป็นต้น

กลไกเพื่อการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ การจัดบริการสถานเลี้ยง ดูเด็ก

กิจกรรมที่ควรจัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยง
ดูเด็ก

นักวิชาการจำนวน 48 คน มีความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อการประกันคุณภาพที่
ควรจัดให้มีขึ้น โดยมีความเห็นสอดคล้องกันเกินกว่า 80% ว่าควรจัดให้มีกิจกรรม 5 ประการ เมื่อ
เรียงตามลำดับความเห็นพ้องกันแล้วได้ว่า กิจกรรมที่นักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันจากมากที่สุด
ไปน้อย ดังนี้ คือ กำหนดมาตรฐานการทำงานของสถานเลี้ยงดูเด็กประเมินคุณภาพจากภายนอก
หน่วยงาน ประเมินคุณภาพภายใน ตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐานโดยหน่วยงาน และตรวจ
สอบการทำงานตามมาตรฐานจากภายนอกหน่วยงาน

เมื่อให้นักวิชาการเรียงลำดับความเร่งด่วนของกิจกรรมที่ต้องทำตามลำดับ พบว่า
กิจกรรมที่มีความเร่งด่วนมากที่สุด คือ 1) กำหนดมาตรฐานการทำงาน 2) ตรวจสอบการทำงาน
ตามมาตรฐานโดยหน่วยงาน 3) ประเมินคุณภาพภายใน 4) ตรวจสอบการทำงานตามมาตรฐาน
จากภายนอกหน่วยงาน และ 5) ประเมินคุณภาพจากภายนอกหน่วยงาน ตามลำดับ

1) ดัชนีเพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับดัชนีที่ใช้
เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0 – 3 ปี และ 3+ – 6 ปี โดยมีความคิดเห็นสอดคล้อง
กันมากกว่า 80 เปอร์เซนต์ ว่า ดัชนีที่ควรใช้เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กวัย
0 – 3 ปี มีทั้งสิ้น 27 ตัว แบ่งเป็นด้านใหญ่ ๆ 7 ด้าน โดยที่ด้านสถานที่มีดัชนีที่สำคัญ คือ ความ
ปลอดภัย ความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ และเสียงไม่ดังรบกวน ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีดัชนีที่สำคัญ
คือ วัสดุอุปกรณ์และสื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และวัสดุอุปกรณ์เหมาะสมกับท้องถิ่น ด้านบุคลากร
มีดัชนีที่สำคัญ คือ บุคลากรด้านพยาบาล มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างชัดเจน บุคลากรมี
นิสัยรักเด็ก บุคลากรมีประสบการณ์หรือฝ่ายการอบรมด้านการเลี้ยงดูเด็ก ผู้บริหารมีความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับความต้องการและพัฒนาการของเด็ก ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ
และมีเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคลากรหรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องเด็ก ด้านตัว
เด็กมีดัชนีที่สำคัญคือ มีการประเมินพัฒนาการของเด็กในแต่ละด้านอย่างสม่ำเสมอ เด็กมี
พัฒนาการทางร่างกายตามเกณฑ์มาตรฐาน เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาเหมาะสมตามวัย เด็ก
มีพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมตามวัย และเด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์ ร่าเริง แจ่มใส ด้านการ
ประกันคุณภาพมีดัชนีที่สำคัญ คือ มีข้อมูลพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้จากภายในและภายนอก มีการ

กำหนดมาตรฐานของงานอย่างชัดเจน มีหลักฐานการตรวจสอบคุณภาพสม่ำเสมอ และใช้ผลการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ด้านโภชนาการมีดัชนีที่สำคัญ คือ จัดอาหารหลักครบตามหมู่ มีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบความสะอาดของอาหาร มีการจัดอาหารเสริมให้แก่เด็ก ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีดัชนีที่สำคัญ คือ มีกิจกรรมประสานความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแก่ผู้ปกครอง

ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกินกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ว่าดัชนีที่ควรใช้เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก คือ ดัชนีด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านความสะอาด คณะผู้วิจัย วิเคราะห์เนื้อหาของคำตอบจากการสอบถามปลายเปิด พบผลดังนี้ ด้านสถานที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง ความปลอดภัย ความสะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก บริเวณกว้างขวาง บรรยากาศร่มรื่น สิ่งแวดล้อมรอบสถานที่ดี มีห้องน้ำ ห้องเรียนเพียงพอ การคมนาคมสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ ให้ความสำคัญเรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อุปกรณ์ทันสมัย มีความปลอดภัย อยู่ในสภาพดี มีเครื่องเล่นสนามกลางแจ้ง และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก คือ โต๊ะ เก้าอี้ เมาะนอน พวี เทป วีดีโอ และคอมพิวเตอร์

ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกินกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ว่า ดัชนีการใช้เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก คือ ดัชนีด้านสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านตัวเด็ก ด้านความปลอดภัย และด้านความสะอาด โดยมีรายละเอียดจากการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ ด้านสถานที่ให้ความสำคัญเรื่อง ความปลอดภัย และความสะอาด สถานที่กว้างขวาง ร่มรื่น มีต้นไม้มากและเป็นธรรมชาติ อากาศถ่ายเทสะดวก มีสนามเด็กเล่นและสนามกีฬา ห้องเรียนได้มาตรฐาน และแยกเป็นสัดส่วนตามวัย ด้านบุคลากร ให้ความสำคัญเรื่อง ความเมตตา ใจเย็น ใจดี อธิบายดี พูดเพราะ สุภาพ อ่อนโยน มีคุณธรรม รักในอาชีพ และมีจรรยาบรรณ มีเหตุผล สะอาด มีความคิดสร้างสรรค์ มีนิสัยรักเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำ ด้านความปลอดภัย ให้ความสำคัญเรื่อง ปลอดภัยจากการมีอุบัติเหตุจากเครื่องเล่นต่าง ๆ มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยจากคนแปลกหน้า ปลอดภัยด้านห้องน้ำ ห้องเรียน ห้องอาบน้ำ การจราจรภายในและหน้าโรงเรียน ผู้ดูแลเด็กสามารถดูแลเด็กได้ทั่วถึง อุปกรณ์ของใช้ส่วนตัว เป็นอันดับต้น ๆ ด้านตัวเด็กให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมตามวัย พัฒนาการด้านร่างกายตามเกณฑ์ มีพัฒนาการด้านสติปัญญาเหมาะสม และมีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส

นักวิชาการมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกิน 80 เปอร์เซ็นต์ ว่า ดัชนีที่ควรใช้เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 3 – 6 ปี มี 7 ด้าน รวมดัชนีทั้งสิ้น 27 ตัว คือ ด้านสถานที่ ได้แก่ ความปลอดภัย ความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ เสียงไม่ดังรบกวน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ด้านบุคลากร ได้แก่

มีการวางแผนบุคลากรอย่างชัดเจน บุคลากรมีนิสัยรักเด็ก บุคลากรมีประสบการณ์หรือผ่านการอบรมด้วยการเลี้ยงดูเด็ก ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการและพัฒนาการของเด็ก ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคลากรหรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องเด็ก ด้านตัวเด็ก ได้แก่ มีการประเมินพัฒนาการของเด็กในแต่ละด้านอย่างสม่ำเสมอ เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายตามเกณฑ์มาตรฐาน เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาเหมาะสมกับวัย เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมตามวัย เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์ ร่าเริง แจ่มใส ด้านการประกันคุณภาพ ได้แก่ มีข้อมูลพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ทั้งจากภายในและภายนอก มีการกำหนดมาตรฐานของงานชัดเจน มีหลักฐานการตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ใช้ผลการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ด้านโภชนาการ ได้แก่ จัดอาหารหลักครบตามหมู่ มีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบความสะอาดของอาหาร มีการจัดอาหารเสริมให้แก่เด็ก ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ มีกิจกรรมที่ประสานความสัมพันธ์กับชุมชน มีกิจกรรมที่ประสานความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง

ผู้ปฏิบัติงาน มีความเห็นสอดคล้องกันเกินกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ว่า ดัชนีที่ควรใช้เพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก คือ ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคลากร ด้านตัวเด็ก ด้านความปลอดภัย และด้านความสะอาด โดยมีการระบุนายละเอียดเพิ่มเติมว่า ด้านสถานที่ ให้ความสำคัญกับเรื่อง อากาศถ่ายเทสะดวก บริเวณกว้างขวาง บรรยากาศร่มรื่น สถานที่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมรอบสถานที่ดี มีห้องน้ำ ห้องเรียนเพียงพอ การคมนาคมสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ ระบุนายละเอียดเพิ่มเติมว่า วัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อุปกรณ์ทันสมัย มีความปลอดภัย อยู่ในสภาพดี มีเครื่องเล่นสนามกลางแจ้ง มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เบาะนอน ที่วี เทป วีดีโอ และคอมพิวเตอร์ ด้านความปลอดภัย ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ มีการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดเพื่อการป้องกันอุบัติเหตุ ความปลอดภัยเกี่ยวกับอาคาร สถานที่ เครื่องเล่น สื่อ อุปกรณ์ กิจกรรม อาหาร น้ำดื่ม และการจราจร ด้านบุคลากร ให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำมีนิสัยรักเด็ก ด้านตัวเด็ก ให้ความสำคัญเรื่องพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมตามวัย พัฒนาการด้านร่างกายตามเกณฑ์ พัฒนาการด้านสติปัญญา และอารมณ์ ร่าเริง แจ่มใส

ผู้ปกครอง มีความเห็นสอดคล้องกันเกินกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ในเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร ตัวเด็ก ความปลอดภัยและความสะอาด โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ด้านสถานที่ ต้องมีความปลอดภัย สะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก บริเวณกว้างขวาง ร่มรื่น มีต้นไม้มากและเป็นธรรมชาติ มีสนามเด็กเล่นและสนามกีฬา ห้องเรียนได้มาตรฐาน และแยกเป็นสัดส่วนตามวัย ด้านวัสดุอุปกรณ์ ให้ความสำคัญเรื่อง วัสดุอุปกรณ์ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีสื่อการเรียนรู้

การสอนที่ทันสมัย มีความสะอาด และปลอดภัย และมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการของเด็ก มีอุปกรณ์ได้แก่ เครื่องนอน เบาะ ผ้าห่ม ตุ๊กตาของ ด้านบุคลากร ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับเมตตา ใจเย็น ใจดี อธิษฐานดี พูดเพราะ สุภาพ อ่อนโยน มีคุณธรรม รักในอาชีพ มีจรรยาบรรณ มีเหตุผล สะอาด มีความคิดสร้างสรรค์ บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำ บุคลากรมีนิสัยรักเด็ก ด้านตัวเด็ก ให้ความสำคัญกับ พัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมกับวัย พัฒนาการด้านร่างกายตามเกณฑ์ พัฒนาการด้านสติปัญญา และอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส ด้านความปลอดภัย ให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยจากอุบัติเหตุจากเครื่องเล่นต่าง ๆ มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยจากคนแปลกหน้า ปลอดภัยด้านห้องน้ำ ห้องเรียน ห้องอาบน้ำ และการจราจรภายในและหน้าโรงเรียน

2) การกำกับดูแลคุณภาพภายใน

การศึกษาการกำกับดูแลภายใน ใช้วิธีการสนทนากลุ่มและกลุ่มพี่เลี้ยงและผู้ดูแล เด็ก จำนวน 96 คน ใน 5 จังหวัด โดยจะสรุปประเด็นตามกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (do) ประเมิน (check) และปรับปรุง (Actions) (วรภัทร์ ภูเจริญ 2541) โดยที่การสนทนามีประเด็นที่ต้องการหาฉันทามติว่า บุคคลใดบ้างที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอน อีกทั้งต้องการศึกษาว่ากิจกรรมที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนมีอะไรบ้าง ผลการวิจัยมีดังนี้

2.2 กลุ่มครูปฏิบัติงานในสถานเลี้ยงดูเด็ก เสนอให้ใช้บุคคล 8 กลุ่ม (ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ผู้นำความคิดในท้องถิ่น นักเรียน นักวิชาการ ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ พี่เลี้ยงเด็ก) เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเด็ก

ครูที่ปฏิบัติงานในสถานเลี้ยงดูเด็ก มีความคิดเห็นร่วมกันว่า การเลือกกิจกรรมให้กับเด็กนั้นต้องคำนึงถึง ปัจจัยด้านพัฒนาการของเด็ก การมีส่วนร่วมของเด็ก การมีส่วนร่วมของชุมชน การประสานโยงใยระหว่างตัวกิจกรรมเองและขนบธรรมเนียมประเพณี และ สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ และพบว่า กลุ่มบุคคลที่ควรมีบทบาทในการกำกับดูแลคุณภาพการจัด กิจกรรมมี 7 กลุ่ม ประกอบด้วย บุคลากรภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก และภายนอกสถานเลี้ยงดูเด็ก

สำหรับวิธีในการประเมินพัฒนาการของเด็ก ครอบคลุมทั้ง การสังเกต การสอบถาม และการให้ทำงานหรือแสดงความสามารถ และใช้แหล่งข้อมูลมากกว่าหนึ่งแหล่งครอบคลุมตัวเด็กเอง เพื่อนเด็ก ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ปกครอง

ส่วนกลุ่มที่ควรมีบทบาทในการนำข้อมูลที่ได้มาจากการประเมินคุณภาพเด็กไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงหรือแก้ไข ซึ่งกลุ่มคน ประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ซึ่งเป็น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กอย่างใกล้ชิด ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการภายนอกสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ศึกษา

นิเทศก์ และสุดท้าย คือ ผู้กำกับดูแลสถาน เลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ผู้บริหาร และเจ้าของกิจการ คือ ผู้ได้รับใบอนุญาต ควรเข้ามามีบทบาทด้วย

2 2) กลุ่มผู้ดูแลเด็กและครูพี่เลี้ยง มีความเห็นร่วมกันว่า หลักในการเลือกกิจกรรมมี ว่า กลุ่มครูพี่เลี้ยงและผู้ดูแลเด็ก มีความคิดเห็นร่วมกันว่า ควรใช้หลายวิธีประกอบกัน ในการประเมินว่าเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็ก มีคุณลักษณะเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

ฉันทามติของผู้ดูแลเด็กและครูพี่เลี้ยงเด็ก เกี่ยวกับผู้รับผิดชอบในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข โดยใช้ข้อมูลจากผลการประเมินคุณภาพเด็กพบว่า ครู ผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง เป็นบุคคลที่ควรมีส่วนในการร่วมกันรับรู้ผลการประเมิน และปรับแนวทางในการจัดบริการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้การพัฒนาเด็กบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3) ดัชนีเพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

จากการทบทวนนโยบายระดับประเทศ และระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่า ปัจจุบันมีการพัฒนาดัชนีตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษา อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 , กระทรวงศึกษาธิการ 2542 , สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2541) อย่างไรก็ตามหน่วยงานเหล่านี้เน้นการศึกษาในระดับตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาเป็นหลัก ดัชนีชี้วัดคุณภาพที่กำหนดไว้จึงครอบคลุม เด็กวัย 3 - 5 ปี เท่านั้น ส่วนหน่วยงานที่ให้บริการพัฒนาเด็กครอบคลุมวัย 0 - 6 ปี กำหนดข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก และกำหนดมาตรฐานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ บุคลากร และกิจกรรมไว้บ้างแล้ว แต่ยังขาดรายละเอียดที่ครอบคลุมการทำงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ผลการศึกษาพบฉันทามติในกลุ่มนักวิชาการ 48 คน โดยพบว่าดัชนีที่มีความสำคัญมาก สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-3 ปี มี 7 ด้าน 27 ดัชนี ดังนี้

1 ด้านสถานที่ ประกอบด้วย

- 1 1 ความปลอดภัย
- 1 2 ความสะอาด
- 1 3 แสงสว่างเพียงพอ
- 1 4 เสียงไม่ดังรบกวน

2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย

- 2 1 วัสดุอุปกรณ์และสื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
- 2 2 วัสดุอุปกรณ์เหมาะสมกับท้องถิ่น

3 ด้านบุคลากร

- 3 1 มีบุคลากรด้านพยาบาล

- 3 2 มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างชัดเจน
- 3 3 บุคลากรมีนิสัยรักเด็ก
- 3 4 บุคลากรมีประสบการณ์หรือผ่านการอบรมด้านการเลี้ยงดูเด็ก
- 3 5 ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการและพัฒนาการเด็ก
- 3 6 ผู้บริหารมีความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการ
- 3 7 มีเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ

เรื่องเด็ก

- 4 ด้านตัวเด็ก ประกอบด้วย
 - 4 1 เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
 - 4 2 เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาเหมาะสมตามวัย
 - 4 3 เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมเหมาะสมตามวัย
 - 4 4 เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์ ร่าเริง แจ่มใส
 - 4 5 มีการประเมินพัฒนาการของเด็กแต่ละด้านสม่ำเสมอ
- 5 ด้านการประกันคุณภาพ
 - 5 1 มีข้อมูลพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ ทั้งจากภายในและภายนอก
 - 5 2 มีการกำหนดมาตรฐานของงานที่ชัดเจน
 - 5 3 มีหลักฐานการตรวจสอบคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ
 - 5 4 ใช้ผลการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ
- 6 ด้านโภชนาการ
 - 6 1 จัดอาหารหลักครบตามหมู่
 - 6 2 มีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบความสะอาดของอาหาร
 - 6 3 มีการจัดอาหารเสริมให้แก่เด็ก
- 7 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
 - 7 1 มีกิจกรรมประสานความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง
 - 7 2 มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง

นอกจากนี้ พบฉันทามติในกลุ่มนักวิชาการ 48 คน เกี่ยวกับดัชนีที่มีความสำคัญมากสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กราย 3⁺-6 ปี คือ มี 7 ด้าน 27 ดัชนี โดยที่ส่วนใหญ่เหมือนกับดัชนีของสถานเลี้ยงดูเด็กราย 0-3 ปี ยกเว้นด้านบุคลากรที่ไม่ให้ความสำคัญกับ "มีบุคลากรด้านการพยาบาล" และเพิ่มดัชนีด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คือ "มีกิจกรรมประสานความสัมพันธ์กับชุมชน"

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในสถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งประกอบด้วย ผู้ดูแลเด็ก และพี่เลี้ยงเด็กวัย 0-3 ปี มีฉันทามติว่า ดัชนีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านความสะดวก ในขณะที่ยุ่ปกครองเด็กวัย 0-3 ปี มีฉันทามติว่าดัชนีที่มีความสำคัญมาก ประกอบด้วย ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านตัวเด็ก ด้านความปลอดภัย และด้านความสะดวก

สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 3⁺ - 6 ปี ผลการวิจัยพบว่า ครู ผู้ดูแลเด็ก และพี่เลี้ยง มีฉันทามติว่าดัชนีที่มีความสำคัญมาก คือ ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคลากร ด้านตัวเด็ก ด้านความปลอดภัย และด้านความสะดวก และผู้ปกครอง มีฉันทามติว่าดัชนีที่มีความสำคัญมาก คือ ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคลากร ด้านตัวเด็ก ด้านความปลอดภัย และด้านความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับฉันทามติของผู้ปฏิบัติงานในสถานเลี้ยงดูเด็ก

จากนโยบายระดับชาติที่ส่งเสริม สนับสนุนให้มีระบบการทำงานเพื่อคุณภาพของการให้บริการ และจากผลงานวิจัยที่พบฉันทามติดังกล่าวนี้ น่าจะผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเพื่อพัฒนาเด็ก 0 - 6 ปี กำหนดเป็นนโยบายของหน่วยงานที่ชัดเจน อีกทั้งกำหนดแผนงานที่เป็นรูปธรรมด้านการประกันคุณภาพ นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้เพื่อการประกันคุณภาพที่มีหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ หรือสร้างเป็นเกณฑ์ระดับมาตรฐานที่ใช้เพื่อการเปรียบเทียบ และพัฒนาคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กให้สูงขึ้นได้

4) การกำกับดูแลคุณภาพภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก

การสนทนากลุ่มครู และผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงเด็ก เกี่ยวกับกิจกรรมและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก มีผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายมี 8 กลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปกครอง ตัวแทนจากชุมชน และวิธีการที่ใช้ก็มีหลายรูปแบบ โดยเน้นการหาข้อมูลจากหลายฝ่ายตกลงร่วมกันและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ด้านหลักเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรม ครูและผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงกำหนดเกณฑ์ไว้ 10 ตัว เกณฑ์ที่กล่าวถึงเหมือนกันคือ เหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กมีความสนใจ โดยที่กลุ่มครูเพิ่มเติมเกณฑ์เกี่ยวกับ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักสูตร ให้เด็กได้ลงมือทำเอง เน้นพัฒนาการของเด็กทุกด้าน เน้นการประสานโยงใยระหว่างกิจกรรม มีชุมชนและวิทยากรในท้องถิ่นเข้าร่วม และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา ในขณะที่ผู้ดูแลเด็กกับครูพี่เลี้ยงกล่าวถึงเกณฑ์ด้านความเหมาะสมกับสถานที่และอุปกรณ์ที่มีอยู่ ตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เวลาเหมาะสม เหมาะกับพัฒนาการเด็ก ง่ายต่อการใช้ ประหยัด และใช้ประโยชน์ได้หลายจุดประสงค์

ด้านวิธีที่ใช้ประเมินตัวเด็ก กลุ่มครู และกลุ่มผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงเด็ก มีความคิดเห็น ว่า ควรใช้หลายวิธี โดยมีวิธีที่เหมือนกันทั้งสองกลุ่ม คือ การสังเกตเป็นรายบุคคล สะสมผลงานของ เด็ก จัดให้เด็กแสดงความสามารถ สัมภาษณ์เด็ก/ผู้ปกครอง/คนใกล้ชิด ใช้แบบทดสอบ กลุ่มครูเพิ่ม วิธีเยี่ยมเยียนบ้าน กลุ่มผู้ดูแลและพี่เลี้ยงเพิ่มการใช้สมุดสื่อสารและการตรวจร่างกายเด็กโดยผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบุคคลที่ควรมีส่วนในการประเมินเด็กมีกลุ่มคนที่ซ้ำกัน คือ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร และ ผู้ปกครอง

ด้านผู้รับผิดชอบในการพัฒนา ปรับปรุง เพื่อให้สถานเลี้ยงดูเด็กมีคุณภาพตาม เป้าหมาย บุคคลทั้งสองกลุ่ม คือ ครูและผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยง มีความเห็นเหมือนกันว่า ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วม นอกจากนี้ กลุ่มครูคิดว่า ศึกษานิเทศก์ และผู้ได้รับใบอนุญาต ควรจะต้องเข้ามามีส่วนในกิจกรรมนี้ด้วย

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ควรนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กในการ กำหนดรูปแบบการกำกับ ดูแล เพื่อการประกันคุณภาพภายในของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

บทที่ 4

แนวนโยบายในการดูแลเด็กปฐมวัย

จากสาระเรื่องข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ระบบ กลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐและเอกชนในปัจจุบัน รูปแบบและระบบการจัดบริการ สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย และเพื่อการศึกษาฉันทามติเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย พอที่จะประมวลเป็นภาพ ตลอดจนแนวโน้มสังคมไทย ได้ว่า ปัจจุบันพ่อแม่ไม่สามารถดูแลลูก เด็กถูกทอดทิ้ง ตลอดจนการพัฒนาสมองที่ต่ำลง กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งสังคมไทยในเมืองปรับให้ชนบทปรับตัวไม่ทัน ดังนั้นเด็กปฐมวัยจะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องดูแลโดยพ่อแม่ แต่ด้วยภาวะเศรษฐกิจที่พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ทิ้งลูกไว้กับญาติ/พ่อแม่พี่น้องในบ้าน ทำให้เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนา

กรณีที่พ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็ก (ลูก) ได้ ไม่มีคนดูแล แนวโน้มจะฝากเพื่อนบ้านเลี้ยงดู โดยให้ค่าตอบแทน (จ้างเลี้ยงตามบ้าน) คนที่มีเงินจะนำลูกไปสถานเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้น โอกาสที่เด็กจะตกอยู่ในมือคนอื่นที่ช่วยดูแลจะมีมากขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และทักษะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในช่วงต่อไป จะทำให้เกิดภาวะวิกฤติต่อคุณภาพคนในที่สุด

ดังนั้น จึงเสนอแนวนโยบายและมาตรการในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1 รัฐและองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ดูแลเด็ก พึงจัดสรรงบประมาณในการศึกษา ดูแลเด็กปฐมวัยในด้านพัฒนาการร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และทักษะให้ทั่วถึง โดยมี

มาตรการ

(1 1) รัฐพึงเร่งรัดให้ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดย

(1 2) จัดทำคู่มือการดูแลเด็กปฐมวัยเพื่อแจกจ่ายให้กับทุกครัวเรือน

(1 3) ให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาแนะแนว และช่วยเหลือครอบครัวในการดูแลเด็กปฐมวัย และต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง ในศูนย์ควรมีพยาบาล/นักจิตวิทยาเด็กประจำ

(1 4) ให้มีการเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามประเมินผลการพัฒนาการของเด็ก

(1 5) รัฐควรจัดให้มี Toy Library ให้บริการยืม

2 รัฐพึงประกาศวาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย มาตรการ

(2 1) กำหนดปรัชญา/วัตถุประสงค์ที่เด่นชัด ในเรื่องของการมุ่งพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ เนื่องด้วยเด็กในวัยนี้เป็นช่วงที่สมองกำลังเจริญเติบโตเต็มที่ การดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก ไม่ว่าจะเป็นระบบโรงเรียนหรือสถานเลี้ยงดูเด็กจะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

(2 2) พัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กต้นแบบ

จากผลการศึกษาวิจัยที่ชี้ไปถึง ระบบ กลไก ประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ ของโรงเรียนอนุบาล และสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก ซึ่งพบว่า โรงเรียนอนุบาลจะมีระบบ กลไก ประสิทธิภาพ ดี และประสิทธิภาพสูง และเป็นโรงเรียนอนุบาลที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และเมื่อวิเคราะห์ถึงข้อมูลสภาพทั่วไปของโรงเรียนอนุบาลแล้วพบว่า มาจากปัจจัยที่เกี่ยวกับการเป็นโรงเรียนต้นแบบ มีผู้บริหารที่ดี ที่มุ่งพัฒนาเด็กตามปรัชญาการพัฒนาเด็ก มีการจัดกิจกรรมที่เตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็ก มีการคัดเลือกครูที่มีคุณภาพ มีการประชุมครูก่อนเปิดภาคเรียน ผู้บริหารให้เวลากับการบริหารจัดการ สนับสนุนการจัดทำสื่อต่างๆ ครู/ผู้ดูแลเด็กรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน มีสถานที่สำหรับมุมต่างๆ ตามความสนใจของเด็ก มีสนามเด็กเล่นที่ปลอดภัย มีลิ้นชัก ที่ล้างมือ ล้างหน้า ที่สะอาดและเหมาะสม ผู้ปกครองมั่นใจว่าเป็นโรงเรียนที่ดี ให้ความร่วมมือและเอาใจใส่เด็ก

ดังนั้น ในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวกับ ตัวบุคคล ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้ดูแลเด็ก ความสำเร็จและเอาใจใส่ของผู้ปกครอง สถานที่ที่เหมาะสมกับเด็กทั้งในนอกห้องเรียน ทั้งที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านสมอง สังคม ร่างกาย และจิตใจ และกิจกรรมประจำวันในสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก มุ่งที่การพัฒนาเด็กทุกด้านให้ได้ผลเป็นสำคัญ

(2 3) กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เด็กส่วนใหญ่กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ในประเทศ เด็กอยู่กับท้องถิ่นเป็นจำนวนมากกว่าอยู่ในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นการให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นจัดการดูแลและจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับเด็ก และสภาพท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เหมาะสม การประสานงานในการดูแลเด็กของหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เด็กได้เติบโตไปพร้อมจิตและกายที่สมบูรณ์ และเกิดความคล่องตัวในการทำงาน

วิธีทางหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้ในการแบ่งความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ในการดูแลเด็ก เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ให้สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กดูแลเริ่มอายุ 5-6 ปี เป็นระดับอนุบาล ผนวกอยู่กับโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างอนุบาลศึกษาสู่ประถมศึกษา

(24) พัฒนาผู้บริหารหรือคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบ เมื่อได้เข้าไปรับผิดชอบการจัดการดูแลและให้การศึกษาในระดับปฐมวัย ควรจะได้พัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสาระความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการทำงานกับเด็กในวัยนี้ เพื่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กจะได้ไปถูกทิศทาง มีความเข้าใจในการทำงานของครู/ผู้ดูแลเด็กระดับนี้ การส่งเสริมสนับสนุนจะได้มีมากขึ้น และควรจะต้องจัดสรรเวลาในการให้การดูแล นิเทศ ติดตามผลการทำงาน รวมทั้งให้กำลังใจแก่ครู/ผู้ดูแลเด็ก

(25) พัฒนาศักยภาพทางการศึกษาปฐมวัย ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในการที่จะทำงานกับเด็กในวัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องจิตวิทยาพัฒนาการ โภชนาการ สุขภาพ และความปลอดภัย เข้าใจหลักสูตร/แนวการจัดประสบการณ์ ฯลฯ เพื่อจะได้ทำงานกับเด็กได้ถูกหลักพัฒนาการ การเริ่มต้นคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงาน ควรจะจบทางด้านการศึกษาปฐมวัยโดยตรง แต่ในขณะที่บุคลากรด้านนี้ยังไม่เพียงพอก็ต้องเลือกผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะทำงานกับเด็ก แล้วมีการพัฒนาศักยภาพให้เกิดความเข้าใจในการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มผู้ทำงานด้วยกัน เพื่อให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ/ประสิทธิภาพต่อไป

(26) จัดทำและพัฒนาหลักสูตร/ระบบการจัดประสบการณ์ ควรมีการจัดทำโดยผู้ที่มีความเข้าใจ มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาปฐมวัย และให้เป็นเพียงแนวทาง แง่คิด แก่ครู/ผู้ดูแลเด็กให้นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับท้องถิ่นและเด็ก จุดเน้นควรจะชัดเจน มองเห็นแนวทางนำไปปฏิบัติได้ ในแง่พัฒนาการให้แก่เด็กโดยรวมทุกด้าน และเก็บตามศักยภาพข้อเท็จจริงที่ต้องยอมรับ คือ การเจริญเติบโตมาของคนไทยที่จะรอคำสั่งและทำตามไม่กล้าปฏิบัตินอกกรอบ ดังนั้นกรอบยังมีความจำเป็นเพื่อให้แนวทางในการพัฒนาไปในทางเดียวกัน มีตัวอย่างให้ในแต่ละประเด็น แล้วให้อิสระในการคิดทำเองในสถานที่ทำงานแต่ละแห่ง โดยในการทำงานการนิเทศติดตามดูแลช่วยเหลือเป็นสิ่งจำเป็น อาจจะจัดพี่เลี้ยงที่เชี่ยวชาญแล้วให้ดูแลผู้ที่เข้ามาทำงานใหม่ เพื่อจะได้ช่วยให้การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม การเลือกสื่อวัสดุอุปกรณ์ และการประเมินผล เป็นไปในทางสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์

(2 7) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน/ผู้ปกครอง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและเข้ามาช่วยเหลือในการดำเนินงานของโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก ไม่ว่าจะในลักษณะการเข้ามาเป็นกรรมการ เป็นวิทยากร เป็นอาสาสมัครช่วยดูแลเด็ก จะช่วยทำให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในการทำงานกับเด็ก และจะได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมได้ตรงประเด็น การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในชุมชน/ผู้ปกครองทราบถึงเรื่องต่างๆ ที่โรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กทำและความร่วมมือที่ต้องการ ไม่ว่าจะในรูปแบบวารสาร วาจา เสียงตามสายในชุมชน ก็เป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจทางการศึกษาได้ โดยเฉพาะมีการศึกษาลงไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น จำเป็นที่จะต้องถึงชุมชน/ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

นอกจากนี้สถานศึกษาเองควรจะมีการจัดโปรแกรมในการให้ความรู้แก่ชุมชน/ผู้ปกครองในการร่วมช่วยกันดูแลเด็กให้ถูกทิศทาง ช่วยโรงเรียนเป็นตาที่จะคอยมองเด็ก เข้าไปช่วยเหลือเด็ก แก้ปัญหาให้ทางโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กทราบ เพื่อความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

(2 8) พัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กระดับท้องถิ่น การจัดให้มีสถานประกอบการต้นแบบและโรงเรียนต้นแบบ ที่ขยายเครือข่ายออกไปทั่วทุกท้องถิ่นจะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้ส่งเสริมคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็กได้ดีขึ้น ต้นแบบของแต่ละท้องถิ่นย่อมเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของแต่ละท้องถิ่น

(2 9) ส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อได้แสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการจัดการดูแลและการศึกษาให้แก่เด็กในโรงเรียน/สถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก หรือใช้ผลของงานวิจัยต่างๆ มาปรับพัฒนาแนวทางในการทำงานกับเด็กตามบริบทที่อยู่ การทำวิจัยจากฐานการทำงานจะทำให้ได้แนวทางที่ปฏิบัติได้ เนื่องจากผู้ที่เข้าหลักสูตรทำงานอยู่จะรู้ความต้องการในการปรับเปลี่ยนที่เป็นจริงมากกว่าบุคคลภายนอก

(2 10) ส่งเสริมการดำเนินงานและบริหารข้อมูลการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศให้สอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์ของหน่วยงานทั้งด้านข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กตามพัฒนาการในระยะต่างๆ การจำแนกข้อมูลให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน การจัดบริการทั้งในเมืองและชนบท รวมทั้งข้อมูลกิจกรรมการพัฒนาเด็กในระยะต่าง ๆ เพื่อให้ขบวนการในการทำงานมีความง่าย เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาศักยภาพในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถในการประสานงาน ดูแลรักษา และติดตามการใช้งานระบบข้อมูลสารสนเทศ และเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์ โดยการฝึกอบรม หรือขอความช่วยเหลือแนะนำจากหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมีคุณภาพสูง และเพียงพอต่อการใช้งาน และมีการ

พัฒนาระบบข้อมูลขึ้นใช้เองในหน่วยงาน โดยเริ่มต้นการพัฒนาจากระบบที่ง่าย ๆ เช่น ระบบบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบวัสดุครุภัณฑ์ ระบบสารบรรณ และระบบงบประมาณ เป็นต้น โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ด้านการจัดการฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เช่น โปรแกรม Microsoft FoxPro, Microsoft Access, Lotus Approach เป็นต้น

โครงสร้างของฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นในหน่วยงาน ควรมีโครงสร้างแบบกระจายให้ฐานข้อมูลแต่ละระบบเป็นอิสระต่อกัน เนื่องจากมีการแยกฐานข้อมูลจัดเก็บไว้ในที่ต่างๆ ตามหน่วยงาน การออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลแบบนี้จะอำนวยความสะดวกในการเรียกค้น การประมวลผลข้อมูล และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฐาน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความตรงกันของโปรแกรมจัดระบบงาน ฮาร์ดแวร์ และเครือข่ายที่ใช้ โดยดำเนินงานในรูปของคณะทำงาน ที่มีอุดมการณ์ ร่วมกัน

ให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการให้บริการในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นแฟ้มข้อมูล หรือแฟ้มเอกสารที่บันทึกในแผ่นข้อมูล เพื่อลดการใช้กระดาษ และลดพื้นที่ในการจัดเก็บและจัดระบบข้อมูลของหน่วยงาน และควรมีการจัดระบบการเผยแพร่ข้อมูลการจัดบริการเลี้ยงดูเด็ก และการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสำหรับเด็กในวัยนี้

3 การจัดและพัฒนามาตรฐานการดูแลเด็ก

ในการประเมินคุณภาพการจัดบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กราย 0 – 6 ปีของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

ควรกำหนดมาตรฐานการดูแลเด็กเพื่อใช้ในการปฏิบัติ

- ควรให้ความสำคัญกับการประเมินคุณภาพด้านผลผลิตหรือคุณภาพของเด็กเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการประเมินพัฒนาการเด็กตามวัย
- ควรให้มีการประเมินคุณภาพของการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในทุกหน่วยงาน ตลอดจนพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- แต่ละหน่วยงานควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดหลักสำคัญเพื่อเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายใต้สภาพความเป็นจริง โดยใช้ตัวชี้วัดที่ไม่เป็นอุดมคติจนเกินไป
- ควรมีการศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในระหว่างหน่วยงาน เพื่อร่วม

กันปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพ ตัวชี้วัด และระบบการประเมินคุณภาพการให้บริการการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการจัดบริการและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในลำดับต่อไป

- ควรมีการพิจารณาปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้านอย่างสมดุล โดยไม่เน้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนเข้าเรียนในระดับปฐมวัย

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพในการจัดบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่น่าสนใจของต่างประเทศซึ่งไทยควรให้ความสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครองเด็ก และระหว่างบุคลากรด้วยกัน ความปลอดภัยจากการล่อลวงละเมิดทางร่างกายและทางเพศต่อเด็ก การให้ความสำคัญกับเด็กพิเศษ (เช่น เด็กพิการทางร่างกายและสติปัญญา) หน่วยสนับสนุนทางการศึกษาทั้งของเด็กและครู/ผู้ดูแลเด็ก ระบบการส่งต่อข้ามชั้นเรียนเพื่อให้เด็กได้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ ค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ของบุคลากร ระบบการปรับปรุง คุณภาพและการประกันคุณภาพตามระยะเวลา (เช่น 1 ปี, 2 ปี, 3 ปี) การกำหนดเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดให้เหมาะสมตามกลุ่มอายุเด็ก

4 องค์กรหลักที่เป็นผู้นำหรือแกนกลางในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและการประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการ

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันนี้มีองค์กรหลายองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนดำเนินการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยมุ่งตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ซึ่งมีความหลากหลายอย่างมาก ทำให้วิถีทางแห่งการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องที่ต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานซึ่งกันและกัน ตลอดจนหลายหน่วยงานประสบกับปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาอาคารสถานที่ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตลอดจนขาดครูผู้ดูแลที่มีความรู้ความสามารถ ขาดองค์กรที่จะทำการวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ๆ มาเผยแพร่เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เจตนาารมณ์ของรัฐ ที่จะมุ่งหวังว่าจะต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้นห่างไกลออกไปทุกที ทั้งๆ ที่รัฐมีนโยบายยึดหลักในการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาการและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รัฐได้จัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาด้วยการยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ

ผลจากการวิจัย ผู้บริหารทั้งระดับสูงที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารระดับกลางที่เป็นผู้ประสานการปฏิบัติตามนโยบาย และผู้บริหารระดับต้นที่ดำเนินการตามนโยบาย ตลอดจนผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล มีฉันทามติที่ชี้ให้เห็นว่า หากจะแก้ไขปัญหาที่พบในปัจจุบันและดำเนินการให้บรรลุเจตนารมณ์ที่รัฐได้กำหนดไว้ นั้น ควรจะต้องมีองค์กรหลักดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในวัย 0-6 ปี โดยให้องค์กรนี้มีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก กำหนดแนวทางการดำเนินงานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก จัดทำหลักสูตร เตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กำหนดเกณฑ์ที่แสดงถึงสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ ตลอดจนจัดหาระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในด้านนโยบายการพัฒนาเด็กและมีทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมไปในแนวเดียวกัน สามารถจัดประสบการณ์ และเตรียมความพร้อมของเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่มีมาตรฐาน และมีงบประมาณ ทรัพยากรที่เพียงพอในการบริการจัดการสถานเลี้ยงดูเด็กได้

ฉันทามติจากการวิจัยคือ เด็กวัย 0 - 3 ปี ควรให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันเป็นองค์กรหลัก และเด็ก 3+ - 6 ปี ควรให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรหลักรับผิดชอบดำเนินการ (อาจขอความร่วมมือและประสานสัมพันธ์ การช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อสร้างเสริมและสนับสนุนให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐ) ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการศึกษาไทย ในระดับก่อนประถมศึกษา พบว่าเป็นการจัดประสบการณ์ที่มุ่งเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทและหน้าที่หลักที่สอดคล้องอยู่แล้ว ประกอบกับกระทรวงยังมีศักยภาพในการให้การช่วยเหลือได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ นอกจากนี้ยังพบว่า โครงสร้างทางสุขภาพอนามัยของเยาวชนไทยยังต่ำกว่ามาตรฐานเมื่อเทียบกับนานาประเทศ ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข ในฐานะผู้ดูแลสุขภาพของประชาชน จึงน่าจะมีบทบาทช่วยเหลือให้การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยมีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าหลักการและความจำเป็นที่จะต้องให้ทั้ง 2 กระทรวงเป็นองค์กรหลัก แต่ก็ได้ให้ความหมายว่าในทางปฏิบัติจะเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียง 2 กระทรวงเท่านั้น ยังคงต้องได้รับความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆ ดังที่เคยปฏิบัติมา เช่น

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ตลอดจนองค์กรมูล
นิธิเอกชน ให้การสนับสนุนและร่วมปฏิบัติ เพียงแต่ยึดแนวทางนโยบายการพัฒนาเด็กตามที่องค์กร
หลักได้นำเสนอไว้ บทบาทที่สำคัญขององค์กรหลัก จึงมีไว้แต่เป็นเพียงผู้ดำเนินการ หากแต่ต้องเป็น
ผู้ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้วกับองค์กรที่จะเป็นผู้รับ
ผิดชอบหลักต่อไป ดังนั้น เพื่อความชัดเจนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยของแต่ละองค์กร ควรมีการ
ศึกษาวิจัยว่าจะมีรูปแบบอย่างไรจึงจะเหมาะสม ในการประสานงานและให้ความร่วมมือกันในการ
พัฒนาเด็กปฐมวัย

5 บทบาทของรัฐ ชุมชนและเอกชนในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก¹

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-6 ปี ควรเป็นบทบาทร่วมกันของรัฐ-ชุมชน-
เอกชน รองลงมาคือให้เป็นบทบาทของชุมชนเท่านั้น และบทบาทที่นักการเมืองคิดว่า รัฐ-ชุมชน-
เอกชน ควรทำร่วมกันคือ ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านหลักสูตรและวิชาการ ด้านรูปแบบการจัด
การ ด้านมาตรฐานการทำงาน ด้านสถานที่ เงินทุน และการควบคุมคุณภาพ

ผลการวิจัยในกลุ่มนักการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับเด็ก
และเยาวชนข้างต้นบ่งชี้ว่า คนกลุ่มนี้ยังมีแนวคิด ความเชื่อ ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ภารกิจดีเพื่อการทำงาน
ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หรือผลักดันให้ดำเนินการตามนโยบาย จึงมีความ
จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกิจกรรมบางอย่างที่จะชักนำความคิดให้เกิดความคิดเห็นที่พ้องกันมากขึ้น ได้
แก่ การหาข้อมูลจากการวิจัยระดับประเทศ ในเรื่องต่อไปนี้ คือ การศึกษาความพร้อมของการร่วมมือ
กันของรัฐ-ชุมชน-เอกชน ในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก การศึกษาข้อดีและข้อเสียของการจัด
บริการสถานเลี้ยงดูเด็กแบบพหุภาคี รูปแบบการร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนในการจัดบริการสถาน
เลี้ยงดูเด็กที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

มุมมองจากกลุ่มนักวิชาการ มีความสอดคล้องกันมากกว่าของกลุ่มนักการเมือง และ
มีแนวทางความคิดที่สอดคล้องกับนโยบาย ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้อาจนำไปสู่การปฏิบัติงานที่
เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยที่บทบาทส่วนใหญ่เน้นบทบาทร่วมกันระหว่างรัฐ-ชุมชน-เอกชน ทั้งนี้
หน่วยงานภาครัฐ องค์กรในชุมชน หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความต้องการนี้ และ
พยายามผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ส่วนในด้านการประกัน
คุณภาพที่กล่าวถึงการตรวจสอบคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กอยู่ต่อเนื่อง โดยให้เป็นบทบาทของรัฐ
และชุมชนร่วมกันนั้น ควรมีการผลักดันให้เกิดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทั้งทางด้านความรู้และมี
คุณธรรม ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนงานวิจัยที่ควรส่งเสริมคืองานวิจัยที่นำ

ไปสู่การพัฒนาความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และเอกชน เป็นต้น กลไกเพื่อการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

6 ดัชนีเพื่อการตรวจสอบคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

จากการทบทวนนโยบายระดับประเทศ และระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่า ปัจจุบันมีการพัฒนาดัชนีตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษา อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 , กระทรวงศึกษาธิการ 2542 , สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2541) อย่างไรก็ตามหน่วยงานเหล่านี้เน้นการศึกษาในระดับตั้งแต่ ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาเป็นหลัก ดัชนีชี้วัดคุณภาพที่กำหนดไว้จึงครอบคลุม เด็กวัย 3 - 5 ปี เท่านั้น ส่วนหน่วยงานที่ให้บริการพัฒนาเด็กครอบคลุมวัย 0 - 6 ปี กำหนดข้อเสนอแนะเพื่อการ ประเมินคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก และกำหนดมาตรฐานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ บุคลากร และกิจกรรมไว้บ้างแล้ว แต่ยังขาดรายละเอียดที่ครอบคลุมการทำงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

จากนโยบายระดับชาติที่ส่งเสริม สนับสนุนให้มีระบบการทำงานเพื่อคุณภาพของการ ให้บริการ และจากผลงานวิจัยที่พบอันทามติดังกล่าวนี้ น่าจะผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเพื่อพัฒนาเด็ก 0 - 6 ปี กำหนดเป็นนโยบายของหน่วยงานที่ชัดเจน อีกทั้งกำหนดแผนงานที่เป็นรูปธรรมด้านการประกันคุณภาพ นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้เพื่อการประกันคุณภาพที่มีหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ หรือสร้างเป็นเกณฑ์ระดับ มาตรฐานที่ใช้เพื่อการเปรียบเทียบ และพัฒนาคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กให้สูงขึ้นได้

7 การกำกับดูแลคุณภาพภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก

การสนทนากลุ่มครู และผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงเด็ก เกี่ยวกับกิจกรรมและบุคคลที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก มีผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่ควรมีส่วนร่วม ในการกำหนดเป้าหมายมี 8 กลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปกครอง ตัวแทน จากชุมชน และวิธีการที่ใช้ก็มีหลายรูปแบบ โดยเน้นการหาข้อมูลจากหลายฝ่ายตกลงร่วมกันและ การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ด้านหลักเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรม ครูและผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงกำหนดเกณฑ์ไว้ 10 ตัว เกณฑ์ที่กล่าวถึงเหมือนกันคือ เหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กมีความสนใจ โดยที่กลุ่มครู เพิ่มเติมเกณฑ์เกี่ยวกับ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักสูตร ให้เด็กได้ลงมือทำเอง เน้นพัฒนาการของเด็กทุกด้าน เน้นการประสานโยงใยระหว่างกิจกรรม มีชุมชนและวิทยากรใน ท้องถิ่นเข้าร่วม และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา ในขณะที่ผู้ดูแลเด็กกับครูพี่เลี้ยงกล่าวถึง

เกณฑ์ด้านความเหมาะสมกับสถานที่และอุปกรณ์ที่มีอยู่ ตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เวลาเหมาะสม เหมาะกับพัฒนาการเด็ก ง่ายต่อการใช้ ประหยัด และใช้ประโยชน์ได้หลายจุดประสงค์

ด้านวิธีที่ใช้ประเมินตัวเด็ก กลุ่มครู และกลุ่มผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยงเด็ก มีความคิดเห็นว่า ควรใช้หลายวิธี โดยมีวิธีที่เหมือนกันทั้งสองกลุ่ม คือ การสังเกตเป็นรายบุคคล สะสมผลงานของเด็ก จัดให้เด็กแสดงความสามารถ สัมภาษณ์เด็ก/ผู้ปกครอง/คนใกล้ชิด ใช้แบบทดสอบ กลุ่มครูเพิ่มวิธีเยี่ยมเยียนบ้าน กลุ่มผู้ดูแลและพี่เลี้ยงเพิ่มการใช้สมุดสื่อสารและการตรวจร่างกายเด็กโดยผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบุคคลที่ควรมีส่วนในการประเมินเด็กมีกลุ่มคนที่ซ้ำกัน คือ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร และผู้ปกครอง

ด้านผู้รับผิดชอบในการพัฒนา ปรับปรุง เพื่อให้สถานเลี้ยงดูเด็กมีคุณภาพตามเป้าหมาย บุคคลทั้งสองกลุ่ม คือ ครูและผู้ดูแลเด็กกับพี่เลี้ยง มีความเห็นเหมือนกันว่า ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วม นอกจากนี้ กลุ่มครูคิดว่า ศิษยานิเทศก์ และผู้ได้รับใบอนุญาต ควรจะต้องเข้ามามีส่วนในกิจกรรมนี้ด้วย และควรนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กในการกำหนดรูปแบบการกำกับ ดูแล เพื่อการประกันคุณภาพภายในของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมล รอดคล้าย และคณะ (2540) การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนศูนย์
อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รายงานการวิจัย, พุนอุดหนุนจากกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2539

✓ กุศล สุนทรธาดา และจิตตินันท์ เดชะคุปต์(2542) รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
ที่มีคุณภาพในประเทศไทย กรณีพินิจศึกษา รายงานการวิจัย, พุนอุดหนุนจาก
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2541

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ (2542) แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา

กรมประชาสัมพันธ์, กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ม ป ป) มาตรฐานขั้นพื้นฐานการ
จัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) และมาตรฐานหลักสูตรการฝึกอบรม
ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม

กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข (2541) หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการสถานเลี้ยงและพัฒนา
เด็ก (แรกเกิด-3 ปี)

กองพัฒนาเด็ก, กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2540) รายงานการประเมินระดับ
การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประจำปี 2539 เอกสารอัดสำเนา

ชูศรี เอมละออง (2525) พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมสังคมของ
นักเรียนระดับปฐมวัย เปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษาปฐมวัยในภาค
ใต้ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิดศักดิ์ ไชวาลินธ์ (2542) ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดู
ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ สังกัดกรมการศาสนา วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจวบปัจฉิก (2519) จริยธรรมของเยาวชนไทย กรุงเทพฯ
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

✓ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2542) การศึกษาอันหาบทดีเกี่ยวกับการจัดบริหารสถานเลี้ยงดูเด็กใน
ประเทศไทย รายงานการวิจัย, ทูลอดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
กระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2541

เดช วิโย (2523) การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านการคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนัก
เรียนประถมศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (2523) การอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนใน
กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523) ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดู
เด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มารศรี ไทยบุญเรือง (2537) ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และแบบผสมผสานที่มีต่อ
พฤติกรรมแลพการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2518) ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและแบบควบคุม
ความเชื่อเพื่อและวินัยทางสังคม วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศุภาณี ศรีสุคนธ์ (2539) การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้ดนตรีไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศรีนวล รัตนานนท์ (2540) ผลการจัดประสบการณ์หน่วยเรียนวิทยาศาสตร์นอกชั้นเรียนที่มีต่อทักษะการสังเกตของเด็กปฐมวัย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) หลักการและข้อเสนอแนะการประเมินผลเด็กปฐมวัยของสหรัฐอเมริกา กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, การประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2538 รายงานการวิจัย, กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา 2535, เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี การพัฒนาครอบครัว กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน).

สมศักดิ์ ขจรเจริญกุล (2527) ผลของการให้การสัมผัสทางกายที่มีต่อสุขภาพจิตและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถี วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุนน อมรวิวัฒน์ (2527) การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย กรุงเทพฯ, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ✓ อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2542) การศึกษาการสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กรวัย 0-6 ปี รายงานการวิจัย, พุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2541
- ✓ อุทุมพร จามรمانและจีระพันธ์ พูลพัฒน์ (2542) ระบบกลไก และประสิทธิภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย พุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2541

ภาษาอังกฤษ

- Baumrind D (1980) " Socialization and Instrumental Competance in Young Children " in Mussen, Congger, and Kagan (ed) Reading in Child and Adolescent Psychology Contemporary Perspectives New Jersey Harper & Row
- Becker, W C " Consequences of Different Kinds of Parental Discipline " in Hoffman and Hoffman (ed) Review of Child Development Research , Newyork , connectical Printers, Inc.
- Hoffman,ML (1979)."Development of Moral Thought Felling and Behavior " American Psychologist .
- Kohlberg, L (1969) " Stage and Sequence The Cognitive Development Approach to Socialization " in D A Goslin (Ed) Handbook of Socialization Theory and Research Chicago Rand Mc Nally and Company
- Sear,Maccoby, and Levib (1957) Pattern of Child Rearing Illinois . Stanford University

คณะผู้เรียบเรียง

เรียบเรียงโดย

รองศาสตราจารย์ ดร. มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ

ผู้จัดการชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย

คณะผู้ช่วยเรียบเรียง

1 นางสาวดวงพร นุญครบ เลขานุการชุดโครงการ

2 นางวรรณรา ชื่นวัฒนา

3 นายวีระ ระวัง

4 นายอุดมสิทธิ์ จิตตวิจารย์

5 นางสาวอุสหาห์ รักด้วง

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย : บทบาทของสถานเลี้ยงดูเด็ก

รศ.ดร.มาณี ไชยธีรานุกุลศิริ